

Him Yaaim Me Krai Luk Kewisim Mau Tiwei Menmen mekre tiwei ik

Him me nikerek Jon ketike Jisas 1:5-2:52

Jon Baptais katip mit him me God 3:1-20

Jon kikir Jisas keriuwe tipar 3:21-38

Seten kakri han ke Jisas 4:1-13

Jisas katip him yaaim keit Galili 4:14-9:50

Jisas ken Jerusalem katip him yaaim 9:51-21:38

Mit newenkek Jisas kaa 22:1-23:56

Jisas pike kekrit mit nirek 24:1-49

Jisas pike ken wit Heven 24:50-53

Luk kewis him im men mitik Tiofilas

¹ *Kai yinak Tiofilas. Mit yapirwe hir nepai newis menmen kerek epei man metin ke ninin ke haiu mit, kerek haiu misesim.

² *Hir newis menmen kerek mit nipaa ninin epei nir menmen im newepyapirem hir netpaiyem.

³ Mitik iuwe, hi Luk hi hertei werek menmen yapirwe epei mekrit man ere in. Te hi han kitet hiram yaaim hi hewisut tiwei ik ek hetput menmen werek werek epei man.

⁴ Hi hiriakem te ti ertei menmen werek werek kerek nipaa hir mit epei netpiyem.

*Ensel ke God katip Sekaraia hirak kakine nikan
niuk mirak Jon*

* 1:1 Ap 1:1 * 1:2 Jo 15:27

⁵ *Nipaa me wi mitik King Herot hirak kire mitik iuwe naanmipre mit ne provins Judia, mitik pris niuk mirak Sekaraia kepu. Hirak ke weiwik me pris niuk mir Abaisa. Hirak mite pirak niuk mire Ilisabet, hire pe weiwik ham me pris han. Hir nepenyerer ne maam nipu kiutip Eron.

⁶ Hirak ketikerep nau werek werek nises God. Hir nises him me Mitik Iuwe God werek werek nipaa hirak kewet Moses em.

⁷ Hir ap nine nikerek nei au nentar Ilisabet hire enu tenmin (o rumaa). Hire wetike Sekaraia epei enun ne mit.

⁸ Wi ham Sekaraia wen kirak menmen kire mitik pris keit winak ke God. Hirak weiwik mirak hiram wi mir te hir nanwensi kuri nanwet God em.

⁹ *Hirak kirakem kentar hir nises menmen nipaa mit pris netpim hir neretit satu God kehimitanek hirak kakno kakkre winak iuwe ke God hirak kaktene si keiyim kakisi kuri twei mamantar kinaan newenipi God neriuwerem. Hirak ken en kesi kuri twei.

¹⁰ Hirak kesi kuri twei, mit yapirwe ne Isrel nererik nau wit eik nitehi God menmen.

¹¹ Hirak keit nimin en, mitik ensel keke wit ke Mitik Iuwe God kan kerp kenke ken his yaaim me kinaan kerek Sekaraia kewis menmen minin mire kuri twei hiram miwaai menterim. Hirak kewepyapir hirekes te Sekaraia kerek.

¹² Mitik Sekaraia kerek, hirak han kepirpir hirak kinaain,

¹³ te mitik ensel ketpwek kar ik: "Sekaraia, ti ap hinapen au emit! God kentaui menmen ti epei

* 1:5 1Kro 24:10 * 1:9 Eks 30:7

hitiwekhiyem, te mite pit Ilisabet tewen wawine nikan hirak kei. Yi yaiwisiwek niuk mirak Jon.

14 Ti etike mite pit han yaaik eiyu. Mit yapirwe nanirek hir han yaaik nanintar miye hire winaak.

15 *Hirak maain God han kitet hirak kakre mitik iuwe kakin'in mit han nisesik. Hirak ap te kakim tipar wain o tipar si enum au emit! Me wi miye winaak wen au, God Him'in Yaaik kaku kakikre han kirak kakneisesik.

16 Hirak te kakikaap mit yapirwe ne Isrel nanweik'in sip nanwet menmen enum hir pike nanises him me God kir.

17 *Hirak kakin'in mitik iuwe kakno kakrer wit wit kaktip him me God kakriuwe menmen iuwe kakri han ke mit kakir nipaa mitik Ilaija ketpim. Hirak kakikaap haairer nantike nikerek nir nanu han kiutip. Hirak kakweik'in mit enun nises menmen enum te hir pike nanises menmen mit yaain nisesim. Hirak kakikaap mit nanises mitik iuwe, hir nanu naanmeriyiwek hirak kaknen kaktorhis.”

18 *Mitik ensel katip epei au, mitik Sekaraia kitiwekhi kar ik: “Harkeik te hi ertei menmen im ti hetpewem hiram werek? Hi epei enuk he mitik te mite pai hire epei enu we mite.”

19 *Hirak ensel kewenhi ketpiwew, “Hi ensel Gebriel hi herp ninaan me God hirak menmen mirak. Hirak keriuweta hi han hetput him yaaim im e.

20 *In ek ti ap atip him mei taau ere wi menmen

* 1:15 Nam 6:3 * 1:17 Mt 17:11-13; Mal 3:1, 4:5-6 * 1:18 Jen 18:11 * 1:19 Dan 8:16, 9:21; Hi 1:14 * 1:20 Lu 1:45

mammen hi epei hetputem hentar ti ap han kitet h̄im mai. Ti ap at̄ip h̄im mei ere w̄i me menmen im God kehimitanem h̄iram mamnen.”

²¹ Ensel ketp̄iwek menmen, m̄it wen nemēr̄ Sekaraia keit n̄im̄in en h̄ir nan̄r̄tei kenmak te h̄irak kepeit w̄inak iuwe ke God.

²² Sekaraia ketpaan kan, h̄irak ap ketpor, te h̄ir nertei h̄irak epei kepu k̄ityak k̄ir menmen keit w̄inak n̄im̄in en. H̄irak ap kakt̄ip h̄im mei miut̄ip te h̄irak kew̄ir his ketpor keriuwerem.

²³ W̄i h̄irak k̄ir̄iak menmen kekre w̄inak ke God epei au, m̄it̄ik Sekaraia p̄ike ken w̄inak k̄irak.

²⁴ Maain w̄i ham m̄ite p̄irak Ilisabet wetu, te h̄ire ap w̄inaaiw̄ir w̄inak wenke hisp̄inak (5) ere h̄ire tu iuwe miyap̄ir nertei h̄ire wetu. H̄ire wat̄ip,

²⁵ *[“]In ek M̄it̄ik Iuwe God kekepa mar im. H̄irak epei kep̄ir menmen kenipa ȳink enuk me ninaan me m̄it̄ miyap̄ir hentar n̄ipaa hi hine n̄ikerek au.”

Ensel ke God kat̄ip m̄ite Maria maain hire wawine Jisas

²⁶ Me wenke kar hisp̄inak kiut̄ip (6) m̄ite Ilisabet wep̄itu, God keriuwet ensel Gebriel ken wit niuk m̄irak Nasaret keit provins Galili.

²⁷ *H̄irak kakt̄ip m̄ite n̄ihan niuk m̄ire Maria. Haai k̄ire kehimitenep wautike m̄it̄ik niuk m̄irak Josep, h̄irak nepenyek ke maam n̄ipu k̄ir Devit.

²⁸ Ensel ke God kan k̄irep ketp̄iwe kar ik: “Ti han yaaik ehu. Han yaaik ke God kau ketikewit. H̄irak God ketikewit kakrekyut yaaim.”

* **1:25** Jen 30:23 * **1:27** Mt 1:16, 18; Lu 2:5

29 Mite Maria wemtau him im kerek ensel ketpim te hire han kekrit han kitet war ik: “Kenmak hirak ketpo kar ik?”

30 Te ensel ketpiwe, “Ti ap enapen Maria. God han yaaik keriuwit kakrekryut yaaim im e.

31 *Maain ti ehitu te ti eine nikan, ti ewis niuk mirak Jisas.

32 * “Hirak kakre Mitik Iuwe mit naninewek Nikan ke God hirak Mitik Iuwe. God kakriakek kakre Mitik Iuwe naanmamre mit kakre nipaa maam kirak Devit.

33 Hirak naanmamre mit ne Isrel kerek hir nepenyerer ne mitik Jekop kerek nipaa enum eik hirak kepu. Hirak naanmamre mit hirak kaku kakit tipmain tipmain enum eik. Menmen mirak ap te mamesi taau.”

34 Mite Maria watip ensel ke God war ik: “Hi ap hiwaai hetike mitik hak au. Mamirkeik te hi ahitu?”

35 *Ensel ke God kewenep ketpiwe,
 “God Himin Yaaik kaknen kaku kakinterit kakriuwe menmen iuwe me God. Mit nankinaak hirak Nikan yaaik ke God nanintar God Himin Yaaik kewis nikan yaaik ik kekre tu kit maain ti einaak.

36 “Ti han kitet menmen God kiriak wekeni pit Ilisabet em. Mit nipaa natip hire enu tenmin (o rumaa) ap te wawine nikerek au. Te hire hirehes weriuwet wenke hispinak kiutip (6) hire nikan kewiye. Te hire epei we mite.

* 1:31 Ais 7:14; Mt 1:21-23 * 1:32 Ais 9:7; 2Sml 7:12, 13, 16; Dan 7:14; Mai 4:7 * 1:35 Mt 1:20

37 *Ap te menmen mei miutip te God ap kakriakem taau.”

38 Maria watip, “Hi hire mite hanhan hises menmen God hanhan kakriakem, te menmen mamnen mamir ke ti epei hetpim.” Hire watip epei au, Ensel ke God kinaiwurep ken.

Maria wen wir Ilisabet wetikerep nau en

39 Ensel ke God kinaiwurep, wi ham kike Maria wemani menmen wekrit waswas wen wit menep miniu (o neiyip) yapirwe me provins Judia.

40 Hire wen winak ke mitik Sekaraia, hire watip Ilisabet, “Ti yaaip.”

41 *Ilisabet wemtau Maria watip hire yaaip te nikan kekere tu kehın kekrerep. God Himın Yaaik kau kekere han ke Ilisabet keneisesye,

42 *te hire watip weriuwe him iuwe, “God kakrekryut ti han yaaik ehinın miyapir han. God kakriak yaaim ke nikan ti ehinaak.

43 Hi mite weiniye te hi han yaaik menmen iuwe im man hi, te Mitik Iuwe God miye pirak wan wira.

44 Hi hemtau him mit epei au, te nikan kekere tu kai han yaaik kehın.

45 *Ti han yaaik iuwe hentar ti hises him kerek God ketpim. Maain God kakriak menmen hirak nipaa ketputem.”

Maria wine henye wentar hire han yaaik weriuwe God

46 *Maria watip,

* 1:37 Jen 18:14 * 1:41 Lu 1:15 * 1:42 Diu 28:4 * 1:45 Lu 1:20 * 1:46 1Sml 2:1-10

“Hi han kai yaaik ewenipi niuk me Mitik Iuwe God.

47 Hi han yaaik hentar maain God kakikepa kak-tauhis. Hi mite hirak menmen mirak hi enu weiniye,

48 *te hirak hanhan keriuwa. Te in ek ere maain mit yapirwe nantip God kerekya hi han yaaik iuwe,

49 hentar menmen iuwe hirak kerekewem. Niuk mirak yaaim iuwe.

50 *Hirak hanhan keriuwe mit kerek hir nisesik newenipiyek, me mit nipaa ein nepu ere in.

51 *Hirak kirak menmen keriuwe menmen mirak iuwe, hirak keiyim kepir mit kerek enun hanhan hiras nirak menmen mir enum hir nen.

52 *Hirak kepir mit iuwe naanmipre mit, hirak kewisi hir nau weinim, te hirak kewis mit weinin hir nire iuwe.

53 *Hirak epei kewet mit enun nau weinim ninpi maan kewetir menmen wisenum ere tu iuwe, te hirak keriuwet mit netenen menmen yapirwe ne his nen.

54 *Hirak kises him kerek nipaa katip maamrer niau yem. Hirak kan kakikaap mit nirak ne wit Isrel.

55 *Hirak han kitet keriuwe Ebrahim nipaa kau ti ketike nepenyerer in ek nepu ti. Hirak kerekyor yaaim tipmain tipmain enum eik, kar ke nipaa hirak ketpim.”

56 Hire watip menmen im epei au, mite Maria

* 1:48 Lu 1:25, 11:27 * 1:50 Sam 103:13, 17 * 1:51 2Sml 22:28

* 1:52 Jop 12:19, 5:11; Sam 147:6 * 1:53 1Sml 2:5; Sam 34:10,

107:9 * 1:54 Ais 41:8; Sam 98:3 * 1:55 Mai 7:20; Jen 17:7, 18:18, 22:17

wau wetike Ilisabet ere wenke wikak. Maain wenke wikak epei man men, h̄re p̄ike wen wit k̄ire eik.

Ilisabet wine n̄ikan Jon

⁵⁷ W̄i epei man te m̄ite Ilisabet weteiknen, h̄re wine n̄ikan.

⁵⁸ M̄it n̄ire nau menep netikerep h̄ir netike paaprer n̄ire nemtau God kerekȳiwe yaa'im h̄re wine n̄ikan te h̄ir nan n̄irep han yaaik netikerep.

⁵⁹ *Maain n̄ikan k̄ire kepu w̄i hisp̄inak wikak (8), h̄ir nerekir ȳink k̄irak, h̄ir nanwis niuk m̄irak Sekaraia kakrer̄ir haai k̄irak.

⁶⁰ *Te miye p̄irak wat̄ip, “Au, hi ewis niuk m̄irak Jon.”

⁶¹ Te h̄ir netp̄iwe, “Ap te paap o tete o keim̄in niuk m̄irak mar em te t̄i ewis̄ik kakrerim taau!”

⁶² Te h̄ir nat̄ip nitehi haai k̄irak neriuwe his main main, “T̄i ewis niuk me n̄ikan ik ek kakrar keim̄in?”

⁶³ H̄irak Sekaraia kitorhi nanwet̄iwek t̄iwei te kakwis niuk mamwik. H̄ir newet̄iwekem te h̄irak kewis menmen im mewim: “Niuk m̄irak Jon.”

⁶⁴ H̄ir wen han kekrit nat̄ip me menmen im, Sekaraia han kewep kat̄ip kewen̄ipi niuk me God.

⁶⁵ Te m̄it netikerek nau menep h̄ir nep̄irp̄ir te h̄im me menmen im men merer wit wit meit m̄iniu (o neiȳip) me Judia.

⁶⁶ Te neim̄in kerek nemtewem h̄ir han kitetim nitehiyan, “Te n̄ikan ik e maain kakriak mekam?” M̄it nertei God kau ketikerek kewet̄iwek menmen m̄irak iuwe.

H̄im Sekaraia kat̄ip ke menmen maain mamnen

* 1:59 Jen 17:12; Lev 12:3; Lu 2:21 * 1:60 Lu 1:13

67 Jon haai kirak Sekaraia God kewis Himin kirak yaaik kekre han kirak te hirak katip menmen maain mamnen.

68 *Hirak katip kar ik:

“Haiu emriak menmen emwenipi niuk me Mitik Iuwe God ke Isrel. Hirak epei kan kakikepai haiu mit narak haiu mamnaaiw+r menmen enum hirak kaktaihis.

69 *Hirak God kewetei Mitik Iuwe manpenuk kakikepai te kaktaihis, hirak ke weiwik me Devit hirak mitik kirak menmen me God.

70 Hirak keweteiyek kar ke nipaa enum eik hirak katip mit narak profet menmen hir newisim mau tiwei newepyapir maamrer nai yem. Hiram matip menmen im.

71 *God katip hirak kakikepai kaktaihis mamkeipin mit enun nepan hir han enuk ninaain haiu mit.

72 *Nipaa hirak katip maamrer nai hirak maain kakrekyei yaaim kakises him nipaa hirak ketpim.

73-74 *Nipaa hirak ketike maam kiau Ebrahim hirakit tekiyakit tau teit, God ketpiwek hirak kakikaap nepenyerer narak. In ek hirak kakises menmen nipaa hirak ketpim, hirak kenipai haiu mit in e mamkeipin mit nepan naiu te haiu ap minaain au. Haiu emisesik mamriak menmen mirak.

75 *Me wi yapirwe haiu mau ti ik, hirak kehimitenei haiu yaain prar prar.”

* 1:68 Sam 41:13, 72:18, 106:48; Lu 7:16 * 1:69 Sam 18:2

* 1:71 Sam 106:10 * 1:72 Jen 17:7; Lev 26:42; Sam 105:8-9,

106:45 * 1:73-74 Jen 22:16-17; Mai 7:20 * 1:75 Ta 2:12-14

76 *Sekaraia epei ketpor, hirak kemunaan katip nikan kirak kar ik:

“Maain mit nantip ti mitik profet kerek ewepyapir him me God iuwe kinin menmen yapirwe. Ti kerekek ehinin eno etip mit eninaaiwir menmen enum emit enmerir Mitik Iuwe kaknen.

77 *Ti tewen atip haiu mit narak ne Isrel hirak kakisak menmen enum haiu miriakem hirak kaktaihis.

78 *God kiriak menmen im kentar hirak yaaik hanhan keriuwai haiu mit.

79 *Mitik Iuwe kirak hirak kire wepni kewep kan kir krusai haiu mit ne ti ik te hirak kaknaaiwir wit ke God kaknen kaktip haiu mit han kaiu enuk toto metari him me God kakitpai him mirak yaaim. Haiu mau enum minaain mami te hirak kaknen kakteiknai yayiwe kirak yaaik te haiu mamu werek werek.”

80 *Maain nikan Jon kiniu kire iuwe, han kirak tokik ap te kinapen mit au. Hirak kepu wit weinik mit newi au ere maain wi hirak kewepyapir hirekes katip mit ne wit Isrel him me God.

2

Maria wine Jisas

(Mt 1:18-25)

¹ Me wi keremem Ilisabet wine Jon, mitik iuwe Sisa Ogastas kesiuwe him men katip mit miyapir

* **1:76** Ais 40:3; Mal 3:1; Mt 3:3 * **1:77** Jer 31:34 * **1:78** Ais 60:1-2 * **1:79** Ais 9:2, 58:8; Mt 4:16 * **1:80** Lu 2:40; Mt 3:1

nerer wit wit gavman ne Rom naanmipror hir eninen enwis niuk mir emu twei.

² Me wi im mit newisor niuk mir mau twei, mitik iuwe Sairinias hirak kire mitik iuwe gavman naanmipre mit ne provins Siria.

³ Hir mit yapirwe niutip niutip pike nen wit kir kerek nipaa maamrer nir nin+n newiyen te hir enwis niuk mir mau twei emit.

⁴ Mitik Josep kinaaiwir wit Nasaret keit provins Galili hirak ken provins Judia keit wit niuk mirak Betlehem kerek nipaa mitik iuwe Devit miye pirak winaak keitai en. Josep ken en kentar hirak hirekes nepenyek kei ke Devit.

⁵ *Hirak ken kakwis niuk mirak mamtike niuk me mite pirak Maria kerek nipaa hir epei nehimitan te hir nanitan. Hire epei nikan kekretep.

⁶⁻⁷ Hir neit wit Betlehem, wi epei man te hire weteiknen wawine nikan. Hire wine nikan kire iuwe mitik, hire weit laplap weiyim weweiknenik wewisik kekre tikenup iuwe kerek hir newet bulmakau menmen mekrerek. Hir newisik kekrerek nentar winak pasenda kerek mit nererik niwaairi en nipaa mit yapirwe nipwaairi nererim te yeno meiyam ap weinim meit au. Mit niwaai rem nererim nenemtin te hir nen niwaai weisaak ke bulmakau, hire wine nikan weitai.

Ensel hir natip mit naanmipre sipsip me mite wine nikan

⁸ Menep wit ik kerek mite Maria wine nikan, mit han neit ni naanmipre sipsip ne witaan.

* 2:5 Lu 1:27

⁹ Hír naanmipre sipsip ne wítaan, ensel kiutip ke Mitik Iuwe kewepyapir hirekes menmen iuwe me God merhíhe mriusor te hír ninaain nepirpir iuwe.

¹⁰ Hír nepirpir iuwe, ensel ketpor kar ik: “Yi ap einaain au emit! Hi epei han etpi him yaaim mamnip mit nerer wit wit han yaaik nanu.

¹¹ Me wítaan ik ek mite wine nikan weit wit ke Devit niuk mirak Betlehem. Hirak mitik God kehimitanek hirak Mitik Iuwe kakikaap mit kaktorhis.

¹² Menmen im hi hetpiyem mamteikni hi hemi-tipin au. Yi yayir nikan miye wenke laplap weweiknenik keriuwerem kiwaai wewisik kekretikenup ke bulmakau naam menmen mekreerek, hirak kiwaairi.”

¹³ Wasenum ensel nire yapirwe ne wit ke God hír newepyapir hirras nerp netike ensel, hír nine henye newenipi niuk me God natip him im:

¹⁴ **“Haiu hanhan yi mit eiwenipi niuk me God. Yi mit miyapir yau ti yi eikiyan eiyu eiyit eiyintar God han yaaik keriuwi.”*

Mit naanmipre sipsip nen nir Jisas

¹⁵ Ensel nine henye epei au, hír nen nekeipnor pike nen wit ke God, te mit kerek naanmipre sipsip en natipan, “Sis, haiu emno wit Betlehem emir menmen epei man, kerek Mitik Iuwe God ketpaiyem.”

¹⁶ Te hír nesiukin nen ninapin Maria wetike Josep, hír nir nikan kiwaai kekretikenup.

* **2:14** Lu 19:38

17 *Mīt kerek naanm+pre sipsip h̄r n̄irek epei au, h̄r netpor menmen ensel epei nan netporem me n̄ikan ik e.

18 Mīt yap̄rwe kerek nemtau him mīt naanm+pre sipsip netporem, h̄r han kitet menmen im epei man.

19 *Maria han kaa menmen au. H̄re wewisim mekre han k̄re, hekrit hekrit h̄re han kitetim.

20 Mīt naanm+pre sipsip p̄ike nen n̄r ein newenipi God natip h̄rak yaaik iuwe nentar menmen ensel netporem metike menmen h̄r n̄irem h̄ram mar ke ensel epei netporem.

H̄r newis niuk me Jisas

21 *W̄i hisp̄nak wikak (8) epei man te Maria wine n̄ikan, te h̄r neiȳk nen nerekir ȳnk k̄rak. H̄r newis niuk m̄rak Jisas. Niuk im Ensel katip Maria em n̄ipaa h̄re ap wep̄tu wen au.

Simion ketike Ana n̄r Jisas keit w̄inak iuwe ke God

22 *Maain w̄i epei man te him me Moses Mau t̄wei matip m̄te wauk̄r te God kaktip h̄re yaaip. Me w̄i im Maria wetike Josep n̄nan Jisas neiȳk nen wit Jerusalem newet God ek.

23 *H̄r nen Jerusalem newet God ek nentar him n̄ipaa God kewet Moses h̄rak kewisim mau t̄wei matip mar im: “N̄ikerek h̄rakit iuwe m̄tik̄it miyap̄r ninakit h̄r m̄t nehim̄tanet h̄rakit te God.”

* 2:17 Lu 2:10-12 * 2:19 Lu 2:51 * 2:21 Lu 1:31, 59 * 2:22
 Lev 12:1-8 * 2:23 Eks 13:2, 12, 15

24 *Hir nen newet mitik pris menmen kakwet God em nises him God kewet Moses em kewisim mau tiwei matip mit enwet God hore nimanp wik o tapi wik wen tipniu.

25 *Mitik kiutip kau Jerusalem niuk mirak Simion. Hirak mitik yaaik kises God werék werék. Hirak kemerir Mitik God kehimitanek kaknen kakikaap mit ne Isrel. God Himin Yaaik kau ketikerek.

26 Hirak keteiknivek ap te kaki ere hirak kakir Mitik Iuwe Kraiskerek God kehimitanek kaknen kakikaap mit.

27 God Himin Yaaik kikiak han kirak te hirak ken winak iuwe kerek mit nererik newenipi niuk me God. Maain miye haai ne nikan Jisas neiyik nen winak iuwe ke God eik e nanwet God menmen him me Moses mau tiwei metpim.

28 Simion kir nikan kir hirak kinanek kewenipi God katip kar ik:

29 “In ek Mitik Iuwe God ti epei hises him nipaa ti epei hetpewem, te ti ewisa hi mitik hi hirak menmen mit, hi han yaaik hahi.

30 *Hi han yaaik hahi ehantar hi epei hir Mitik ti hehimitanek hirak kakikaap haiu mit ne Isrel.

31 Ti epei hirak menmen im merp niman me mit miyapir yapirwe nerer wit wit.

32 *Hirak kakre wepni (o yanm) kir kakteikin mit yayiwe, hirakkakteikin mit miyapir ap ne weiwik me Isrel amirkeim te hir enises him me God. Hirak Mitik Iuwe kakinin naanmampre haiu mit ne Isrel, te mit miyapir nerer wit wit

* 2:24 Lev 12:8 * 2:25 Ais 40:1, 49:13 * 2:30 Ais 52:10; Lu 3:6; Ta 2:11 * 2:32 Ais 42:6, 49:6

hîr nantîp nanîr ik: ‘God epei kirîak menmen yaaim.’ ”

³³ Josep ketike Jisas miye pîrak hîr nemtau menmen Simion katîp me nîkan te hîr nepîrpîr han kitetim.

³⁴ *Hîr nepîrpîr, Simion kitehi God kakrekoyor yaaim katîp Maria miye pe Jisas kar ik:

“God kehîmtan Nîkan ik e kaknîp mît han yapîrwe ne Isrel nanîwaank nanît. Mît han yapîrwe au, God kaktorhis nanu werek. Hîrak kîre Mîtik God kakteikîn mît han kirak keriuwerek te mît yapîrwe hîr nantikerek nanînehan nanweikîn sip nanwetîwek.

³⁵ Te hîrak kakwepyapîr menmen mît han kite-tim. Maain menmen enum mamîr ke mît newîr yipo nenep mîtik, mît nanrekîwîwek enum mam-rekir han kit te mamwetit han enuk.”

³⁶ Mîte piutîp niuk mîre Ana hîre wepu en. Hîre mîte profet hîre wewepyapîr hîm me God. Hîre nîki pe mîtik Fanyuel, hîrak ke weiwîk me maam nîpu kirak Asa. Hîre we mîte enu, hîre wepu wetike mîtik kîre tito mar hispînak wik (7).

³⁷ *Maain tito mar hispînak wik (7) epei au, hîrak kaa te nîpaa ere in 84 tito epei men, hîre wepu weiniye. Wîtaan wanewîk hîre wewenîpi niuk me God, hîre wepu menep wînak iuwe ke God wînaiwîrek au. Me wî ham hîre nînpî maau wepu, hîre watîp God menmen.

³⁸ *Josep ketike Jisas miye Maria hîr wen nepu wînak iuwe ke God newet God menmen, mîte ip

* **2:34** Ais 8:14; Mt 21:42-44; 1Ko 1:23; 1Pi 2:8 * **2:37** 1Ti 5:5

* **2:38** Ais 52:9

e wan wewenipi niuk me God wepir ke Simion kewenipiyek. Hire watip mit neit Jerusalem kerek hir nemeriyiwek kaknen kakikaap mit ne Isrel hire wetpor me nikan ik e.

Josep ketike Maria neithis Jisas pike nen wit Nasaret

³⁹ *Hir niriak menmen him me Moses matip hir nanisesim epei au, hir pike nen provins Galili hir nau wit kir Nasaret.

⁴⁰ *Nikan kiniu kire iuwe hirak manpenuk kepu hirak kertei menmen werek werek wisenum God kerekyiwek yaaim.

Nikan Jisas kepu winak iuwe ke God keit wit Jerusalem kitehi mit iuwe menmen.

⁴¹ *Tito miutip miutip miye haai ne Jisas nen wit Jerusalem me wi Pasova kerek mit ne Isrel nererik naam menmen han tewenin wi God kenep mit ne Isip te hir au, hirak keriyei ninaaiwir Isip.

⁴² Maain Jisas hirak 12 tito epei au, hirak ketike miye haai nen Jerusalem nises menmen me wi Pasova mar ke nipaa hir niriakem.

⁴³ *Wi me Pasova epei au, hir pike nanino, te Jisas wen kepeit wit Jerusalem. Te Josep ketike Jisas miye pirak au netariyek.

⁴⁴ Hir han kitet hirak epei kinin ken ketike mit nir han te hir nen ere witaan. Witaan, hir ninetniwek nitet mit nir ne wit eik o paaprer nirak te hir ap ninapinek au.

* **2:39** Mt 2:23 * **2:40** Lu 1:80, 2:52 * **2:41** Eks 12:24-27,
23:14-17; Diu 16:1-8 * **2:43** Eks 12:18

⁴⁵ Te h̄ir p̄ike nen Jerusalem nen n̄inetn̄iwek neit en.

⁴⁶ J̄isas h̄irak kepeit wit Jerusalem ere w̄i wikak, h̄ir n̄inap̄inek keit w̄inak iuwe ke God kau ketike m̄it iuwe nertei h̄im me Moses nat̄ip m̄it miyap̄ir em. H̄irak kemtau h̄im m̄ir h̄irak kitorhi menmen.

⁴⁷ H̄ir m̄it kerek nemtau menmen h̄irak kewenhiyem kerteiyem h̄ir han kekrit nat̄ip h̄irak n̄ikan kertei iuwe.

⁴⁸ Miye haai n̄irak n̄irek, h̄ir han kekrit. Te miye p̄irak wit̄iwekhi war ik: “N̄ikan kai, ti henmak te ti herekyaw̄ir menmen mar im: Haai kit ketikewa haw̄ir w̄inwetnut w̄ikit. Haw̄ir w̄ikit ere haw̄ir w̄inepnit.”

⁴⁹ *H̄irak kewenhi ketpor kar ik: “Yi yenmak te yi ȳinyetno? Yi yep̄itari hi ehises menmen me Haai kai heit w̄inak k̄irak au a?”

⁵⁰ H̄ir ap nertei mekam h̄irak kat̄ip h̄iram me Haai k̄irak God.

⁵¹ *H̄irak ketpor epei au, h̄irak ketikeri nen wit Nasaret, h̄irak kises h̄im m̄ir. Te miye p̄irak wemi han h̄im m̄irak mekre han k̄ire.

⁵² *Maain J̄isas k̄ire iuwe h̄irak manpenuk enuk keit h̄irak kertei w̄isenum. God ketike m̄it nau t̄i h̄ir han yaaik neriuwerek.

3

*M̄it̄ik Jon Baptais kerek k̄ik̄ir m̄it h̄irak kat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im me God
(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Jo 1:19-28)*

* 2:49 Jo 2:16 * 2:51 Lu 2:19 * 2:52 1Sml 2:26; Pro 3:4; Lu 1:80

1 Tito hiswiyen hispɪnak (15) epei men me Taibirias Sisa hɪrak kerekek naanmɪpre mɪt nau tɪ ik. Me wɪ im mɪtɪk iuwe Pontias Pailat naanmɪpre mɪt ne provins Judia, mɪtɪk iuwe King Herot naanmɪpre mɪt nau provins Galili. Nɪkik kɪrak Filip naanmɪpre mɪt nau provins wik niuk mɪrakɪt Ituria ketike Trakonaitas. Mɪtɪk iuwe Laisenias naanmɪpre Abilini.

2 *Mɪtɪk Anas ketike Kaiapas hɪrakɪt wik naanmɪpre mɪt pris han neit wɪnak iuwe ke God keit Jerusalem. Me wɪ im em Sekaraia nɪkan kɪrak Jon keit wit weinɪk mɪt ap newi. Me wɪ im God ketpɪwek kewetɪwek hɪm mɪrak.

3 *Epei au Jon ken kerer wit wit menep mani Jodan. Hɪrak kewepyapɪr hɪm katɪp mɪt enweikɪn sip enwet menmen enum te hɪrak kakɪkɪri nannɪuwe tɪpar te God kakɪsak menmen enum mɪr mamno.

4 *Menmen im epei man mar nɪpaa mɪtɪk Aisaia hɪrak kewepyapɪr hɪm me God hɪrak kewisɪm mau tɪwei hɪram matɪp mɪt neweikɪn sip newet menmen enum hɪram mɪre mɪt newep yayiwe. Hɪram matɪp mar ik:

“Mɪtɪk keit wit weinɪk mɪt ap newik hɪrak kɪnap katɪp, ‘Yi einetɪt yayiwe ke Mɪtɪk Iuwe yi eirɪakek yaaik akɪrak te hɪrak kakisesim werek.

5 Yi eiwep tɪ mɪtɪt eiwɪr meri emwapɪn kerek kɪnatɪn keit ek ere ekɪrak. Yayiwe kerek keweikɪn yi eirɪakem ere ekɪrak te yayiwe kerek keweikɪn o hei mekrerek, yi eirɪakem ere emɪram.

* 3:2 Lu 1:80 * 3:3 Ap 13:24; 19:4 * 3:4 Ais 40:3-5

6 *Mıt miyapır nerer wit wit nanır mıtık kerek
God kehimitanek hırak kakıkaap haiu mıt
kaktaihis.’ ”

7 *Hır mıt miyapır yapırwe nan nır Jon te hırak
kakıkırı. Hırak keneri ketpor, “Yi mıt enun yıre
manpen o yenmik yi yewisesik. Keimın ketpi yi
einen hi akırı te yi eırır einopın eikeipın menmen
enum God kakrıakem maain mamnen a?

8 *Yi eiyinın eırak menmen te hıram
mamteikın mıt yi epei yeweikın sip yewet
menmen enum nıpaa yi yırakem. Te yi ap
yaitıpan yayır ik: ‘Haiu mıt in hırak Ebrahim
hırak maam nıpu kaiu, te haiu ap mamweikın
sip mamwet menmen enum au. Haiu mıre mıt
nırak, te maain God kaktaihis.’ Menmen im taau!
Hi hetpi. God hırak kakweikın nan im kakrıakem
mamır ke nepenyerer ne Ebrahim mamıkrehırı
yi mıt enun.

9 *In ek hıne ke yerepı epei kıwaai menep nu
nekenpı te God kakremır nu ham kerek ap mine
nıkim yaaim, nıman mamwen te mıt nırak hır
nanwırem mamıkre si. Yi mıt in yi yıre nu ap
mine nıkim au!”

10 Hırak ketpor kar ik, mıt yapırwe nitıwekhi,
“Te haiu mamrıak mekam te mamteikın haiu
meweikın sip mewet menmen enum?”

11 Jon hırak ketpor, “Keimın kerek naanmıpre
sak wik, hırak ektike keimın kerekek au, hırakıt
etwepim etwetakıt. O keimın hırak ketenen
menmen yapırwe ekwet keimın hırak menmen
au rek.”

* 3:6 Lu 2:30-31; Ta 2:11 * 3:7 Mt 12:34, 23:33 * 3:8 Jo 8:33,

39 * 3:9 Mt 7:19; Jo 15:6

12 *Mìt han kerek nari pewek me mìt nanwet gavman em hìr nan nìr Jon te hìrak kakìri te hìr nitìwekhi, “Mìtìk tisa, haiu mamriak mekam?”

13 Hìrak ketpor, “Yi eiyìt pewek empar kerek mìt ne gavman epei netpim. Yi ap eiyinìnem eiri meiyam au emìt!”

14 Mìt ne Ami nitìwekhi, “Haiu mamriak mekam?” Hìrak ketpor, “Yi ap einep mìt eiri menmen mìr au emìt! Yi ap eisiuwe hìm weinìm au emìt! Yi han yaaik eiyu eiriuwe menmen mìt iuwe newetiyem.”

15 Mìt miyapìr yapìrwe han kekrit, te hìr mìt nitehi nekre han kìr nar ik: “Jon hìrak Mìtìk luwe krais kerek God kehimitanek kaknen kakìkaap mìt o au?”

16 *Te mìtìk Jon ketpor yapìrwe, “Hi hìkri heriuwe tìpar kerem em. Te hìrak mìtìk kerek wìsenuk kinìna maain kakìkaru kaknen hìrak yaaik kìre Mìtìk luwe, hi au hìre mìtìk weinìk. Hi ap werek hìriak menmen mìrak kiutìp taau. Maain hìrak kaknen hìrak kakwis God Hìmìn Yaaik kaku han ki kakre si hìrak si tatìm menmen enum mi ere yi yaain.

17 Hìrak kìre mìtìk keses rais mekre sar. Hìrak kesesim epei au, hìrak kaktewewim hìram haas mìram mamnopìn hìrak kakìt rais kakwisìm mamìkre wìnak. Hìrak kakwisìm mamìkre wìnak, hìrak kakriep haas kakwìrem mamìkre si hìram mamìrhìhe ap te mami au.”

18 Jon katìp hìm ham me kakìkiakyor han kìr me wì hìrak kewepyapìr hìm yaaim me God.

* 3:12 Lu 7:29 * 3:16 Ap 13:25

Mitik iuwe King Herot kewis Jon kekre winak enuk

¹⁹*Maain Jon katip kene mitik ke gavman King Herot kentar hirak keit Herodia, mite pe nikik kirak. Hirak kenerek kenterik ketike menmen ham enum hirak kiriakem.

²⁰Te Herot pike kiriak menmen enum. Hirak kewis Jon kekre winak enuk.

*Jon kikir Jisas keriuwe tipar
(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)*

²¹Herot kewis Jon kekre winak enuk wen au, Jon kikir mit miyapir yapirwe. Hirak kikir mit miyapir yapirwe epei au, Jisas kan te Jon kikirek ketikeri. Hirak Jisas wen kitehi God menmen, te nepni hiremes mewep mire weipir.

²²*Nepni hiremes mewep mire weipir, God Himin Yaaik keke nepni kan keweikinhis kire hore tapir hirak kenterik. God katip him iuwe mekiuwe man matip mar im: "Ti Nikan kai yaaik. Hi han yaaik wisenuk heriuwit."

*Niuk me maamrer ne weiwik me Jisas
(Mt 1:1-17)*

²³*Me wi Jisas kekrit kiriak menmen mirak, hirak kepu tito mar 30. Mit miyapir han kitet Josep kine Jisas, te hirak au. God kerekek. Im em hiram niuk me maamrer ne weiwik mirak: Hilai nipaa kine Josep.

²⁴Matat kine Hilai.
Livai kine Matat.
Melkai kine Livai.

* **3:19** Mt 14:3-4; Mk 6:17-18 * **3:22** Mt 17:5; Lu 9:35; Jo 1:32;
2Pi 1:17 * **3:23** Lu 4:22; Jo 6:42

Janai kine Melkai.
Josep kine Janai.
²⁵ Matataias kine Josep.
Emos kine Matataias.
Neam kine Emos.
Eslai kine Neam.
Nagai kine Eslai.
Meat kine Nagai.
²⁶ Matataias kine Meat.
Semen kine Matataias.
Josek kine Semen.
Joda kine Josek.
²⁷ *Joanan kine Joda.
Resa kine Joanan.
Serababel kine Resa.
Sialtiel kine Serababel.
Nerai kine Sialtiel.
²⁸ Melkai kine Nerai.
Edai kine Melkai.
Kosam kine Edai.
Elmadam kine Kosam.
Ea kine Elmadam.
²⁹ Josua kine Ea.
Jorim kine Josua.
Eliesa kine Josua.
Jorim kine Eliesa.
Matat kine Jorim.
Livai kine Matat.
³⁰ Simion kine Livai.
Juda kine Simion.
Josep kine Juda.
Jonam kine Josep.
Elaiakim kine Jonam.

* **3:27** 1Kro 3:17, 19; Esr 3:2

31 *Melia kine Elaiakim.

Mena kine Melia.

Matata kine Mena.

Netan kine Matata.

Devit kine Netan.

32 *Jesi kine Devit.

Obet kine Jesi.

Boas kine Obet.

Salmon kine Boas.

Nason kine Salmon.

33 *Aminadap kine Nason.

Admin kine Aminadap.

Anai kine Admin.

Hesron kine Anai.

Peres kine Hesron.

Juda kine Peres.

34 *Jekop kine Juda.

Aisak kine Jekop.

Ebrahim kine Aisak.

Tera kine Ebrahim.

Neho kine Tera.

35 Serak kine Neho.

Riyu kine Serak.

Pelek kine Riyu.

Iba kine Pelek.

Sila kine Iba.

36 *Kenan kine Sila.

Afaksat kine Kenan.

Sem kine Afaksat.

Noa kine Sem.

Lemek kine Noa.

Metusala kine Lemek.

37 Inok kine Metusala.

Jeret kine Inok.

* **3:31** 2Sml 5:14 * **3:32** 1Sml 16:1, 13; Rut 4:17-22 * **3:33** Jen

29:35 * **3:34** Jen 21:3, 25:26 * **3:36** Jen 11:10-26

Mahalalil kine Jerot.
 Kenan kine Mahalalil.
³⁸*Inos kine Kenan.
 Set kine Inos.
 Adam kine Set.
 God kerekek kime Adam.

4

Seten kari han ke Jisas

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ God Hīm+in Yaaik hīrak kīkīak Jisas han kīrak te keneisesik hīrak kīnaaiwir mani Jodan. Hīrak keriyaak ken yaank weinīk mit ap newi.

² *Hīrak kepu en wī mar 40, Seten kari han kīrak. Hīrak ap kaam menmen mei kises wī kerek hīrak kepu wit weinīk ek au. Me wī yapīrwe em, hīrak nīnpī maak.

³ Hīrak nīnpī maak kepu en wī mar 40, te Seten ketpīwek kar ik: “Ti Nīkan ke God te ti etip nan ik ekweikīn ekre bret.”

⁴ *Jisas ketpīwek, “Hīm me God mau tīwei matip, ‘Mītik kaku werek te hīrak ap kakīm menmen metike tīpar weinīm keremem au.’ ”

⁵ Epei au Seten keriyaak keiyīk ken mīniu (o neiyīp) iuwe kau niu ein, waswas hīrak keteiknīwek tī kerer wit wit mit newiyen.

⁶ *Hīrak ketpīwek kar ik: “Hi awetut wit im yapīrwe metike menmen mīr iuwe ti naanmamrewem te ti ehīt niuk mit iuwe. Nīpaa God kewetewem te hi han kai hi ewet mītik kerek hi hanhanek ewetīwekem.

* 3:38 Jen 4:25–5:32 * 4:2 Hi 4:15 * 4:4 Diu 8:3 * 4:6 Mt 28:18

7 Ti ewen ninip hitehir ewenaunipi hi iuwe te hi ewetutem.”

8 *Jisas pike ketpiwek kar ik: “Him me God mau twei matip haiu mit emwenipi God kiau, hirak iuwe kerek ek, haiu emises menmen mirak. Han en au.”

9 Hirak ketpiwek kar ek, Seten keriyaak keiyik ken wit Jerusalem kewisik kentir winak siup ke winak iuwe ke God ketpiwek kar ik: “Ti Nikan ke God te ti ehitikir ehin eno ti eik.

10 *Ti ap hahi au antar him me God mau twei matip, ‘God katip mit ensel mirak hir maain his mamprut.

11 Hir naninanit nanriuwe his mir te ti ap enkewin antar nan enamu hit mit ewenem mamniu nan taau.’ ”

12 *Jisas ketpiwek kar ik: “Him me God mau twei matip: ‘Yi mit ap eiri han ke Mitik Iuwe ki God te kakikepi au ekit!’ ”

13 *Seten kari han ke Jisas keriuwe menmen ham ham epei au, hirak kisesim au, hirak kinaiwirek ere maain wi ham.

Jisas kinin kiriak menmen mirak keit provins Galili

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

14 God Himin Yaaik kekre han kirak keneisesik kekepik te hirak pike ken provins Galili. Him me menmen Jisas kiriakem men merer wit wit in.

* 4:8 Diu 6:13-14 * 4:10 Sam 91:11-12 * 4:12 Diu 6:16; 1Ko 10:9 * 4:13 Hi 2:18, 4:15

15 Hirak katip mit miyapir him kekere winak kerek mit nau nererik nekine him me Moses, te hir newenipi niuk mirak natip hirak yaaik.

*Mit neit wit Nasaret neweik'in sip newet Jisas
(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)*

16 Maain Jisas kipiun wit Nasaret kerek nipaa hirak kewik ere iuwe. Me wi Sabat hirak ken kekere winak kir kerek hir nekine him me Moses en, hirak ken kar nipaa hirak kiriakem, hirak kekrit kekine him me God.

17 Mitik kewetiwek tiwei nipaa mitik Aisaia hirak profet kewisim, hirak kenke tiwei k'napin him hiram matip mar im:

18 **“Him'in Yaaik ke Mitik Iuwe God kekere han kai kentar hirak kehimitena hi ewepyapir him yaaim mamno mit enun nau weinim. Hirak keriuweta hi atip mit har ik: ‘Menmen meteneni te hi asiupeni.’ Hi akaap mit kerek nanamir toto te hir enir ein ein. Mit hir han enuk neriuwe menmen enum te hi arekyor han kir yaaik kakrihis me menmen im.*

19 Hirak keriuweta te hi awepyapir him me tito im God kakriak mit menmen yaaim kakikepi.”

20 Hirak kekinaam epei au, hirak keiyepet tiwei, hirak pike kewet mitik kerek naanmiprewem hirak pike kau yeno. Epei au, mit yapirwe nekre winak eik e hir nipirek.

21 Hir nipirek, hirak ketpor kar ik: “Petepin him mau tiwei yi yemtau hi ekinaam hiram epei mamnen.”

* 4:18 Ais 61:1-2, 58:6

22 *Hir yapirwe netpiwek nar ik: “Him im yaa'im?” Te hir han kitet him yaa'im hirak ketpim hir natipan nar ik: “Hirak nikan ke Josep kerek ek.”

23 *Hirak ketpor kar ik: “Hi hertei maain yi hanhan eiy+tpo him im kerek nipaa mit netpim nar ik: ‘Mitik ti ahikaap mit hir ninap te ti ikaap hirekes. Menmen haiu memtau ti epei hiriakem meit wit Kapaneam ti eriakem in meit wit kit haiu mamirem.’”

24 *Hirak wen ketpor, “Hi hetpi werek. Mit ne wit ke mitik profet hir ap nemtau him mirak nanisesim au.

25 *Hi hetp werek. Nipaa enum eik miyapir yapirwe neit Isrel mikan nir naa hir nepu weinim. Me wi im Ilaija kitehi God keiyepet hawi keit menep ere tito wikak wenke hispinak kiutip (6) te menmen ap mewo mau ni au.

26 *God ap keriuwet Ilaija ken kikaap miyapir ne Isrel kerek mikan nir naa ek au. Hirak keriuwetek ken kikaap mite kereperek mitik kire kaa ek, hire weit wit Sarefat ke wit iuwe Saidon. Hire ap pe weiwik me Isrel au.

27 *Nipaa enum eik me wi mitik profet hak niuk mirak Ilaisa kau ti, mit yapirwe ne Isrel lepro mawi, te hirak ap kekepi hir nire yaain au. Hirak kikaap mitik Neman ke wit Siria kerekek, ap ke weiwik me Isrel. Yi yire mit nipaa nepu en, neweikin sip newet mitik kir Ilaija. In ek yi yeweikin sip yeweto, te hi anaiwiri.”

* 4:22 Lu 3:23; Jo 6:42 * 4:23 Mt 4:13; Jo 2:12 * 4:24 Jo 4:44

* 4:25 1Kin 17:1, 7, 18:1; Je 5:17 * 4:26 1Kin 17:8-16 * 4:27 2Kin 5:1-14

28 Mit yapirwe hir neit winak eik e nemtau him im hir han enuk neriuwerek wisenuk nentar hir nertei hirak keneri keriuwe him im.

29 Hir nekrit neiyik nen nepirek kenpin me wit. Hir neriyaak neiyik nen miniu kerek wit kir kiwaairi, te hir nanwirek kakinkewin kaki.

30 Au, God kenipi han kir toenuk te hirak keke ti kewepi ninin ken kinaiwiri ken.

*Jisas kepir herwe enuk kekre han ke mitik
(Mk 1:21-28)*

31 *Jisas kinaiwir wit Nasaret ken, hirak kekiuwe ken kiun Kepeneam, wit hak ke provins Galili. Me wi Sabat hirak katip mit miyapir him me God,

32 *Te hir han kekrit han yaaik neriuwe him hirak ketporem nentar hirak ketpor kar ke Mitik Iuwe God keriuwetek kan ketpor him mirak iuwe.

33 *Mitik hak kau winak kerek mit nererik nemtau him me Moses mit nekinaam, herwe enuk ke Seten kekrek. Te hirak kinap katip him iuwe kar ik:

34 *"Ti henmak te ti han herekyei enum Jisas ke Nasaret? Ti han awep eraiwaank mamit. Haiu mertei ti keimin. Ti Mitik Iuwe God kehimitenit enen akaap mit."

35 Jisas kenerek katip, "Ti ekintip enke enopin ekeipniwek." Herwe enuk kewir mitik kerekek kan kiwaai ti kekre ninin ne mit yapirwe. Hirak ketpiwek kar ik, te hirak herwe enuk kinaiwirek, te hirak ap kewankek au.

* **4:31** Mt 4:13; Lu 4:23 * **4:32** Mt 7:28-29; Jo 7:46 * **4:33** Mt 8:29; Mk 5:7; Lu 8:28 * **4:34** Jo 6:69

³⁶ Mit yapirwe nirek hir han kekrit natipan nar ik: “Him im mekam? Hirak ketpor keriuwe him mirak hiram iuwe te herwe mekrerek hiram minapen mirir mekeipniwek.”

³⁷ Te him me menmen Jisas kiriakem men mit nerer wit wit nirapit Kapaneam.

*Jisas kikaap Pita maam pirak
(Mt 8:14-15; Mk 1:29-31)*

³⁸ Jisas kikaap mitik enuk tipir kekrerek, hirak kekrit kinaaiwir winak kerek mit nau nererik nekine him me Moses mekrerem, hirak kinik ken winak ke Saimon. Saimon maam pirak (miye pe mite pirak) hire winap wisenum yink sisi te hir nen netpiwek netiwekhis kan kakirep.

³⁹ Hirak ken kerp menep yeno mire kerek mite hire winap wwaaiyem em, hirak katip menmen enum, te hiram menke mekeipniwe. Wasenum hire wekrit te hire wewetir menmen wekepi.

Jisas kikaap mit miyapir yapirwe hir nire yaain

(Mt 8:16-17; Mk 1:32-34)

⁴⁰ In ek wepni kewen ken te mit pike nepno ein ein nentar wi Sabat hiram epei au, te hir neim+n nir yinan ninap neriuwe menmen enum enum hir netorhis neri nan, hirak Jisas kewis his mentar hir mit miyapir yapirwe kekepi hir nire yaain.

⁴¹ *Herwe enum hiram menke mekeipin mit han menepip mar ik: “Ti Nikan ke God kerekek.” Au, hirak keneri ketpor te hir ap pike nekrit natip

* **4:41** Mt 8:29; Mk 3:11-12

nentar h̄ir nertei h̄irak M̄it̄ik Kraiſ kerek God kehim̄tanek kaknen kak̄kaap m̄it̄.

*Jiſas ken k̄ir̄iak menmen keit wit yap̄irwe
(Mk 1:35-39)*

⁴² Maain teip hekrit, Jiſas k̄inaaiw̄ir wit ik ken wit wein̄ik kat̄ip God menmen. H̄irak ken wit wein̄ik kitehi God menmen, m̄it̄ n̄inetn̄iwek ere h̄ir n̄inap̄inek, h̄ir newenek nat̄ip te h̄irak ektikeri enu en̄it̄.

⁴³ *Au, h̄irak ketpor, “Hi are ano herer wit wit awepyap̄ir h̄im mei yaaim me m̄it̄ en-wis God naanmamror. God keriuweta te hi awepyap̄irem.”

⁴⁴ *Te h̄irak ken k̄inaiw̄iri kewepyap̄ir h̄im me God kekre winak kerek m̄it̄ nau nererik nekine h̄im me Moses nerer wit wit neit provins Judia.

5

Pita kiſes h̄im Jiſas ketpim te h̄irak keit saauk yap̄irwe

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

¹ *W̄i ham m̄it̄ miyap̄ir yap̄irwe niſes Jiſas neriuweta nerp menep nan̄mtau h̄im me God h̄irak kak̄tporem kerp wan ke Genesaret.

² H̄irak wen kat̄ip h̄im, h̄irak k̄ir sip wiketerem m̄iwaai tenhaan. M̄it̄ kerek new̄ir hepin nankin saauk, h̄ir n̄inaaiw̄ir sip nen nekemyet hepin m̄ir.

³ H̄irak ken kau kekre sip me Saimon. H̄irak ken̄ine Saimon kit̄iwekhi h̄irak kakriuwet sip mamno t̄ipar kike. Te h̄irak kau kekre sip wen ketpor menmen m̄irak.

* **4:43** Lu 8:1 * **4:44** Mt 4:23 * **5:1** Mt 13:1-2; Mk 3:9-10, 4:1

⁴ *Hirak katip epei au, hirak katip Saimon kar ik: “Ti ehu sip eno wan kerek kesikekre, ti etike mit nekepi yi eiwir hepin emikiuwe wan kerekek te yi eiyit saauk.”

⁵ Saimon ketpiwek kar ik: “Mitik Iuwe, haiu mewir hepin me witaan ere wanewik te haiu ap mari saauk mei au. Ti hetpo te hi ewirem emno nimin ein.”

⁶ Hirak ketpor, hir newirem men nimin ein epei au, hir nari saauk yapirwe ere hepin mamwep,

⁷ te hir nenine nir yinan neit sip ham naninen nankepi. Hir nan nekepi neriyaam newisim mekre sip ere mau him te sip wik menep te mamnatin mamikre wan.

⁸ Saimon Pita kir menmen im epei au, hirak kewen ninip kerp ninaan me Jisas ketpiwek kar ik: “Ti Mitik Iuwe enaiwira. Hi mitik enuk ap hises him me God werek au.”

⁹ Hirak ketike mit kerek netikerek hir han kekrit nentar saauk yapirwe hir netiwem.

¹⁰ *Saimon Pita ketike wariyakit tirak Jems ketike Jon nikerek te mitik Sebedi hirakit tetikerek han kekrit. Jisas katip Saimon, “Ti ap enaain au. In ere maain ti eri mit eninen enisisa.”

¹¹ *Jisas ketpiwekit epei au, hir mit han nekepik nari sip neiyim nen tenhaan, hirakit tinaiwirem tisesik.

*Jisas kikaap mitik enuk lepro mewik
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)*

¹² Wi ham Jisas keit wit hak kerek mitik enuk lepro mewik hirak keitai en. Hirak kir Jisas hirak

* 5:4 Jo 21:3-8 * 5:10 Mt 13:47 * 5:11 Mt 19:27

kan kenke kɪwaaɪ tɪ kitehi Jisas kar ik: “Ti han kit ti erekyo te hi yaaik.”

13 Jisas kewis his menterik katɪp kar ik: “Hi hanhan ti are yaaik.” Wasenum lepro epei menke mekeipnɪwek hɪrak kɪre yaaik.

14 *Jisas ketpɪwek hɪm manp kar ik: “Ti ap atɪp mɪt menmen im au emɪt. Ti eno eteikɪn pris yɪnk kit, ti ewetɪwek menmen hɪrak kakwet God em mamɪr ke hɪm me Moses mekre tɪwei metpim. Menmen im mamteikɪn mɪt ti yaaik.”

15 Hɪrak katɪp mɪt hɪr ap nanwepyapɪr menmen hɪrak kerekyorem, te menmen hɪrak kɪrɪakem, mɪt nerer wit wit nemtewem te hɪr yapɪrwe nan nanɪmtau hɪm mɪrak o hɪr nan te hɪrak kakɪkepi te hɪr yaain manpenun enu.

16 *Wɪ yapɪrwe hɪrak kɪpnaaiwɪr mɪt hɪrak ken wit weinɪm mɪt ap newi, hɪrak prea kitehi God menmen.

*Jisas kɪkaap mɪtɪk hak his hɪt enum
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)*

17 Wɪ ham, hɪrak kewepyapɪr mɪt menmen, mɪt han ne Farisi kerek ninɪn nises hɪm me Moses, hɪr netike mɪt han ne Skraip kerek newis menmen me hɪm me Moses mau tɪwei natɪp mɪt em, hɪr nau en. Hɪr nɪnaaiwɪr wit Jerusalem, han nɪnaaiwɪr wit yapɪrwe me provins Galili ketike provins Judia, hɪr nan nanɪmtau hɪm mɪrak. Menmen iuwe me Mɪtɪk Iuwe God metikerek mekepik te hɪrak kakɪkaap mɪt nɪnap o his hɪt enum te hɪr nanre yaain.

* 5:14 Mk 7:36; Lu 8:56; Lev 14:1-32 * 5:16 Mk 1:35

18 Mít han nan ninan mítik hak his hit tupe mekiuwerem epei maa meit, hir ninanek kekere kinaan kiwaai yeno neiyik nan. Hir neiyik nanoke nein te hir nanino nimin nanwisik kiwaai hit me Jisas.

19 Hir ninatin au nentar mit yapirwe nerp neiyepet ya wepir ke winak te hir niniu winak siup nen niu ein, hir nenke toni kiwapin winak siup, hir nesiuwe mitik neriuwe waai kau yeno ken kiwaai ti kekerei nimin ke mit netike Jisas.

20 *Jisas hirak kertei hir han kitet hirak kakikaap mitik ik, hirak ketpiwek kar ik: “Hi esak menmen enum ti hiriakem hiram mamno.”

21 *Mit ne Skraip netike mit ne Farisi hir nitehiyan natipan nar ik: “Mitik ik hirak keimin te hirak katip enum, hirak kekrehir ke God? Keimin kakisak menmen enum haiu mit miriakem? Mit au, God kerekek.”

22 Jisas kertei hir natipan menmen te hirak ketpor, “Yi yenmak yi han kitet menmen mekre han ki mar em?”

23 Hi atip mitik kiwaai yeno kar ik: ‘Hi esak menmen enum ti hiriakem mamno,’ te yi yepitari hi atip werek o au. Te hi etpiwek: ‘Ti hekrit etenen yeno eiyim eno,’ te yi eiyirtei hi atip werek te hirak kakikrit kakno. Au en, hirak wen kakwaai yeno.

24 *Hi hemipin ap hesak menmen enum mirak au, hi ap te akaap mitik ik kakre yaaik taau. Hi tewen atip mitik ik har ik: ‘Ti ekrit eno,’ te yi yayirtei hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi yaaik te

* 5:20 Lu 7:48 * 5:21 Lu 7:49; Ais 43:25 * 5:24 Jo 5:8

hi herp ti, hi esak menmen enum mit niriakem mamno.” Hirak ketpor epei au, hirak katip mitik enuk his hit tupe mekiuwerem epei maa meit, hirak ketpiwek kar ik: “Ti ekrit etenen yeno mit eiyim eno nit ein.”

²⁵ Hirak katip epei au, mitik enuk kekrit waswas te hir mit yapirwe nipirek hirak keit yeno kerek nipaa kiwaaiyem, hirak keiyim ken narak ein kewenipi niuk me God.

²⁶ Hir mit miyapir yapirwe han kekrit newenipi niuk me God nenterik, hir natip nar ik: “Petepin haiu mir menmen nipaa mit ap nirem mar im au.”

*Jisas kenine Livai hirak kakisesik
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)*

²⁷ Hirak kikaap mitik epei au, maain hirak ketpaan ken witeik ken kir mitik kerek keit pewek me takis me mit hirak kewet gavman em. Niuk me mitik ik hirak Livai. Hirak kau winak kerek kari pewek me mit keitaak. Jisas ketpiwek, “Ti ehisisa enen.”

²⁸ Mitik Livai kerek kari pewek me mit hirak kinaaiwir menmen mirak yapirwe kekrit kises Jisas.

²⁹ Maain Livai kiam Jisas menmen iuwe keit winak kirak. Hirak kari mit han enun ne mit kerek nari pewek me mit newet gavman em, hir netike mit han hir nererik nau nekre winak kirak naam menmen netikeret.

³⁰ *Mit ne Farisi netike mit Skraip kerek nertei him me Moses natip mit miyapir em, hir nises

* 5:30 Lu 15:1-2

menmen me Farisi, h̄ir nan nat̄ip nene m̄it disaipel kerek nises Jisas. H̄ir nat̄ip nar ik: “Yenmak te yi yetike m̄it enun nari pewek me m̄it, h̄ir netike m̄it han n̄ir̄iak enum, yi yetikeri yaam menmen metike t̄ipar? Menmen im au enum em̄it!”

³¹ Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Neim̄in kerek yaain h̄ir ap nari m̄it̄ik dokta kak̄ikepi au. Neim̄in kerek n̄inap h̄ir keriyen nari m̄it̄ik dokta kak̄ikepi.

³² Hi ap han en̄ine m̄it kerek han kitet h̄ir n̄ire yaain te h̄ir enweik̄in sip enwet menmen enum au. Hi han en̄ine m̄it kerek nertei h̄ir enun n̄ir̄iak enum keriyen.”

Jisas kat̄ip m̄it h̄im yaaim mam̄ikreh̄ir me h̄im n̄ipaa m̄it nisesim

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ H̄ir wen nit̄iwekhi nar ik: “M̄it disaipel ne m̄it̄ik Jon ap naam menmen me w̄i yap̄irwe te h̄ir nitehi God menmen. M̄it nises h̄im me Farisi h̄ir netikeri ap naam menmen au. Te m̄it nit̄i hekrit hekrit h̄ir naam menmen. H̄ir nenmak?”

³⁴ *Jisas kewenhi ketpor, “M̄it nau netike m̄it̄ik ketike m̄ite epei neitan te h̄ir ap naam menmen a? Taauye! H̄ir nan̄im ye!

³⁵ Te maain w̄i mamnen m̄it han nant̄iwek his kaknaaiw̄ir m̄it n̄ir̄ak yinan. Me w̄i im m̄it n̄ir̄ak n̄inein̄iwek menmen ap te nan̄im au. H̄ir han tewen̄nek.”

³⁶ Jisas ketpor h̄im tok piska mar im. H̄irak kat̄ip, “M̄it̄ik hak ap kakwep laplap m̄ir̄ak yaaim kekerwewim mamu enum tokim au. Keim̄in

* 5:34 Jo 3:29

kakriak menmen im, hirak kakawaank mirak yaaim em. Te laplap yaaim kerek epei kewepim kekerwewim mau tokim em ap te mamiram au mentar ti ekemyet, hiram mamweikin his mamre kike.

³⁷ Mitik keiyak ap te kakwen tpar wain wen petep mamkre yink me meme epei enum tokim au. Hirak kakriakem te maain twerpek me wain mamniu mamwep yink me meme enum tokim te hiram mamwen, tpar mamno ti.

³⁸ Au, wain tpar wen yaaim emwenem emkre yink me meme wen yaaim weiwei. Tokim au emit!

³⁹ Mitik keiyak kaam wain enum tokim hirak katip hiram yaaim. Hirak kinapen tpar wain wen petep. Hirak kaktip enum tokim em hiram minin.”

6

Mit ne Farisi nene Jisas nentar mit nrak ap nises menmen me w Sabat
(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

¹ *Me w Sabat, Jisas ken keremir ni ham wit nikim mewim ketike mit nrak hiswiyen wik (12). Me w Sabat, mit nrak menmen au, hir nau weinim. Mit disaipel nrak neit nikim me wit (hiram mire rais), hir nehish newenem nekinenim naam.

² *Te mit han ne Farisi hir natip neneri nar ik: “Yenmak te yi yrak menmen kerek him me Moses meriuwessem te yi ap eirakem me w Sabat a?”

* 6:1 Diu 23:25 * 6:2 Jo 5:10

³ *Jisas keweni ketpor, “Yi epei yekine menmen nīpaa maam nīpu kaiu Devit ketike mīt nīrak hīr nīriakem me wī kerek hīr nīnpi maan. Te yi ap han kitetim yerteiyem werek werek au a?”

⁴ *Hīrak ken kinik winak ke God kerek mīt newenipi God neit nīmīn en. Mītik iuwe pris kewetiwekem kekin bret kerek newisim nehimitanem me God, hīrak kaam kewet mīt kerek netikerek kewtir meiyam hīr naam. Hīm me Moses matip mīt pris keriyen nanīm bret im e. Mīt han au. Mītik hetpris kewis maam nīpu kaiu Devit kirīak menmen im ap kenerek au, te yi yenmak yena yatip hi hīriak enum a?”

⁵ Hi Mītik ke wit ke Mītik Iuwe hi yaaik te hi atip mīt menmen hīr enriakem me wī Sabat. Hi hinīn menmen maamrer netpim te yi eiyisesim me wī Sabat.

Me wī Sabat Jisas kīkaap mītik his enuk hīrak kīre yaaik

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Me wī Sabat ham, Jisas ken kekere winak kerek mīt nererik nekine hīm me Moses, hīrak kewepyapir hīm me God. Mītik hak kau en, hīrak his yaaīm mirak enum meweikīn, hemik weinīk.

⁷ *Mīt han ne Skraip newepyapir hīm me Moses netike mīt han ne Farisi naanmīpre Jisas te hīr nanīrek kakriak menmen kakīkaap mītik ik his enum kakī wī Sabat kerek hīr neriuwesīsem, te hīr nantip nansiuwek hīm nankip kaki.

* 6:3 1Sml 21:1-6 * 6:4 Lev 24:5-9 * 6:7 Lu 13:14, 14:1

⁸ *Hirak kertei han kir, hirak katip mitik kerek his mirak meweikin ketp+wek kar ik: “Ene ehirp in.” Hirak kekrit kan kerp in.

⁹ Jisas ketpor kitorhi, “Him me Moses matip haiu mamriak yaaim o enum mam+ wi Sabat? Haiu mamriak mitik kinap kaku o kaki me wi Sabat a?”

¹⁰ Hirak naanmenteri mit yapirwe. Hirak naanmenteri, hirak katip mitik ik kar ik: “Ti esiuwe his mit.” Hirak kir+akem te his mirak mire yaaim mipiram.

¹¹ Jisas kekepek, te mit hir neperper nine han enuk wisenum natipan nime nip+nek menmen hir nanriak Jisas em enum.

Jisas kehimitan mit aposel nar hiswiyen wik (12)

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Me wi im, Jisas kiniu ken miniu (o neiy+p) kitehi God menmen. Witaan ere wanewik hirak kit+wekhi menmen.

¹³ *Wanewik, hirak ken ken+ne mit yapirwe kerek nises him mirak, hirak kehimitan mit hiswiyen wik (12) hirak kewepor niuk mir ke-newor kare “Aposel” nirak, maain hir enriak menmen mirak.

¹⁴ Hirak kehimitan Saimon kerek hirak kewis niuk mirak ham Pita. Hirak ketike nikik kirak Endru. Hirak kehimitan Jems, Jon, Filip, Batolomyu,

¹⁵ Matyu, Tomas, Jems hirak nikan ke mitik Alfias, Saimon kerek niuk mirak ham Selot, hir netike

* 6:8 Lu 5:22, 9:47 * 6:13 Jo 6:70

16 Judas, nikan ke mitik hak Jems, hirak ketike Judas Iskeriot kerek maain kakwepyapir Jisas te mit enun nepan narak neiyik nen nakip.

Jisas kewepyapir him me God hirak kikaap mit ninap

(Mt 4:23-25)

17 Epei au, Jisas ketike mit narak nekiuwe miniu (o neiyip), hir nen wit kipirak netike mit yapirwe nises him mirak. Hir netike mit yapirwe nerer wit wit me provins Judia netike mit ne Jerusalem netike mit ne wan menep wit iuwe Taia ketike Saidon,

18 hir nan nanimtau him me Jisas, hir nan te hirak kakikepi. Mit han kerek hiram herwe mekreri hir nan, te Jisas hirak kekepi kepirem.

19 Mit yapirwe hanhan nanwis his mamwik nanintar menmen mirak iuwe meit nimin mamno mamkaap mit te hir nanire yaain.

Jisas katip him me mit hir han yaaik, him me mit hir han enuk

(Mt 5:1-12)

20 Jisas kerenaan kir mit narak nisesik hirak ketpor kar ik:

“Yi mit enun menmen auri. Yi han yaaik eiyu eiyintar God naanmamri.

21 *“Yi mit miyapir kerek hanhan eiyises him me God Iuwe, yi han yaaik eiyu eiyintar maain yi eiyisesik werek eiyu werek eiyir ke mit kerek hir ninpi maan hir naam menmen ere tu iuwe.

* 6:21 Rev 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3

22 **“Yi han yaaik eiyu te h̄ir m̄it han enuk neriueri h̄ir nan̄mtaant̄iwo h̄ir neweik̄in sip newetiyem h̄ir netpi nisesi nentar yi yis̄isa hi Mit̄ik ke wit ke Mit̄ik Iuwe.*

23 N̄ipaa enum eik maamrer n̄ir n̄iriak m̄it profet enum te God kakwet̄ir menmen yaaim iuwe kak̄it wit k̄irak. Maain m̄it nanrekyi enum nan̄ir ke n̄ipaa maamrer n̄ir n̄iriak profet em. Maain w̄i menmen enum im mamnen, yi einak̄in tokim han yaaik eiyu eiȳntar maain God kakweti menmen yaaim m̄irak kak̄it wit k̄irak.

24 **“Yi m̄it in ek yi yetenen menmen yap̄rwe te maain yi han enuk eiyu eiȳntar yi ap yaȳt menmen yaaim meit wit ke God au.*

25 *“Yi m̄it in ek yi tu iuwe han enuk eiyu eiȳntar maain yi n̄n̄p̄i mamiwei. Yi m̄it in ek yenwes̄is, maain yi han enuk eiyu eiȳntar maain yi yaik̄it.*

26 *“Newaai meruri m̄it netpi yi yaain yi naanmamre h̄iras eiȳntar menmen im ap meteik̄in yi yat̄ip yaaim au. N̄ipaa maamrer ne m̄it in enun h̄ir nat̄ip m̄it profet enun nemip̄in h̄ir yaain. Te h̄ir yaain au. H̄ir enun ye!*

*Yi hanhan m̄it enun nepan
(Mt 5:38-48)*

27 **“Yi m̄it kerek yemtau h̄im mai hi hetpi har ik: ‘Yi hanhan m̄it nepan, yi yair̄iak yaaim me m̄it h̄ir han enuk neriui.*

* 6:22 Jo 15:19, 16:2; 1Pi 4:14 * 6:24 Je 5:1 * 6:27 Pro 25:21;
Ro 12:20

28 *Mìt kerek newen henye netpi enum te yi yetpor hìr yaaim. Hìr mìt kerek nerekyi enum, yi eiyitehi God ekrekyor yaaim.

29 Mìtik kerek kakitep kaknemtìnut nìkìp, ti ewisik pìke ekitep ekno nìkìp pìnám. Mìtik hak kaknen kakri saket kit, ti ap etenen siot au. Ti ewisik hìrak ektìwek ektikerek.

30 Neimìn nitihi menmen yi eiwetìrem, te yi ap pìke yetpor hìr enwetiyeM au emìt!

31 *Yi eiyinìn eiriak mìt menmen yi hanhan maain te mìt nanrekyiyem.

32 “Yi hanhan mìt keriyen kerek hìr hanhani, yi han kitet God kaktìp yi yaain? Taau. Hìram menmen weinìm. Mìt enun nises God au, hìr nìriak menmen mar im.

33 Yi eiriak yaaim mìt keriyen kerek nerekyi yaaim, yi han kitet menmen im hìram iuwe te God kaktìp yi yaain? Taau. Hìram menmen weinìm. Mìt enun nises God au hìr nìriak menmen mar im.

34 Yi eiwet mìt menmen kerek yi han kitet maain hìr pìke enwetiyeM, yi han kitet menmen im hìram iuwe te God kaktìp yi yaain a? Taau! Hìram menmen weinìm. Mìt enun newet mìt han menmen te hìr pìke nantìwem.

35 *Yi hanhan mìt nepan eirekyor yaaim, eiwetìr menmen te ti ap han kitet pìke eiyìt menmen au emìt! Yi eiriak menmen im te God kakweti menmen yaaim. Yi yeteikìn mìt yi yaire nìkerek ne God yentar God kìriak yaaim kìkaap mìt enun nises han kìr hanhan hìras, hìr netike mìt yaain.

* 6:28 Ro 12:14 * 6:31 Mt 7:12 * 6:35 Lev 25:35-36

³⁶ Yi eikaap mīt eirekyor yaaim eire Haai ki God kīriakem.

Yi ap skelim mīt han eitip yi yaaïn te hīr mīt enun au emīt
(Mt 7:1-5)

³⁷ * “Yi ap skelim mīt me menmen hīr nīriakem te God ap skelim yi mīt me menmen yi yīriakem taau. Menmen enum mīt nerekyiyem, yi eitip hīram menmen weinim. Te God han yaaik kerīuwi kakīsak menmen enum mi mamno.

³⁸ * Yi eiwet mīt menmen te God kakweti menmen ere mau hīm te mamihīnhīn. Mamīrkeim yi eiwet mīt menmen, hīram mamīr ke God maain kakwetiyeim.”

³⁹ * Jisas ketpor hīm tok piksa im e. Hīrak katip, “Mītīk nanamīr toto ap te kakteikīn mītīk hak kerek nanamīr toto tatriyakīt tatitet yayiwe. Hīrak kakriak menmen mar im te hīrakīt tatīnkewīn tatīkre wi.

⁴⁰ * Nīkan sumatin kau skul ap kakīrtei menmen kakīnīn mītīk tīsa kīrak. Te maain hīrak kakīrtei menmen epei werek te hīrak kakre tīsa kīrak kerek ek.

⁴¹⁻⁴² Ti henmak te ti hīpīr menmen mīre yenkis yehes mekre nanamīr ke kit yinak te ti ap hertei nu mīre heneik mau mekre nanamīr kit a? Ti ehīnīn eweikīn sip ewet menmen enum te maain ti yaaik te ti atip kit yinak menmen enum hīrak kīriakem.

Nu enum ap mine nīkim yaaim au
(Mt 7:17-20, 12:33-35)

* **6:37** Mt 6:14 * **6:38** Mk 4:24 * **6:39** Mt 15:14 * **6:40** Mt 10:24-25

⁴³ “Nu yaa'im ap mine n̄ikim enum au, nu enum ap te mine n̄ikim yaa'im au.

⁴⁴ M̄it n̄ir n̄ikim me nu ham, h̄ir nertei h̄iram tuwaan o h̄inaan. M̄it ap nenep tap̄ir mau nu miyak herpe au. H̄ir ap newen h̄inaan n̄ikim mari mau sirp̄it au.

⁴⁵ M̄it h̄ir nar nu im. M̄itik yaaik k̄ir̄iak menmen yaa'im kentar menmen yaa'im mau han k̄irak. H̄im me m̄it mewepyap̄ir menmen mekre han k̄ir.

*H̄im me m̄it nime w̄inak
(Mt 7:24-27)*

⁴⁶ *“Yi yenmak yi yat̄ip hi M̄itik Iuwe te yi ap yises h̄im mai au a?

⁴⁷⁻⁴⁸ M̄itik kerek kaknen kak̄imtau h̄im mai kakisesim, h̄irak kakre m̄itik kime w̄inak. M̄itik ik kekin hei kime w̄inak kentar nan keit m̄iniu (o neiȳip). Maain mani kakniu kaknep w̄inak te ap keket w̄inak au kentar m̄itik kimaak yaaik kime w̄inak kentar nan keit m̄iniu (o neiȳip).

⁴⁹ M̄itik kerek kaknen kak̄imtau h̄im mai kakisesim au, h̄irak kakre m̄itik kime w̄inak kekin hei kau تنهاان menep mani. H̄irak kimaak kau تنهاان, maain mani kakniu kaknep w̄inak kakwenek, h̄irak keiȳik kakno kak̄iwaankek.”

7

*Jisas k̄ikaap m̄itik h̄irak k̄ir̄iak menmen me
m̄itik iuwe ke ami
(Mt 8:5-13)*

* 6:46 Mal 1:6; Mt 7:21

¹ Jisas katip menmen im epei au, hirak ken wit Kapaneam.

² Hirak ken wit Kapaneam, mitik iuwe ke ami ke wit Rom kepu Kapaneam, hirak han tewenin mitik kerek kiriak menmen mirak, hirak kinap menep te kaki.

³ Me wi im hirak kemtau Jisas kikaap mit, hirak keruwet mit iuwe ne Juda nau wit eik te hir nanitiwekhi kaknen kakikaap mitik ik.

⁴ Hir nan nir Jisas nitiwekhi him iuwe netp>wek, "Mitik ik hirak yaaik te ti enen ekepi.

⁵ Hirak han tewenin haiu mit ne Isrel hirak kime winak kaiu kerek haiu mau mererik mekine him me Moses."

⁶ Hir natip epei au, Jisas ketikeri nen. Hir menep te hir nipun winak kirak eik, mitik iuwe ke ami keruwet nirak yinan newenyipiri netp>wek, "Mitik Iuwe ti ap enen au emit! Hi ap yaaik te ti enen enik winak kai au. Ti Mitik Iuwe hi au weinik.

⁷ Hi han kitet hi ap yaaik te hi enen erit au. Hi hertei ti atip him keremem te mitik kai pike kaku werek kentar

⁸ hi har ke ti. Hi ehises him me mit niau ne ami ninina. Hi hinin naanmpre mit ne ami han. Hi atip mitik ik, 'Ti eno,' te hirak kakno. Hi atip mitik eik, 'Ti enen,' te hirak kaknen. Hi hatip mitik kerek kiriak menmen mai, 'Ti eriak menmen im,' te hirak kakriakem. Ti atip enen menmen enum mekre yink ke mitik kai te hiram eminke emrir emkepn>wek."

⁹ Jisas kemtewek katip karik, hirak han kekrit han yaaik, hirak keweikin katip kar ik: "Hi etpi hi ap hertei mitik kiutip ke mit ne weiwik me

Isrel h̄rak han kitet h̄m me God kar ke m̄tik ik kisesim au.”

¹⁰ Jisas kat̄p epei au, h̄rak keriuwet m̄t kerek m̄tik iuwe ke ami keriuweti nan n̄rek, te h̄r p̄ke nen w̄nak k̄rak, h̄r n̄r m̄tik k̄riak menmen m̄rak h̄rak p̄ke k̄re yaaik.

Jisas k̄k̄iak m̄tik pip̄iak kaa keit wit Nen

¹¹ Maain w̄ ham Jisas ken wit niuk m̄rak Nen. M̄t n̄rak nises h̄m m̄rak netike m̄t han yap̄rwe nen netikerek.

¹² H̄rak ken kiun ya weip̄r ke n̄wa ke wit eik epei au, h̄rak k̄r m̄t n̄nan herwe kentar k̄naan nanwis̄k kak̄kre hei. Herwe kaa, h̄rak n̄kan ke m̄te kerek n̄paa m̄tik k̄re kaa. M̄t yap̄rwe ne wit n̄k̄tek nen.

¹³ *M̄tik Iuwe Jisas k̄r miye p̄rak w̄k̄tek, h̄rak han tewen̄nep ketp̄we kar ik: “Ti ap ek̄tek au em̄t! Ekint̄p!”

¹⁴ *H̄rak kan kewis his mentar yeno te h̄r m̄t n̄nanek neiȳk nerp neit. Te h̄rak kat̄p m̄tik pip̄iak kar ik: “Hi hetput ti ekrit.”

¹⁵ *H̄rak kat̄p epei au, herwe kerek kaa h̄rak kekrit kau, h̄rak kat̄p. Te Jisas keriuwetek p̄ke ketike miye p̄rak nen.

¹⁶ *H̄r nep̄rp̄r newen̄pi niuk me God nat̄p nar ik: “M̄tik profet iuwe epei kan kau n̄m̄n ke haiu m̄t. God epei kan kak̄kaap haiu m̄t miyap̄r n̄rak.”

¹⁷ M̄t newepyap̄r menmen Jisas k̄riakem men merer wit wit me provins Judia ketike wit menep.

* **7:13** Lu 8:52 * **7:14** Lu 8:54 * **7:15** 1Kin 17:23; 2Kin 4:36

* **7:16** Lu 1:68, 19:44

Jon keriuwet mit#kit disaipel wiketeret ten tir Jisas

(Mt 11:2-19)

¹⁸ Mit disaipel ne Jon netpiwek menmen yapirwe Jisas kirakem. Te hirak kari mit#kit wik tirak,

¹⁹ *keriuwetet ten Mit#k Iuwe Jisas te titiwekhi, “Ti Mit#k Iuwe kerek God katip kaknen ek o haiu mam#mer#r mit#k keiyak?”

²⁰ Mit#kit te Jon epei ten tir Jisas hirakit titiwekhi tarik: “Jon kerek k#k#r mit keriuwetaw#r te haw#r wituthi, “Ti Mit#k Iuwe Krais kerek God keriuwetit o haiu mam#mer#r keiyak maain kaknen?’ ”

²¹ Me wi im Jisas k#kaap mit hir n#naap hir n#re yaain. Hirak k#kaap mit han kep#r herwe mekre han kir hir n#re yaain. Hirak k#kaap mit nanam#r toto te hir n#r ein ein.

²² *Hirak kewen Jon mit#kit tirak ketpiwekit, “Yi p#ke eino eitip Jon menmen yi y#rem, menmen yi yemtewem. Mit nanam#r toto hi ekepi te hir n#r ein ein. Mit kerek perku enum hir neke ti nen werek werek. Mit lepro mewi, y#nk kir k#re yaaik. Mit n#kip toto enum hir nemtau. Mit epei naa hi h#k#an nekrit nepu. Hi atip mit enun menmen au, hi eweporyap#r h#m yaa#m me God.

²³ Mit kerek hir han yaaik neriuwe menmen hi hir#akem han kiteta, hi Mit#k God keriuweta h#kaap mit, hir han yaaik enu.”

²⁴ Hirak ketpiwek#tem, mit#kit Jon keriuwetet epei ten, Jisas katip mit yapirwe in me Jon. Hirak

* **7:19** Sam 40:7; Mal 3:1; Rev 1:8 * **7:22** Ais 35:5-6, 61:1; Lu 4:18

ketpor kar ik: “Yi yen yayır mekam yayıt wit weinim a? Yi yır menmen weinim mire niyen (o keneiken) nime metitiwem,

²⁵ o au en, yi yen yayır mekam a? Mitik keruwet klos yaaim? Au, mit narik hır nau werék werék hır nepu winak ke mit iuwe gavman keriyen.

²⁶ *Im au, te yi yen yayır mekam a? Mitik profet? Yi epei yır mitik profet, te hi etpi werék. Hırak Jon kinin mit profet.

²⁷ *Jon hırak mitik kerek him me God mau tiwei matip mar im:

‘Eiyimtwem! Hi ariuwet mitik kai kaktip him kakininit kakno kaktip mit, ti Mitik hi God hehimitenut ti enen, te hır enweikin sip enwet menmen enum nanmeriyut.’

²⁸ Hi hetpi me wi Jon kiriak menmen, hırak mitik iuwe epei kinin mit yapırwe kerek miyapır nipaa ninen. Te in ek hır mit kerek niuk mir kike hır nises God hırak naanmipror, maain hır nanu nantike God nanit en hır naninin Jon kerek wi hırak kau ti ik e.”

²⁹ *Hır mit weinin netike mit kerek hır nari pewek me takis newet mit iuwe ne gavman em, hır yapırwe nemtau him Jisas ketpim me Jon, hır natip, “Hım me God hıram yaaim.” (Hır keriyen nises him me God kehimitanorem, hır newis Jon kikiiri neriuwe tipar.

³⁰ *Hır mit ne Farisi kerek naanmipre him me Moses netike mit ne Skraip kerek newepyapır him me Moses, hır au. Hır neweikin sip newet

* 7:26 Lu 1:76

* 7:27 Mal 3:1

* 7:29 Lu 3:12

* 7:30 Mt

21:32

menmen God hanhan h̄ir nanisesim mamkepi te h̄ir ap newis Jon k̄ik̄iri neriuwe t̄ipar au.)

³¹ Jisas wen ketpor kar ik: “Hi at̄ip mekam te hi eteikni m̄it nau t̄i ik ek h̄ir neweik̄in sip newet God h̄ir n̄ire mekam? Hi hetpi.

³² H̄ir n̄ire n̄ikerek netike miye haai nen maket nesiuwe menmen m̄ir, n̄ikerek han nen̄ine n̄ikerek han netpor,

‘Haiu m̄ir̄iam tuk̄in mine henye te yi ȳipr̄ire au. Haiu memip̄in menep tuk̄in han tewen̄in herwe kaa, te yi ȳik̄itek au. (Haiu m̄ir̄iak menmen ham ham te yi ap han yaaik yeriowerem au.) Yi m̄it han yi ȳire n̄ikerek in.’

³³ H̄irak Jon kerek k̄ik̄ir m̄it neriuwe t̄ipar kan n̄in̄p̄i maak kepu, h̄irak ap kaam wain t̄ipar si enum, te yi yat̄ip herwe kekrerek.

³⁴ *Hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik luwe epei han haam menmen metike wain t̄ipar si enum te yi yat̄ip, ‘Eiȳirek! H̄irak kaam menmen yap̄rwe kaam t̄ipar yap̄rwe. H̄irak ketike m̄it nari pewek me takis netike m̄it n̄ir̄iak enum, h̄irak ketikeri nariyan n̄ir̄iak menmen.’

³⁵ Menmen God k̄ir̄iakem m̄it kerek nisesim nertei h̄iram yaaim.”

Jisas keit w̄inak ke Saimon ke Farisi

³⁶ *M̄it̄ik kiut̄ip ke m̄it Farisi kitehi Jisas kak̄tikerek tat̄im menmen tat̄it w̄inak k̄irak, te h̄irak ketikerek ten taam menmen teit w̄inak k̄irak eik.

³⁷ *M̄ite hap weit wit ik ek, h̄ire enu w̄ir̄iak enum. H̄ire wertei Jisas kaam menmen keit

* 7:34 Lu 15:2 * 7:36 Lu 11:37 * 7:37 Mt 26:7; Mk 14:3; Jo 12:3

winak ke mitik ke Farisi, te hire weit min tipar minin yaaim mekrerem weyim wan.

³⁸ Hire wen werp sip ke Jisas menep hit mirak, witehir wikit wan ketnen kentar hit mirak te hire weit paan kire nokik weyik wesiunen hit mirak. Hire weiyewiwek hit te hire wewen tipar sanda kerek yaaim minin em menterim.

³⁹ Mitik hak ke Farisi ik ek nipaa kenine Jisas ken kaam menmen ketikerek hirak kir menmen im, hirak katip kekre han kirak, "Mitik ik hirak kire profet, te hirak epei kertei mite ip ep hire peimin hire wire mekap te hire wetenenik, hire wire mite enu wriak menmen enum."

⁴⁰ Jisas kertei han kirak te hirak ketpiwek kar ik: "Saimon, hi ami hetput menmen." Saimon kewenhi kar ik: "Mitik luwe, ti etpo."

⁴¹ Jisas katip, "Nipaa mitikit wik tari pewek me mitik hirak kewetiwekitem, te pike tatwetiwekitem kiutip hirak kari 500 kina. Hak au 50 kina kerem em.

⁴² Maain hirakit ap tetenen pewek te hirakit pike tatwetiwekem, hirak katip hiram menmen weinim. Te ti han kitet keimin ke mitikit wik hirak han teweninek wisenuk a?"

⁴³ Saimon katip, "Mitik nipaa kari pewek iuwe, hirak han teweninek wisenuk." Jisas ketpiwek, "Ti atip werek."

⁴⁴ *Jisas kiwaai naan kir mite ip e, hirak katip Saimon, "Ti epei hir mite ip a? Ti henin nau te hi han winak kit. Ti ap eweto tipar te hi ekemyet hit mai ehises menmen me maamrer niau au. Te hire wekemyet hit mai weriuwe wan ke nanamir kire, hire wesiunenim weriuwe paan kire.

* 7:44 Jen 18:4

⁴⁵ Nɪpaa hi han wɪnak kit ti ap heiyewowa au, te hire weiyewo hit mai kerek nɪpaa hi hiwaai yeno ere in.

⁴⁶ *Ti ap hewis tɪpar mɪnɪn yaaim kike mau paan kai au. Te hire wewen tɪpar mɪnɪn yaaim wisenum mau hit mai.

⁴⁷ Hi hetput, hire han tewenɪna. Menmen im meteikɪn mɪt hire han yaaik wentar hi epei hesak menmen enum mire yapɪrwe, hiram epei men. Mɪtik kerek ap kertei werek God kesak menmen mɪrak hiram iuwe, maain hɪrak han tewenɪn God kike.”

⁴⁸ *Jisas katɪp mite ip kar ik: “Menmen enum mit, ti nɪpaa hɪrɪakem, hi epei esakem.”

⁴⁹ Mɪt han nau yeno eim naam menmen netikerek hɪr han kitetim mekre han kɪr, “Hɪrak han kitet hɪrak keimɪn te hɪrak kesak menmen enum mɪt nɪrɪakem a? Hɪrak God a?”

⁵⁰ *Au, Jisas wen ketpɪwe kar ik: “God kekepit kentar ti han kiteta. Ti han yaaik eno.”

8

Miyapɪr han nises him me Jisas

¹ *Maain wɪ ham Jisas ken wit iuwe, wit kike kewepyapɪr him yaaim me God naamamre mɪt. Mɪt nɪrak nar hiswiyen wik (12) netikerek nen.

² *Miyapɪr han kerek nɪpaa Jisas kekepi nɪnap o kepɪr herwe mewi menpɪn, niuk mɪr im: Maria kerek niuk ham Magdala kerek nɪpaa Jisas kepɪr herwe hispɪnak wik (7).

* **7:46** Sam 23:5 * **7:48** Lu 5:20-21 * **7:50** Lu 8:48, 17:19, 18:42

* **8:1** Lu 4:43 * **8:2** Mt 27:55-56; Mk 15:40-41; Lu 23:49

³ Hire wetike Joana kerek mite pe mitik Susa, mitik iuwe naanmipre menmen meit winak ke mitik iuwe gavman King Herot. Hire wetike Susana, miyapir han yapirwe naanmipre Jisas ketike mit narak nisesik hir naanmiprewek neriuwe menmen mir.

Jisas katip him tok piska ke mitik kamir menmen

(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ Mit nerer wit wit nan nir Jisas. Jisas kir mit yapirwe nererik nerp menep, hirak ketpor him tok piska mar im:

⁵ “Mitik hak ken kewir rais yehes meit ni mirak. Hirak wen kewirem, ham menke miwaai yayiwe, mit nan nentiraam, hore meniuwe man maam.

⁶ Yehes ham menke miwaai ti kike kentar nan. Hiram mewo te hiram maa mentar tipar au.

⁷ Yehes ham menke miwaai ti waai enum tiktik enum mewiyen. Yehes metike waai enum mewo mipiram te waai enum miwapinewo te hiram ap mari au.

⁸ Yehes ham menke mekre ti yaaik nipaa mitik kewenek hiram mewo yapirwe mine nikim mar 100.” Hirak Jisas wen katip kinar him iuwe, “Keimin ekimtau him mai nikip emnep hirak han ekitet menmen hi epei hetpim.”

Jisas kewepyapir kenmak te hirak katip mit him tok piska

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

⁹ Hirak katip epei au, mit narak kerek nises him mirak nitiwekhi nar ik: “Ti ewepyapir him nipaa ti hetpim.”

10 *Jisas ketpor kar ik: “God kewisi yi yertei han k̄irak te h̄irak naanmamre m̄it. Te m̄it han en hi hetpor heriuwe tok piska te h̄ir n̄r menmen h̄ir nep̄itariyem, h̄ir nemtau h̄im te h̄ir ap nisesim werek au.

*Jisas kewepyap̄r menmen me tok piska
(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)*

11 * “H̄im me tok piksa h̄iram im: Rais yehes h̄iram h̄im me God keremem.

12 Yehes m̄iwaai yayiwe h̄iram m̄ire m̄it nemtau h̄im me God te Seten kan kari h̄im yaaim mau han k̄ir mamno te h̄ir ap nises h̄im m̄irak, te h̄irak God ap kak̄ikepi kaktorhis au.

13 Yehes m̄iwaai t̄i kike kentar nan h̄iram m̄ire m̄it nemtau h̄im me God h̄ir han yaaik h̄ir n̄re nekenik kike mau p̄in. H̄ir han kitet h̄im me God kike keremem, te h̄im mamno han k̄ir au m̄ire yehes nekenik kike mau p̄in. Maain wepni kakm̄ip h̄iram mam̄iweiwei. Maain Seten kaknen kakri han k̄ir te h̄ir nanweik̄in sip nanwet h̄im me God. H̄im m̄irak mekre han k̄ir mami.

14 Yehes menke m̄iwaai t̄i enuk kerek waai t̄ikt̄ik mewiyen, h̄iram m̄ire m̄it nemtau h̄im me God te h̄ir hemkre menepam neriuwe pewek o menmen m̄ir, h̄ir hanhan nises menmen han k̄ir kat̄ip h̄iram yaaim, te h̄iram meiyepet han k̄ir te h̄ir ap nises God werek werek au.

15 Yehes menke m̄iwaai t̄i yaaim ham m̄ire m̄it nemtau h̄im yaaim me God. H̄ir nemi mekre han k̄ir yaaik, h̄ir nisesim ere h̄ir nises God werek werek n̄riak menmen yaaim m̄ire rais mari yap̄irwe.

* 8:10 Ais 6:9-10 * 8:11 1Pi 1:23

*Mit hir ap nisawin si kinik sar au
(Mk 4:21-25)*

16 **“Mitik ap keksiu si kisawinek kekre sar o kewisik kinik yeno au. Hirak kewisik kau yaain te mit naninen nimin in nanirek.*

17 **Menmen yapirwe misawin meit te maain hiram mamu yaain mit nanirem. Menmen yapirwe misawin meit te maain God kakwepyapirem kakteikin mit em.*

18 **Menmen yi yemtewem yi naanempre hiras te yi yemtewem werek, yi han ekitetim werek werek. Keimin ketenen him yaaim kisesim, maain God kakwetiwek him ham yaaim. Keimin han kitet kerekek hirak ketenen him ham hirak kisesim, menmen hirak han kitet hirak kerteiyem, God kakriyaam mamno mamkeipniwek mamawaank mamit.”*

Jisas miye pirak wetike kikrek narak naninen nanirek

(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

19 *Miye pe Jisas wetike kikrek narak nan nanirek te hir ap nanwep mit yapirwe nanirek.*

20 *Mit han netpiwek, “Miye pit wetike kikrek nit nerp wit eik nanrit.”*

21 *Te Jisas kewenhi ketpor, “O, hi hemtau. Te hi hetpi, mit kerek nemtau him me God nisesim, hir nire miye wetike kikrek nai.”*

*Jisas katip kewen yuwerep pike matin meit
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)*

* **8:16** Mt 5:15; Lu 11:33 * **8:17** Mt 10:26; Lu 12:2 * **8:18** Mt 25:29; Lu 19:26

22 Wî ham Jisas ketike mît nises hîm mîrak hîr nen nau nekre sip. Te hîrak ketpor, “Haiu mamno wan pînak ein.” Hîrak ketpor, te hîr nepno.

23 Hîr nepno, Jisas kîwaai kînatîn keit, yuwerep kîniu kekiuwe mîniu (o neiyîp) kan. Yuwerep kekiuwe mîniu (o neiyîp) kan te wan tîpar kehîn kekre sip, sip menep mamîwer mamriuweri nanîkre wan te hîr nani.

24 Mît nîrak nen nekotîtek netpîwek nar ek: “Mîtik Iuwe, Mîtik Iuwe, haiu menep te mami.” Jisas kekrit katîp kewen yuwerep ketike wan, hîram mewîre meit.

25 Te hîrak ketpor, “Yenmak yi yînaain te yi ap han kiteta werek werek au a?” Te hîr han kekrit hîr nînaain natîpan nar ik: “Mîtik ik hîrak iuwe, menmen iuwe mewik te hîrak katîp yuwerep wan hîram mewîre mîwaai meit.”

*Jisas kîkaap mîtik herwe enum mekrerek
(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)*

26 Sip merekir wan ere mîpiun tî ke wit Gegesa. Gegesa kîwaai wan keit pînak ein te Galili kîwaai keit pînak in.

27 Jisas kenke ken kiun تنهاان eik, mîtik ke wit iuwe kewenyîprek. Mîtik ik herwe mekrerek me wî yapîrwe hîrak ap kamîr laplap au. Hîrak kau wînak au, hîrak kepu han kînik mîniu (o neiyîp) han kerek mît newis herwe maa mekrem.

28-29 Wî yapîrwe herwe merekyîwek han ken sip, mît naanmîprewek hîr newenkekik neriuwe sen ain mau his hît mîrak te hîrak keremir te herwe meriyaak meiyîk men wit weinîm mît ap newi. Jisas katîp herwe enum hîm manp te

h̄irak kep̄rem mamno. Jisas wen ketp̄wek h̄irak kenep̄p kenkew̄n k̄iwaai ninaan m̄irak h̄irak kat̄ip h̄im iuwe mar im: “Jisas ti N̄ikan ke God W̄isenuk. Ti henmak herekyo menmen im? Hi hituthi ti ap herekyo menmen im au em̄t!”

³⁰ Jisas kitehi herwe kar ik: “Ti ekine niuk mit.” H̄iram mat̄ip mar im: “Niuk maiu m̄it yap̄rwe mentar haiu yap̄rwe mekrerek.”

³¹ Herwe mit̄wekhi te h̄irak ap kakriuwetem mamno hei enuk.

³² Sak yap̄rwe merp m̄iniu (o neiȳp) menep maam menmen te herwe nit̄wekhi h̄irak ek-wis̄im mamno mam̄kre sak im. Jisas kewenhi herwe h̄iram mamno.

³³ Jisas kewenhi herwe te h̄iram metpaan mekeip̄n m̄it̄k, h̄iram men mekre sak. Te sak mesiuk̄n mekiuwe t̄npi (o neiyi) me m̄iniu (o neiȳp) men mam̄n wan te t̄par mekiuwe h̄im yip̄r, h̄iram maa meit.

³⁴ H̄ir m̄it naanm̄pre sak n̄ir menmen im, h̄ir n̄ir̄r nen nat̄ip m̄it ne wit iuwe, m̄it ne wit kike netporem.

³⁵ H̄ir netporem, h̄ir m̄it ne wit nesiuk̄n nen nan̄ir menmen h̄ir nepei netporem me sak. Te h̄ir nan n̄ir Jisas ketike m̄it̄k kerek Jisas kep̄r herwe mekeip̄n̄iwek h̄irak kau menep h̄it me Jisas. H̄irak han yaaik epei kam̄r laplap te h̄ir n̄inaain.

³⁶ M̄it kerek epei n̄ir Jisas kekepik h̄ir nat̄ip m̄it ne wit karkeik Jisas k̄ikaap m̄it̄k n̄ipaa herwe mekrerek.

³⁷ Te m̄it nerer wit wit me Gegesa h̄ir nan nitehi Jisas kaknaiw̄ri kak̄intar h̄ir n̄inein̄ik w̄isenum, te Jisas ken kau sip kakno p̄nak ein.

³⁸ H̄irak kau sip kakno, m̄it̄ik kerek Jisas kep̄ir herwe menke menp̄in mekeipn̄iw̄ek kitehi Jisas h̄im iuwe kaktikerek tatno, te Jisas keriuwetek ketp̄iw̄ek,

³⁹ “Ti p̄ike eno nit en ewepyap̄ir at̄ip m̄it menmen yaaime iuwe God kerek yutem.” H̄irak ketp̄iw̄ek, te h̄irak p̄ike ken n̄irak en kewepyap̄ir kat̄ip m̄it yap̄irwe neit n̄irak en menmen Jisas kerek yiw̄ekem.

*Jisas k̄ikaap Jaires n̄iki p̄irak wetike m̄ite kerek wetenen klos m̄irak
(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)*

⁴⁰ Jisas p̄ike ken kerekir wan ken p̄inak ein, te m̄it yap̄irwe h̄ir han yaaime neriuwerek nentar h̄ir nemeriȳiw̄ek p̄ike kerekir wan kaknen en.

⁴¹ H̄irak kiun ein, m̄it̄ik niuk m̄irak Jaires ken menep. H̄irak m̄it̄ik iuwe ke w̄inak kerek m̄it nau nererik nekine h̄im me Moses ein. H̄irak kan kenke k̄iwaai h̄it me Jisas kit̄iw̄ekhi h̄im iuwe kar ik: “Ti enen w̄inak kai.”

⁴² H̄irak kit̄iw̄ekhi kentar h̄irak kine n̄iki piut̄ipen, h̄ire tito hiswiyen wik (12). H̄ire w̄inap menep te wawi. Jisas kepno ketikerek, m̄it yap̄irwe nisesik neweikn̄iw̄ek.

⁴³ M̄ite hap kerek winen hemkre tito hiswiyen wik (12) h̄ire wisetik. H̄ire wew̄ir pewek m̄ire epei mesi, te m̄it nekepye werek werek au.

⁴⁴ H̄irak kepno, h̄ire wisetik weke sip k̄irak wan wetenen h̄ir me saket m̄irak, te wasenum h̄ire hemkre kat̄in keit.

⁴⁵ Jisas kitehi kat̄ip, “Peim̄in weten̄ina?” Te h̄ir yap̄irwe niune nat̄ip nar ik: “Hi au. Hi au.” Pita kat̄ip, “H̄iau m̄it yap̄irwe meweiknut merp

menep menep. Ti henmak te ti hatip him mar im?”

⁴⁶ Au, Jisas katip, “Mite hap hire wetenina. Hi hertei menmen mai iuwe epei minaiwira mikaap mite peiyap.”

⁴⁷ Mite wertei Jisas kertei menmen hire wriakem, te hire weperper wan wewen ninip wiwaai menep hit me Jisas, hire wewepyapir hirehes me ninaan me mit yapirwe markeim te wasenum hirak kekepiye hire wepu werek werek.

⁴⁸ *Hire wepu werek werek, te Jisas ketpwe kar ik: “Mite ti han kiteta te God kekepit ti hire yaaip. Ti han yaaik eno.”

⁴⁹ Jisas wen katip him im, mitik hak ke winak ke mitik iuwe Jaires kan ketpwek kar ik: “Niki pit epei waa. Ti henmak ti eriyaam ektan Jisas? Ti ewisik kakno.”

⁵⁰ Jisas kemtewek hirak katip Jaires kar ik: “Ti ap enaain au. Ti han ekiteta te hire wawu werek.”

⁵¹ Hirak kipiun winak, te hirak kewis mit han netikerek nanino nimin winak au. Pita, Jems, Jon netike miye haai hir keriyen nen nimin.

⁵² *Mit yapirwe ein nikitep hir han teweninep, te Jisas ketpor, “Yi ap eikitep au emit! Hire ap waa, hire wiwaai kerep ep.” (Hirak ketpim kentar hirak hanhan kakikia.)

⁵³ Hir nemtewek hir nenwesisek nentar hir nertei hire epei waa weit.

⁵⁴ *Hir nenwesisek te Jisas keteniniwe his mire keninewe him iuwe kar ik: “Niki ti ekrit.”

* 8:48 Lu 7:50 * 8:52 Lu 7:13 * 8:54 Lu 7:14

55 HİMİN kİre pİke kan kekrerep te wasenum hİre wekrit. Jİsas katİp miye haai hİr enwetİwe menmen hİre wawİM.

56 *Miye haai nİre, hİr han kekrit, te hİrak ketpor hİM manp te hİr ap nantİp mİt menmen hİrak kİrİakem au emİt!

9

*Jİsas kerİuwet mİt nİrak hİswİyen wİk (12)
nİrİak menmen mİrak
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)*

¹ Jİsas kenİne mİt nİrak disaİpel hİswİyen wİk nİrak (12) kewİsi hİr nekrehİr kİrak nİnİN herwe hİr nankaap mİt nİnap te hİr nİre yaain.

² Hİrak kerİuweti hİr nen nanwepyapİr God kİnİN naanmamre mİt. Hİrak kerİuweti nankaap mİt mİyapİr nİnap.

³ Hİrak kİnİN ketpor, “Yİ ap eiyİt menmen kerek yİ yeiyİM yaino au. Menmen au, pewek au, laplap meiyam au, tanİk metike paap au. Yİ yewi yİrİak menmen mİ,

⁴ *maain yİ yaino wİt mİt hİr newİsi yewi, yİ yau wİnak kiutİp kerekek ere yİ einaaiwİr wİt.

⁵ *Yİ eipiun wİt mİt ap nanİmtau hİM mİ, yİ einaaiwİr wİt eik, yİ einepew toni waniu mamu hİt mİ te eiteiknor God han enuk kakriuweri.”

⁶ Hİrak ketpor epei au, mİt nİrak nİnaiwİrek nen nerer wİt wİt newepyapİr natİp hİM yaaim me God, hİr nİkaap mİt ein hİr nİnap.

*Herot kemtau hİM mİt hİr netpim me Jİsas
(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)*

* 8:56 Mk 7:36; Lu 5:14 * 9:4 Lu 10:4-11 * 9:5 Lu 10:11; Ap 13:51

⁷ *In ek mitik iuwe gavman King Herot hirak naanmipre mit ne provins Galili, hirak kemtau menmen epei man, hirak han kitetim kentar mit han natip Jon kerek kikir mit neriuwe tipar nipaa kaa te in ek hirak pike kekrit kepu.

⁸ Mit han natip, "Ilaija profet ke nipaa hirak pike kan." Mit han natip, "Mitik profet hak ke profet yapirwe nipaa ein te God kikiak hirak epei kan."

⁹ *Herot kekre han kirak han kitet, "Nipaa hi herekir teruk ke Jon hirak kaa. Hirak keimin hi hemtau hirak kiriak menmen im e?" Hirak hanhan kakirek.

*Jisas kewet mit nar 5,000 menmen hir naam
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Jo 6:1-13)*

¹⁰ Maain mit narak aposel nipaa keriuweti nen, hir epei nan netpivek menmen hir niriakem. Te hirak kinaaiwir mit yapirwe hirak keithis mit narak hiswiyen wik (12) ketikeri keriyen hir nen wit Betsaida.

¹¹ Hir nen en, mit yapirwe nerteiyek, hir nis-esik nen ein te hirak han yaaik keriuweri ketpor God kakinin naanmamre mit, hirak kikaap mit ninap te hir nire yaain.

¹² Hinkewi, mit narak nar hiswiyen wik (12) nan netpivek, "Ti esiuwe mit enino te hir nanino wit metike ni mit newi hir enit menmen hir en-waai en. Wit ik ek hirak wit weinik ap menmen mewi au."

¹³ Te Jisas ketpor kar ik: "Yi hirras eiwetir menmen hir nanim." Hir newenek netpivek, "Haiu

* **9:7** Mt 16:14; Mk 8:28; Lu 9:19 * **9:9** Lu 23:8

metenen bret hispinak (5), saauk wiketeret mit epei niam kerem em. Ti hanhan te haiu mamno mamit menmen mamwet mit em? Taauye! Hir mit enun yapirwe!”

¹⁴ Hir natip menmen im nentar mit keriyen yapirwe hir 5,000 mit neit ein keriyen. Hir ap newenhis miyapir nikerek au.

Jisas katip mit narak, “Yi eiriak mit nererik nau nire 50 in 50 ein niran ere hir enu ti werek.”

¹⁵ Mit narak nirakem nar hirak ketpim, hir newen mit nau ti.

¹⁶ Te Jisas keit bret hispinak (5), saauk wiketeret kikiamnaan katip God hirak yaaik, te hirak kewepim kewet mit narak em te hir nanwetirem.

¹⁷ Mit yapirwe naam ere tu iuwe. Mit narak neit menmen mit naam au, hir neit hause (o wanpnake) mar hiswiyen wik (12) neiyik nemi yinam kerek miwaai em.

Pita kewepyapir Jisas hirak Mitik God kehimitanek

(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

¹⁸ Wi ham Jisas hirak kitehi God menmen, mit narak nau netikerek neit wit weinik. Hir nau en, hirak kitorhi kar ik: “Mit natip hi keimin?”

¹⁹ *Hir newenhi natip, “Mit han natip ti Jon Baptais kerek nipaa kikiiri neriuwe tpar, pike kekrit kepu. Mit han natip ti profet Ilaija ke nipaa. Mit han natip ti mitik profet hak ke nipaa ein mit profet yapirwe nepu te God kikiak katip hirak kaknen.”

* **9:19** Lu 9:7-8

20 *Te Jisas h̄rak kitorhi kar ik: “Yi han kitet hi keim̄n?” Pita ketp̄wek, “Ti M̄tik Kraiſ n̄paa God kehimītenit ti enen ekepai haiu m̄t.”

*Jisas kat̄p maain h̄rak kaki te p̄ike kak̄krit
(Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)*

21 Jisas kat̄p h̄m manp te h̄r ap newepyap̄ir h̄rak M̄tik God kehimītanek kerekek au em̄t!

22 *H̄rak wen kat̄p, “Hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe, m̄t iuwe ne Isrel nantike m̄t ne Skraip nantike m̄t iuwe naanm̄pre w̄nak iuwe ke God h̄r nanweik̄n sip nanweto, h̄r naniyep hi hahi. Maain w̄ wikak God kak̄koya hi p̄ike akrit hahu.”

23 *H̄rak kat̄p epei au, Jisas kat̄p m̄t n̄rak yap̄irwe kar ik: “M̄tik kerek kak̄is̄sa h̄rak ekwen̄n han k̄rak me menmen h̄rak hanhan kak̄rakem, h̄rak hekrit hekrit han kitet, ‘Hi hahi entar hi hisesik h̄ram menmen wein̄m te hi ehisesik.’

24 *Keim̄n ap kis̄sa kent̄r h̄rak wen hanhan kises han k̄rak, maain h̄rak kaki h̄rak ap kaku werek kaktike God au. Te keim̄n kat̄p kar ik: ‘Hi ap hepu hises han kai h̄ram menmen wein̄m, te hi hises h̄m me God,’ m̄tik ik kaku werek kak̄it tipmain tipmain enum eik.

25 M̄tik hak kak̄it menmen yap̄irwe me t̄i im te h̄rak kewaank menmen me kaku werek. Menmen me t̄i ik mamkepik kaku kaktike God mam̄rkeik a? Taauye!

* 9:20 Jo 6:68-69 * 9:22 Lu 9:44, 18:32-33 * 9:23 Mt 10:38; Lu 14:27 * 9:24 Mt 10:39; Lu 17:33; Jo 12:25

26 *Keimin hirak yink enuk kinapen kakisisa hetike him mai yaaim, hi anapen hirak kaku kaktikewa. Maain me w+ hi Mitik ke wit ke Mitik luwe hi pike anen ariuwe menmen yaaim God Haai kakwetewem, hi etike mit yaain narak ensel, hi hinapen mitik kar ik kaku kaktikewa au.

27 Hi hetpi werek. Mit han neit in hir nani au ere hir epei nir menmen iuwe God kakriakem naanmamre mit kakriuerem.”

*Jisas keweikinhis kar ke Mitik ke wit ke Go
(Mt 17:1-13; Mk 9:2-8)*

28 Maain w+ hispinak wikak (7) epei au, Jisas ken kiniu miniu (o neiyip) ken kaktip kaktike God. Hirak keithis Pita, Jems, Jon tetikerek ten.

29 Hirak wen kitehi God menmen, ninaan mirak meweikinhis merhihe, klos mirak merhihe mire nepni mewenin.

30 Waswas mitikit wiketeret tan tetikerek tewepnak. Hirakit Moses ketike Ilaija.

31 *Hirakit tetike menmen iuwe me God merhihe yaaim man, hirakit tetike Jisas tatip me menmen Jisas kakriakem, kises han ke God Haai, kaki kakit wit Jerusalem.

32 *In ek Pita ketike mitikit tau tetikerek hirakit tiwaai tinatin te hirakit tekrit tir Jisas kerhihe yaaim, hirak ketike mitikit wik terp en.

33 Hirakit mitikit wiketeret tatnaaiwir Jisas tatno, Pita katip Jisas, “Kaiu luwe, hiram yaaim te haiu mau in ek. Haiu emime weisaak emir wikak: Hak kit, hak ke Moses, hak ke Ilaija.”

* 9:26 Mt 10:33; Lu 12:9; 2Ti 2:12 * 9:31 Lu 9:22, 13:33 * 9:32 Jo 1:14; 2Pi 1:16-18

³⁴ Hĭrak wen katĭp hĭm im e, napĭ kĭwapĭni te hĭrakĭt wikak tĭnapen napĭ kĭwapĭnet.

³⁵ *Hĭrakĭt temtau God katĭp keke napĭ kar ik: “Ik ek hĭrak nĭkan kai, nĭpaa hi hehimĭtanek. Yi eiyĭmtau hĭm mĭrak!”

³⁶ Hĭrakĭt temtau hĭm matĭp epei au, hĭrakĭt tĭr Jisas kiutĭpen kerek kepu. Hĭrakĭt tekintĭp wĭre wĭre. Hĭrakĭt ap tatĭp mĭt neiyan me wĭ im Jisas ken ketikeri menmen hĭrakĭt epei tĭrem au.

*Jisas kepĭr herwe mekepĭn nĭkan kike
(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)*

³⁷ Maain teipmen hĭr nepei nekiuwe mĭniu (o neiyĭp) nan, hĭr mĭt yapĭrwe nan nĭr Jisas.

³⁸ Mĭtĭk hak kenĭne kekre mĭt yapĭrwe hĭrak katĭp kar ik: “Mĭtĭk Iuwe, hi hituthi iuwe te ti enen ehĭr nĭkan kai. Hĭrak nĭkan kai kiutĭp kerek ek.

³⁹ Herwe keweikĭn han kĭrak te waswas hĭrak kenepĭp hĭrak keperper kaa, hĭrak teknek mar tĭwerpek kekesĭs hĭm, herwe merekyĭwek enum ere hemkre meneises yĭnk kĭrak, hĭrak kĭnapen kĭnaiwĭrek au.

⁴⁰ Hi hĭtehi mĭt nit te hĭr nepĭrek taau.”

⁴¹ Jisas kewenhi katĭp, “Yi mĭt han ki enuk yi han kitet menmen iuwe me God werek werek au. Hi hĭnapen hepu hetikewi wĭ yapĭrwe.” Hĭrak katĭp mĭtĭk eik kar ik: “Ti ehĭt nĭkan kit eiyĭk enen.” Hĭrak katĭp, te mĭtĭk ik keiyĭk kepnen.

⁴² Nĭkan kepnen, herwe kewĭrek ken tĭ, hĭrak keperper. Jisas kene herwe enuk kepĭrek kekepĭniwek, nĭkan kĭre yaaik, te hĭrak keriuwet nĭkan ken haai kĭrak.

* 9:35 Lu 3:22

43 Mĭt yapĭrwe han kekrit nentar menmen iuwe yaaim me God hĭr epei nĭrem.

*Jisas katĭp keteipim maain hĭrak kaki
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)*

Hĭr wen han kekrit neriuwe menmen im, hĭrak Jisas katĭp mĭt nĭrak kar ik:

44 **“Yi han ekitet menmen werek werek hi in ek etpiyem. Hi Mĭtĭk ke wit ke Mĭtĭk Iuwe God, maain mĭtĭk hak kakwisa hi eno his me mĭt enun hĭr nantenĭna.”*

45 **Te hĭr ap nertei werek menmen hĭrak ketporem nentar hĭrak ap kekepi werek te hĭr nerteiyem. Hĭr nĭnaain pĭke nanĭtĭwekhiyem.*

*Mĭt ne Jisas natĭpan mĭtĭk keimĭn ke hĭr mĭt hĭrak kinĭn mĭt han
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)*

46 **Jisas mĭt nĭrak hĭr natĭpan nenehan keimĭn ke hĭr mĭt hĭrak kinĭn.*

47 *Jisas kertei menmen hĭr han kitetim, te hĭrak keit nĭkan kewisĭk kerp menep hĭrekes hĭrak ketpor kar ik:*

48 **“Keimĭn kĭkaap mĭtĭk kiutĭp kar ke nĭkan kike ik e kentar hĭrak kisĭsa, hĭrak kekepa. Keimĭn kekepa hĭrak kar ke hĭrak kĭkaap hĭrak Mĭtĭk Iuwe kerek keriuweta hi han. Keimĭn hĭrak han kitet hĭrak weinĭk ke yi mĭt, hĭrak kĭre iuwe kinĭni.”*

*Keimĭn hĭrak kĭre mĭtĭk kepan ke yi mĭt, hĭrak ki yinak yaaik
(Mk 9:38-40)*

* 9:44 Lu 9:22 * 9:45 Lu 18:34 * 9:46 Lu 22:24 * 9:48 Mt 10:40; Lu 10:16; Jo 13:20

49 Mítik Jon katip Jisas kar ik: “Mítik Iuwe, haiu mír mítik hak kepír herwe kekrehír kit te haiu metpíwek hírak kakriakem au kentar hírak ke haiu mít au.”

50 *Jisas ketpíwek, “Yi ap yeremiríwek menmen mírak hírak kíríakem au emít! Keimín hírak ap mítik kepan ke yi mít, hírak ki yinak yaaik yíríak menmen miutíp.”

Mít ne wit kike ne Sameria nínapen nankaap Jisas

51 *Maain wí menep mamnen te Jisas kakno wit ke God, hírak han ekitet hírak kakno wit Jerusalem.

52 Hírak keriuwet mít han ninín nen niun wit kike ke provins Sameria hír nen nínatín wínak newis menmen neiyím nemeriyíwek.

53 *Au, mít in ap nekepik nentar hír nertei hírak kakno Jerusalem kakwenípi God, te hír nínainík.

54 *Jems ketike Jon terteyek, hírakít tatíp tar ik: “Mítik Iuwe, ti hanhan hawír wari si emoke wit ke God emnen si etín mít o au?”

55 Te Jisas hírak keweikín keneret.

56 Hírak keneret, te hír epei nen wit hak.

*Mít han nanises Jisas
(Mt 8:19-22)*

57 Hír wen nitet yayiwe naníno Jerusalem, mítik hak katíp Jisas kar ik: “Hí tewen aisedit epno nein kerek me ti epnori en.”

* 9:50 Mt 12:30; Lu 11:23 * 9:51 Mk 10:32 * 9:53 Jo 4:9

* 9:54 2Kin 1:9-16

⁵⁸ Jisas ketp^wewek, “Miyak m^waaⁱ mekre nu herkip, hore m^waaⁱ mekre yaank m^r, te hi Mⁱtⁱk ke wit ke Mⁱtⁱk Iuwe hi wit aure te hi ewaairi au. Ti ehis^sa te ti ewaai nein?”

⁵⁹ Jisas kat^p mⁱtⁱk hak, “Ti ehis^sa.” Te h^rak ketp^wewek, “Mⁱtⁱk Iuwe, ti ewisa hi ehinⁿ eno ewis haai kai kerek menep kaki kakⁱkre hei, te maain hi ehisesit.”

⁶⁰ Jisas ketp^wewek, “Ti ewis mⁱt kerek nis^sa au h^r enwis mⁱt kerek naa, te ti eno ewepyap^r h^m me God naanmamre mⁱt.”

⁶¹ *Mⁱtⁱk hak kat^p, “Mⁱtⁱk Iuwe, hi tewen ehisesit te hi ehinⁿ eno at^p miye haai kikrek nai hi enaiw^ri.”

⁶² Jisas ketp^wewek, “Mⁱtⁱk kerek h^rak kises h^m me God te h^rak hanhan menmen enum n^paa h^rak kisesim, h^rak ap te kakises menmen me God werék werék au. Mⁱtⁱk ik k^re mⁱtⁱk kam^r rais keriuwe paap hⁱhe, h^rak k^waaⁱnaan mentar sip k^rak h^rak kam^r kewaankem.”

10

Jisas keriuwet 70 mⁱt han nen n^r-iak menmen m^rak

¹ *Jisas kat^p mⁱt epei au, h^rak kehimⁱtan 70 mⁱt han, h^rak keriuweti ninⁱnek nen h^rak kenkeri wik wik nerer wit wit kerek h^rak menep te kaknen.

² *H^rak ketpor kar ik: “Han ke mⁱt h^rak k^re menmen mau ni epei mewⁱnki te mⁱt ap yap^rwe nant^wem mam^si. Yi eiyitehi Haai ke ni te h^rak kakriuwet mⁱt yap^rwe te h^r nanⁱno nanri han

* **9:61** 1Kin 19:20 * **10:1** Mk 6:7 * **10:2** Mt 9:37-38; Jo 4:35

ke m̄it h̄ir nanisesik. Menmen im h̄iram m̄ire m̄it nan̄ino ni nan̄it menmen mew̄inki ere mam̄isi.

³ *Yi eino hi eriuweti ȳire sak n̄ikim mamno yaank nepere kimaam kakm̄ip. Te hi heriuweti yi yaino eit̄ip m̄it h̄im mai te God naanmamri.

⁴ *Yi ap eiȳit tan̄ik yinak o tan̄ik me nemi niu mekrerem, h̄iram metike su mei au em̄it! Yi eisipat m̄it yaȳit yayiwe eitikeri eiwepnak au em̄it. Yi yaȳitpor h̄im kike te yi yaino keriyen.

⁵ W̄inak kerek yi ȳin̄ik ek, yi eit̄ip m̄it neim̄in nau w̄inak ik ek, ‘Haw̄ir hanhan God kakrek̄yi yaain eiyu werek werek.’

⁶ M̄it̄ik yaaik kepu in te h̄im yaaim mi mamri han ke God kak̄ikepik, o au en, God kak̄ikepik kaku werek werek au.

⁷ *Yi eipau w̄inak kiut̄ip kerekek, eipaam menmen eipaam t̄ipar kerek h̄ir newisiyem. Yi ap eiw̄ir nan eiwet̄irem eiȳintar yi ȳir̄iak menmen mamkepi te h̄ir naanmamri menmen. Yi ap eiyu eirer w̄inak w̄inak au.

⁸ *‘Yi eino wit hak te h̄ir nantihis, yi yayno yaȳim menmen yaitikeri yaipaam menmen h̄ir nan̄inkiyem.

⁹ Yi eikaap m̄it n̄inap neitai en, te yi eiȳitpor, ‘God kerek w̄isenuk menep naanmamre haiu m̄it ne t̄i.’

¹⁰ Te neim̄in yi yaino wit k̄ir h̄ir ap nantihis au, yi yaino eiȳirp yayiwe k̄ir eiȳitpor,

¹¹ *‘Waniu me t̄i me wit ki ik mau h̄it maiu te haiu p̄ike mesiunenim men yi h̄iras meteikni

* **10:3** Mt 10:16 * **10:4** Mt 10:7-14; Mk 6:8-11; Lu 9:3-5 * **10:7**
1Ko 9:6-14; 1Ti 5:18 * **10:8** 1Ko 10:27 * **10:11** Ap 13:51, 18:6

God han enuk keriuwi. Te hawir wetpi te yi yertei menmen im. Wi epei man menep te God naanmamre haiu mit.’

¹² *Hi hetpi wi maain mamnen God skelim mit ne menmen enum, mit ne Sodom God kakawaanki kike, te God kakawaank mit in au wisenum.

*Mit ne wit hir ap nises him yaaim au, hir nanawaank hiras
(Mt 11:20-24)*

¹³ *‘‘Yi mit ne Korasin God kakriwaank. Yi mit ne wit Betsaida God kakriwaank eiyantar menmen yaaim God kerekyyiem, te yi ap yeweikn sip yewet menmen enum. Yi epei yiprem yisasa au. Te nipaa God kirak menmen mar im meit wit ke Taia ketike Saidon mit nrem, te hir waswas namir laplap enum newen toni te hir neteikn God hir neweikn sip newet menmen enum. Te yi au.

¹⁴ Maain God skelim mit, hirak kakriak mit ne wit Taia ketike Saidon kakrekyor menmen enum kike, te yi mit yeit Korasin ketike Betsaida au iuwe.

¹⁵ Yi mit ne Kapaneam, yi han kitet God katip yi yaain a? Au, maain God kaktip yi enun yire menmen wein.”

¹⁶ *Hirak katip mit nirak, ‘‘Keimn kemtau him mi, kemtau him mai. Keimn keweikn sip kewetiyem, hirak kar ke hirak keweikn sip kewetewem. Keimn keweikn sip keweto, hirak

* **10:12** Mt 10:15, 11:24; Jen 19:24-25

* **10:13** Mt 11:21-23

* **10:16** Mt 10:40; Lu 9:48; Jo 5:23

kar ke h̄rak keweik̄n sip kewet God kerek keriuweta hi han t̄ ik.”

H̄r m̄t 70 h̄r han yaaik p̄ke nan

17 Maain m̄t 70 han yaaik p̄ke nan nat̄p M̄tik Iuwe, “N̄paa haiu mat̄p mekreh̄r ke ti herwe metike menmen ham yap̄rwe h̄r nemtau h̄m maiu, haiu min̄ni.”

18 *Jisas kewenhi ketpor, “Hi epei h̄r Seten h̄rak k̄re nepni mewen̄n h̄rak keke nepni ken ti kentar menmen yi ȳriakem.

19 *Hi epei heweti menmen mai iuwe te yi yin̄n Seten. Yi yaȳnt̄rer manpen siurp (o yenmik) yehes enum mamtike mispenepnam (o n̄k̄inp̄inepnam) te h̄ram mamiwep, yi ap yayi au.

20 *Yi ap han yaaik w̄senuk eiȳntar herwe nemtau h̄m mi au. Yi han yaaik w̄senuk eiyu eiȳntar niuk mi God kewis̄m mau weiw̄k miut̄p m̄rak te yi ȳre m̄t n̄rak.”

*Jisas han yaaik kat̄p God h̄rak yaaik
(Mt 11:25-27, 13:16-17)*

21 *Me w̄ miut̄p keremem God H̄m̄n Yaaik k̄riak Jisas han yaaik. Jisas kat̄p kar ik: “Haai kai ti M̄tik Iuwe ke wit kit ketike t̄ ik. Hi hetput ti yaaik hentar ti epei h̄saw̄n menmen mit me h̄r m̄t iuwe kerek han kitet h̄r nertei menmen werek werek, ti epei heteik̄n m̄t wein̄n em. Ti epei h̄riak menmen im hises han kit kerekek.

* **10:18** Jo 12:31; Rev 12:8-9 * **10:19** Jen 3:15; Sam 91:13; Mk 16:18 * **10:20** Mt 7:22; Eks 32:32; Fl 4:3; Rev 3:5 * **10:21** 1Ko 1:26-28

22 *Ti Haai kai Iuwe God epei heweto menmen mit yapirwe. Mitik keiyak ap kertei hi Nikan kit hi han kai hirak kar ke kit au. Ti God Haai kerekek herteiyek. Mitik keiyak ap kertei ti Haai kai hirak kire han kai han kit au. Hi Nikan kit kiutip kerekek, hetike mit in en hi eweputyapiri.”

23 *Hirak katip epei au, hirak keweikin kir mit narak disaipel ketpor main main kar ik: “Yi han yaaik eiyu eiyintar menmen hi hirakem yi yirem.

24 *Hi etpi nipaa enum eik mit profet yapirwe kerek newepyapir him me God, hir netike mit kerek naanmipre mit ne wit Isrel, hir hanhan nanir menmen yi epei yir hi hirakem, te hir au. Hir hanhan nanimtau menmen yi epei yemtewem hi hetpim te hir au. Hir epei naa.”

Jisas katip him me mitik ke Sameria han tewenin kakikaap mitik kerek mit nepan nakip

25 *Wi ham mitik kerek kinin kertei him me Moses kewepyapirem hirak kekrit kan katip kewises Jisas keriuwe him me Moses. Hirak kan katip Jisas kar ik: “Mitik Iuwe. Hi eriak mekam te hi ehu etike God tipmain tipmain enum eik?”

26 Jisas ketpivek, “Him me God Moses kewisim mau tiwei matip mekam? Ti etpo mekam ti han kitetim.”

27 *Hirak kewenhi ketpivek, “Ti hanhan Mitik Iuwe God kit wisenuk heriuwe han kit, han ekitetik herkit hekrit. Ti hanhan mit han o nit yinan har ke ti hanhan hirekes.”

* 10:22 Jo 3:35, 10:15 * 10:23 Mt 13:16-17 * 10:24 1Pi 1:10

* 10:25 Mt 22:35-40; Mk 10:17; Lu 18:18 * 10:27 Diu 6:5; Lev 19:18

28 *Jisas ketp+wek, “Hiram werek. Ti eriak menmen im te ti etike God yaikiyakit yayu tipmain tipmain enum eik.”

29 Mitik y+ink enuk kentar Jisas kenerek te hirak kewen tap+in te hirak kitehi Jisas kar ik: “Keim+in ti hatip hi han kitet hirak kai yinak?”

30 Jisas kewenhi ketp+wek, “N+ipaa mitik kiutip k+inaaiw+r wit Jerusalem kekiuwe ken wit Jeriko. Mit enun nisaw+in nakip nari menmen m+irak, n+naiw+rek k+waai yayiwe maain hirak kaki, hir n+r+r.

31 Me w+ im mitik pris kerek kewet God menmen me mit, hirak kekiuwe yayiwe eik, hirak k+rek te kesipatek ken yayiwe p+inak ein kepno.

32 Maain kike, mitik ke weiw+ik me Livai kerek naanm+pre w+inak iuwe ke God, hirak kan k+r mitik k+waai keriyen, te hirak kesipatek ken yayiwe p+inak ein kepno.

33 “Maain mitik kiutip ke mit yap+rwe ne Same-ria kerek n+inapen mit ne Isrel, hirak kerekek kekiuwe yayiwe ken. Hirak k+r mitik k+waai, hirak hanhan keriuwerek.

34 Hirak ken k+rek kewen t+par me nu oliv metike wain hiram m+pre marasin menterik. Te hirak kems+wek his hit. Epei au, hirak k+nanek ere kewis+ik kentar hos p+irak, hirak keiy+ik ken w+inak kerek mit nererik n+waai ek, hirak naanm+prewek.

35 Teipmen, hirak keit pewek wik kewet mitik ke w+inak em, hirak ketp+wek, “Ti naanemprewek ere hirak p+ike yaaik. Maain hi p+ike enen hi ewetit

* 10:28 Lev 18:5; Ro 10:5; Ga 3:12

nan emrer mit kerek ti ewirem eiyim ekepek heriuwerem.’

³⁶ “Keimin ke mitikit wikak hirak kire kirak yinak ke mitik ik kerek mit enun nakip?”

³⁷ Mitik Skraip kerek kewepyapir him me Moses hirak katip, “Hirak mitik kerek kekepek kerekek.” Jisas ketp+wek, “Ti eno eriak menmen yaaim mamir im.”

Jisas ketike mit n+rak disaipel nen n+r Mata wetike Maria

³⁸ Jisas ketike mit n+rak disaipel nepno, hir n+piun wit hak m+te piut+ip niuk mire Mata wau en, te hire weriyei nen winak kire, nanit menmen nanim.

³⁹ *Mata kikir pire Maria, hire wau menep hit me Jisas waw+mtau menmen hirak ketpim. Hire ap w+kaap Mata wemani menmen.

⁴⁰ Mata han enuk wentar menmen yapirwe hire wauriakem me naanmamre mit te hire wan wat+ip Jisas war ik: “Mitik Iuwe ti han kitet hiram menmen weinim kikir pai winaiw+ra wemtau him mit te hi hirehes h+riak menmen iuwe im e? Ti etp+we hire eunen eukepa.”

⁴¹ Jisas ketp+we, “Mata, tewisiye ewit! Ti hanhan menmen yapirwe ti h+riakem.

⁴² *Menmen miut+ip te ti ap et+wem, Maria epei weit menmen im yaaim, te ti ap eriye te hire waunaiw+rem au. Hire ewu ew+mtau him hi hetpim.”

* **10:39** Jo 11:1, 12:2-3 * **10:42** Mt 6:33

11

*Jisas keteikn mit nises menmen mirak hir enitehi God menmen emirkeik
(Mt 6:9-15, 7:7-11)*

¹ *Wɨ ham Jisas kitehi God menmen keit wit hak. Hirak kitehi God menmen epei au, mitik hak ke mit disaipel kerek nises him mirak nitiwekhi, “Mitik Iuwe, eteiknai menmen me prea te haiu mamitehi God menmen mamir ke Jon epei keteikn mit kerek nises him mirak.”

² Jisas ketpor kar ik: “Yi eiyitehi God menmen emir im. Yi eitip,

‘Haai, haiu hanhan niuk mit mire iuwe te ti enip mit hir nanwenipi nuik mit. Wɨ mamnen te ti naanmamre haiu mit.

³ Ti petepin ewetei menmen emim har ke nipaa ti eweteiyem hekrit hekrit.

⁴ Ti esak menmen enum haiu miriakem ap han ekitetim emir ke haiu hiras matip menmen mit nerekyeyem hiram menmen weinim, haiu han ekitetim au emit!

Ti ap ewis menmen enum mamri han kiau.’ ”

⁵ Jisas katip mit narak, “Mitik kiutip ke yi mit ke nimin hirak kakno winak ke kirak yinak, hirak kakitp>wek, ‘Ti eweto niu mei wikak.

⁶ Kai yinak hak keke yanimin kan kira, te hi ap etenen menmen mei au, te hi ewet>wekem.’

⁷ Hirak keit nimin kakwenuthi kakitput, ‘Hi epei heiyepet weipir, nikerek nai niwaai netikewa, hi ap te akrit awetut menmen taau.’

* **11:1** Lu 5:33

⁸ *Hi etpi hirak ap kakikrit kakwetut menmen kentar mitik hirak kit yinak au, te hirak kakikrit kakwetit menmen kentar ti hitiwekhi yapirwe me menmen.

⁹ Hi hetpi, yi eiyitehi God menmen te hirak kakwetiyem. Yi yinyatin menmen te yi yainapinem. Yi yeretit wepir te hirak kikeiswi wepir kirak.

¹⁰ Hi hetpi menmen im hentar keimin kitehi God menmen, hirak kakwetiwekem. Keimin kinkatin menmen kaknapinem. Keimin keretit God kekeisiwek wepir.

¹¹ “Keimin ke yi mit hirak kire haai te nikan kit kitiwekhi saauk te ti ewetiwek manpen siurp o miniuhan (neyip han) te hirak kakim a? Taau!

¹² O hirak kituthi suware yinu, te ti ewetiwek mispenepnam (o nikinpenepnam) a? Taau!

¹³ Te yi mit enun yi yertei yewet nikerek ni menmen yaaim, te God Haai ki keit wit kirak kakinin menmen yi yewet nikerek em. Hirak kakwet Himin kirak Yaaik kakno mit kerek hir nitiwekhi me hirak.”

Mit natip Seten Bielsebul kikaap Jisas kepir herwe

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ Maain Jisas kepir herwe kekere mitik kerek han enuk him kitapu. Te hirak kenip mitik hirak kau kekrerek hirak him kitapu. Herwe kinaiwerek, mitik enuk hirak katip, te mit yapirwe han kekrit neriuwe menmen im.

¹⁵ *Au, mit han natip, “Hirak kepir herwe kentar Bielsebul hirak wisenuk kinin herwe hirak kekepik keperek.”

* **11:8** Lu 18:5 * **11:15** Mt 9:34, 10:25

16 *Mīt han hanhan Jisas kakriak menmen nīpaa hīr nīriakem taau, kakteiknor hīrak mītik kerek God kehimitanek kaknen kakikaap mīt.

17 Au, Jisas kertei menmen hīr han kitetim, te hīrak ketpor kar ik: “Wit kiutipen mīt newi hīr hīras nenepan te mīt ne wit hak naninip nani naninepi. Iuwe mītik ketike kike tenepakit te hīrakit tatīwaank weiwik mīrakit.

18 Yi yatip Seten Bielsebul kekepa hi hepīr herwe mīrak te yi yatip hīrak ketike herwe mīrak nenepan. Seten kīriak menmen im, karkeik te hīrak kaku werek naanmīpre menmen mīrak werek werek a? Taauye!

19 Hi hepīr herwe hentar Bielsebul kekepa, te keimīn kīkaap mīt kerek nises hīm mi hīr nepīr herwe a? Mīt nises hīm mi nanteikīn yi ap yatip werek werek nentar hi hepīr herwe neriuwe niuk me God.

20 *Te hi hepīr herwe heriuwe menmen iuwe me God. Menmen im hi hīriakem meteikni God epei kan menep kakinīn naanmamri yi mīt.

21 Mītīk iuwe keit yipo henmik naanmīpre wit kīrak, menmen mīrak mepu werek.

22 *Te mītīk hak hīrak manpenuk kinīn mītīk ik, hīrak ketikerek tenepakit, hīrak kīnaiwīrek hīrak kakri yipo henmik mīrak kerek mītīk nīpaa han kitet hīram mamkepik, hīrak kakriyaam mamtike menmen mīrak yaaim mamno, hīrak kakīnkerem kakwet nīrak yinan em.

23 *Keimīn hīrak ap kekepa kari mīt nanisīsa, hīrak kar ke mītīk kepan kakīwaank mīt nai

* 11:16 Mt 12:38 * 11:20 Eks 8:19 * 11:22 Kl 2:15 * 11:23 Lu 9:50

nisisa, h̄r nanwep nanr̄r ein ein.

*Herwe enuk p̄ike kaknen kaku m̄it̄ik han k̄irak
(Mt 12:43-45)*

²⁴ “W̄i kerek herwe enuk kaknaaiw̄r m̄it̄ik, h̄irak kakno wit tenhaan wein̄ik kak̄inkat̄in nein te h̄irak kakwi, o au en, h̄irak kakt̄ip, ‘Hi p̄ike enen nai kerek n̄ipaa hi hewiyen.’

²⁵ H̄irak kaknen, h̄irak kak̄r han ke m̄it̄ik k̄ipre w̄inak miyap̄r n̄ripep menmen n̄ik̄in nak̄irke mekre w̄inak.

²⁶ *H̄irak k̄ip̄irek, te h̄irak kakno kak̄ithis herwe ham hisp̄inak wik (7) h̄iram enum min̄inek, te h̄iram mamtikerek mamnen mamu m̄it̄ik kerek ek. N̄ipaa h̄irak m̄it̄ik k̄ire enuk te in ek au mam̄iwaankek.”

Menmen m̄it̄ enisesim te h̄r han yaaik enu

²⁷ *Jisas kat̄ip menmen im epei au, m̄ite piut̄ip pe m̄it yap̄rwe h̄ire wat̄ip h̄im iuwe war ik: “Peim̄in h̄ire winit wewetut n̄im h̄ire han yaaik wepu.”

²⁸ *Te Jisas kewenhi kat̄ip, “O, h̄ire han yaaik. Te neim̄in nemtau h̄im me God nisesik, h̄r han yaaik k̄r kak̄in̄in miye pai.”

*M̄it han hanhan nan̄r menmen yaaim Jisas
kakiakem
(Mt 12:38-42; Mk 8:11-12)*

²⁹ *M̄it yap̄rwe nan neweik̄in Jisas, h̄irak wen kat̄ip kar ik: “M̄it miyap̄r nau t̄i in e, h̄r enun h̄r nitauhi hi ariak menmen yaaim eteiknor God han yaaik keriuwa. Te hi eteiknor menmen

* 11:26 Jo 5:14 * 11:27 Lu 1:28, 42, 48 * 11:28 Lu 8:15, 21

* 11:29 Mt 16:4

yaaim yapirwe au. Menmen miutip me mitik Jona kerek nipaa God kekepik kepu kekre tu ke saauk me wi wikak.

³⁰ Nipaa Jona hirak kiwaai kekre saauk tu kirak me wi wikak, te God keteikin mit ne Nineva menmen mirak iuwe keriuwerem. Mar im hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi eteikin mit in menmen mar im eteiknor menmen iuwe me God.

³¹ *Me wi God skelim mit, mite iuwe naanmipre mit ne wit Siba, hire wautip yi enun wentar nipaa hire weke yanimin wan wentau him yaaim mitik iuwe King Solomon ketpim. Hi hinin mitik iuwe Solomon te yi ap yemtau him mai au.

³² *Maain wi God skelim mit, mit enun ne Nineva nantip yi enun yinini nentar nipaa hir nemtau Jona kewepyapir him me God, hir neweikin sip newet menmen enum. Hi hinin profet Jona, te yi ap yeweikin sip yewet menmen enum, te yi yises him mai au.

*Nanamir hirak kire si keteikni menmen
(Mt 5:15; 6:22-23)*

³³ **“Mitik hak ap keksiu si te kakwisik kak-sawinek kaknik winak, o kaknik tikenup. Au, hirak ekirp yaain te mit neimin naninen ninin hir enir si mamir.*

³⁴ Nanamir kit hirak kire weipir. Nanamir kit naanmipre menmen yaaim te ti han kitet menmen yaaim, o au en, ti nanamir kit naanmipre menmen enum ti han ekitet menmen enum hemkre menepam heriuwerem.

* **11:31** 1Kin 10:1-10 * **11:32** Jna 3:5-10 * **11:33** Mk 4:21; Lu 8:16

³⁵ Te yi naanempre hiras te nanamir ki hirak kire weipir hirak ap ekwis menmen enum mamukre han ki.

³⁶ Mitik han kirak werek, hirak han kitet menmen werek werek. Te hirak kertei werek werek menmen God kirakem keteikniwekem. Hirak kire mitik han kirak kire si kir keteikniwek menmen.”

*Jisas kene mit Farisi netike mit ne Skraip
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 20:45-47)*

³⁷ *Jisas katip him mirak epei au, te mitik hak ke Farisi kitikwekhi, “Ti enen winak etikewa ewim menmen.” Hirak ketpiwek, hirak ketikerek tariyakit ten.

³⁸ *Hirakit tariyakit ten, mitik ke Farisi kehinhin kentar Jisas hirak ap kises him me maamrer nir, hirak ap kekemyet his mirak te kakim menmen taau.

³⁹ Mitik Iuwe Jisas ketpiwek, “Yi mit ne Farisi yekemyet sar wenkepye mi au werek, te yi ap yirak han ki keit nimin yaaik au. Hirak enuk kises menmen enum mire hemkre menepam me menmen o yi yetike miyapir yiriran.

⁴⁰ Yi yetaritari mit! Hirak God kerek kerekyi yink ki hirak kirak han ki ketikerek.

⁴¹ Yi eiwet mit menmen mi yapirwe mekre sar o wenkepye hiram mamkepi te menmen mekre han ki hiram yaaim.

⁴² *Yi mit ne Farisi menmen enum mamnen mamiwep mamintar yi yewet God menmen meiyam kike me menmen yapirwe yi yetiwem

* **11:37** Lu 7:36, 14:1 * **11:38** Mt 15:2 * **11:42** Lev 27:30

yaaim te yi ap yiriak mit yapirwe menmen mipiram au. Yi ap han tewenin God werek werek au. Yi eiyinin eiriak mit yaaim mipiram, yi hanhan God, menmen im metike menmen me yi eiwet God menmen kike me menmen yapirwe, hiram yaaim iuwe. Te yi au yinapen.

43 “Yi mit ne Farisi menmen enum mamiwep mamantar yi hanhan yayu yeno yaaim me mit iuwe yayit winak kerek mit nererik nekine him me Moses. Yi hanhan mit nanitpi nanwenipi niuk mi nanit maket, wit kerek mit nererik nesiuwe menmen mir.

44 “Yi mit ne Farisi menmen enum mamiwep mamantar yi enun yire hei ke herwe kekrerek mit ap neriwesisek au. Menmen yaaim mit hir niri yi yirakem, hiram misawin menmen enum mekre han ki mire meri miwapin hei enuk keriuwe herwe enuk kinin kekrerek. Maain mit han nises menmen yi yetporem hir enriakem te hir nepitari hir nises menmen enum mar ke yi mit yirakem.”

45 Mitik ke mit Skraip katip Jisas kitiwekhi, “Mitik luwe, ti atip menmen im ti enai metikeri.”

46 Jisas kewenhi ketpwek, “Yi mit ne Skraip menmen enum mamiwep mamantar yi yewis him ham weinim mamtike him yaaim me God, te mit ap nanisesim werek werek taau. Yi yenip mit hir nanisesim te yi ap eiyisesim au.”

47 “Menmen enum mamiwep mamantar yi yeses herwe hei mikaap mit han tewenin mit profet kerek nipaa maamrer keriyen hir nanip.

48 Yi hiras yeteikɪn yi yertei menmen enum maamrer ni nɪpaa nɪrɪakem, yi han yaaik yeriuwerem yentar yi naanmɪpre herwe hei im e.

49 “God kertei menmen im te nɪpaa hɪrak katɪp hɪm mar im: ‘Hi tewen ariuwet mɪt profet nantike mɪt aposel nanɪno mɪt ne Isrel. Han hɪr nanrekyor enum, mɪt han hɪr nanɪnɪp.’

50 Te God kaknep yi mɪt ne Isrel yau tɪ ik kar ke hɪrak kaknep maamrer ni kerek nɪpaa hɪr nenep profet yapɪrwe naa me nɪpaa enum eik ere in.

51 *Nɪpaa Ebel hɪrak profet kinɪn kaa hemkre mɪrak mewen ere mɪtɪk profet kɪkaru Sekaraia kaa kerp nɪmɪn kɪnaan kerek mɪt newis menmen me God mewik metike wɪnak iuwe ke God. God kakrɪak mɪt ne Isrel nau in enum enum kakɪnterim.

52 “Yi mɪt ne Skraip menmen enum mamiwep. Yi yertei hɪm me God te yi yeweikɪn hɪm mɪrak mɪre menmen ham. Yi yɪnapen yises hɪm mɪrak werek werek eiyɪntar yi hanhan mɪt nanɪnen nanitihi markeik te hɪr enises God werek werek. Yi enun yar ke mɪt yeiyepet weipɪr menmen mau meit nɪmɪn. Maain mɪt nanɪnen nanɪm menmen yi ap eiwisi nanɪno nɪmɪn nanɪm menmen au. Hɪr nanu nanɪt.”

53 Maain Jisas kɪnaaiwɪr wɪnak ik ken witeik, mɪt ne Farisi hɪr han enuk nitɪwekhi menmen yapɪrwe

54 *nemeriyɪwek hɪrak kaktɪp menmen enum te hɪr nansiuwek hɪm nankɪp.

* 11:51 Jen 4:8; 2Kro 24:20-21 * 11:54 Lu 20:20

12

*Yi naanempre hiras me him mit enun nemipin
hir netpim*

(Mt 10:26-27)

¹ *Mit miyapir yapirwe nerp menep menep te hir nentireran, Jisas katip mit disaipel narak kinin kar ik: “Yi naanempre hiras te yi ap eiyises him me mit ne Farisi. Hiram enum mire sak haak. Hi atip hir mit enun nemipin, hir newirnak nekteni te hir nises han kir.

² *Menmen yapirwe kerek misawin, maain God kakwepyapirem te mit nanirem nanirteiyem.

³ Maain him kerek yi epei yetpim me witaan te God ke wepni kakwepyapirem mit nanimtwewem. Menmen kerek yi yatip mit han em yi yisawin yekre winak, maain God kakwepyapirem kakit wit eik te mit neit wit nanimtwewem.

Jisas katip keimin kerek mit nanineinik

(Mt 10:28-31)

⁴ “Hi hetpi nai yinan, yi ap einapen mit au emit! Hir nenep mitik yink kerekek, te maain hir ap te nanriak menmen meiyam taau.

⁵ Hi hetpi eteikni keimin kerek yi eineinik. Yi einapen God. Hirak kakiwep epei au, hirak enuk manpenuk te kakwiri yaino si enum. Hi hetpi, yi eineinik.

⁶ Hore kike hispinak (5) mit newir pewek wik nantiwem. Hore kike mit namip hiram menmen weinim te God epei kertei hiram maa.

* 12:1 Mt 16:6 * 12:2 Mt 10:26; Lu 8:17

7* God epei kertei menmen iuwe, h̄irak kewenhis kertei paan marmenum m̄+wap̄in paan hesnu ki. Te yi ap einaain menmen au. God kat̄ip yi h̄im̄in ki h̄irak menmen iuwe kin̄in hore. Hore h̄iram menmen wein̄m ap h̄im̄in kewim au. God hanhan hore, te h̄irak hanhani m̄it w̄isenum naanmamri.”

*H̄im me m̄it h̄ir nat̄ip h̄ir nises Jisas
(Mt 10:19-20, 32-33, 12:32)*

8 Jisas wen kat̄ip, “Hi etpi nai yinan, m̄it niut̄ip niut̄ip neim̄in newepyap̄ir h̄iras nis̄isa nerp ninaan me m̄it miyap̄ir yap̄irwe, te hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe maain hi ewepyap̄ir m̄it in me ninaan me m̄it ensel ne God, hi atpor h̄ir n̄ikerek ne God keriyen.

9* Te neim̄in h̄ir nepakin h̄ir nis̄isa me ninaan me m̄it, maain hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe apak̄ini h̄ir ne God nerp ninaan me m̄it ensel ne God.

10* “M̄it neim̄in niut̄ip niut̄ip nat̄ip netaw̄in hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe, hi asak menmen enum m̄ir. Neim̄in kerek nat̄ip nerataw̄in God H̄im̄in Yaaik, God Haai ap te kak̄isak menmen m̄ir taau. H̄iram mamu mam̄it.

11* “M̄it maain nansiuwe h̄im nan̄intar yi yises h̄im mai, h̄ir nantorhis nanri nan̄ino w̄inak kerek m̄it nererik nekine h̄im me Moses neitai, o yi yaȳirp ninaan me m̄it iuwe gavman netike kaunsil, te yi ap hanhan menmen te yi yaȳit̄pim te yi eikaap h̄iras au.

* **12:7** Lu 12:24, 21:8; Ap 27:34 * **12:9** Lu 9:26 * **12:10** Mk 3:28-29 * **12:11** Mk 13:11; Lu 21:12-15

12 Yi hanhan em au eiyɨntar me wɨ eim God Hɨmɨn Yaaik kakwis menmen mamɨkre han ki te yi eiyɨtporem.”

Jisas katɨp tok piksa me mɨtɨk iuwe ap kises God au

13 Mɨtɨk kiutɨp ke mɨt yapɨrwe nerp en katɨp Jisas kar ik: “Mɨtɨk Iuwe ti atɨp heiyiuwe kai te hɨrak ekweto menmen mei me menmen haai kawɨr kaa kewisɨm mɨwaairi, maain hawɨr ewɨnkerem ewetakɨt.”

14 Jisas ketpɨwek, “Mɨtɨk keimɨn kehimɨtena te hi ehɨnke menmen mi a?”

15 *Hɨrak keweikɨn katɨp mɨt yapɨrwe, “Naanempre hɨras te yi ap hemkre menepepam me menmen yapɨrwe. Menmen yapɨrwe mɨtɨk kentenenim ap te mamkepik kaku au.”

16 Jisas ketpor hɨm tok piksa mar im: “Mɨtɨk hak iuwe kamɨr ni hɨram matɨn yapɨrwe.

17 Te hɨrak han kitet kar ik: ‘Hi ariak mekam? Hi menmen yapɨrwe te hi ewisɨm emwaai nein? Wɨnak au.’

18 Hɨrak katɨp, ‘Hi are ariak menmen im. Hi ewep wɨnak ketike weisaak me teket te hi ehime ham wɨsenum minɨn im te hi ewis menmen mamwaai weisaak mantike menmen mewo meit ni eim, hɨram mamno mamwaai mamɨkre weisaak kerem em. Hi ariak menmen im, te

19 hi atɨp hɨrekes, Ti epu werek werek menmen meiyam yapɨrwe mepeit me tito yapɨrwe. Ti ehu ehɨm menmen ehɨm tɨpar si enum ehu han yaaik.’

20 Au, God ketpɨwek kar ik: ‘Ti etaritari mɨtɨk! Wɨtaan ik ek ti hahi, hɨmɨn kit kakno, te menmen

* 12:15 1Ti 6:9-10

mi yapirwe ti epei hetiwem hewisim miwaa
meit, maain keimin kaktiwem a? Ti au!’

²¹ *Keimin keit menmen yapirwe kakikaap
hirekes, te hirak ap kises menmen God hanhan
hirak kakisesim, hirak enuk kar ke mitik eik e.”

*Yi han kitet God kakikepi kerekek
(Mt 6:25-34)*

²² Jisas katip mit narak disaipel kar ik: “Yi
eiyises menmen God hanhan yi eiyisesim, te
hi hetpi menmen im: yi ap han ekitet karkeik
eiyit pewek eiwirem eiyit menmen yi yayim o
menmen yi eimir emu yink ki au emit!

²³ Himin ki kepu werek, hirak kinin menmen
yi eiyim. Yink ki kaku werek werek kakinin
menmen yi yamir.

²⁴ *Yi yayir hore tepre. Hiram ap mamir ni
meket teket au. Hiram mime winak te mewis
menmen mekrerem au, te God kewetir menmen.
God han kitet yi iuwe yinin hore, hiram au
menmen weinin.

²⁵ Mitik keiyak hirak han kitet kakriak men-
men te hirak kaku wi meiyam o tito yapirwe au.

²⁶ Yi ap eirak menmen kike mar im au, te yi
yenmak han kitet menmen ham te yi yayu werek
werek a? Au emit!

²⁷ “Yi yayir timen miwaa yayiwe. Hiram
mewo, hiram ap mesikek yiwaap mekerwo men-
men au. Te hiram yaaim mir minin mitik iuwe
King Solomon hirak ketenen menmen yapirwe.
Hirak nipaa ap kamir menmen mau yink kirak

* **12:21** Mt 6:19-20 * **12:24** Sam 147:9; Lu 12:7

yaaim min+n timen im au. Te timen hiram menmen wein+m.

²⁸ God kerekek kir+ak menmen im hiram yaaim te hiram petepin mepu teipmen mami, te mit nantiwem neiy+m nanw+rem mam+kre si. Timen im hiram menmen wein+m, te God kakweti menmen yi yaim+r mamu y+nk. Yi ap han kitet God werek werek au.

²⁹ Yi ap han kitet yap+rwe yi yay+it menmen o tipar te yi yay+m ere tu iuwe au emit!

³⁰ Mit nerer wit wit ap nises God hir han kitet menmen mar im. God hirak Haai ki kertei yi yay+it menmen im te yi eiyu.

³¹ Te yi yin+n eiyises menmen God hanhan yi eiyisesim, te hirak kakweti menmen mamkepi yi yayu werek werek.”

Yi hanhan yaiwis menmen yaaim mamu wit ke God

(Mt 6:19-21)

³² * “Yi mit nai y+re sipsip, yi ap einaain menmen au eiy+ntar God Haai ki kakwisi yi eiyin+n naanmamre mit me menmen mirak.

³³ * Yi yesiuwe menmen yap+rwe kerek yi yetenim yay+it pewek mererim eiwet mit wein+n m. Mar im yi yaiwis menmen yaaim mamkepi mamwaai wit ke God. Hiram mamu mam+it te mit enun nekintip menmen o wesiuk mamnen mam+waank menmen mi mam+it en au emit!

³⁴ Menmen ti hanhanem, han kit ekitetim.

Mit naanempre menmen me mit+ik iuwe hir enmeriy+wek

* **12:32** Lu 22:29; Rev 1:6 * **12:33** Lu 18:22

35 **“Yi eim̄r laplap tokim keremem, yi eiȳt waai eiȳk eitepenem eiȳksiu si, yi eiyu eimer̄r menmen mamnen.*

36 **Yi yayre m̄t nemer̄r m̄t̄ik iuwe k̄r kaknen kak̄ike wit kerek m̄te wetike m̄t̄ik neitan neitai ein ek, h̄rak kaknen wit k̄rak te h̄r nan̄nk̄iwek weip̄r wasenum kerek h̄rak kan keret̄itek.*

37 **Te m̄t̄ik iuwe kaknen kakri m̄t̄ n̄r̄iak menmen m̄rak ap n̄waai au, te m̄t̄ keriyen h̄r han yaaik. Hi etpi te h̄rak kakm̄r laplap tokim m̄rak h̄rak kak̄tpor nanu yeno kerek naam menmen menterim, te h̄rak kaknen kakwet̄r menmen h̄r nan̄m kak̄r ke wok m̄t̄ik k̄r.*

38 *Te h̄rak kaknen kak̄i w̄i n̄m̄n suware kenep enum, h̄rak k̄r m̄t̄ n̄r̄iak menmen m̄rak h̄r nepu, h̄r han yaaik nanu.*

39 **“Yi eiȳrtei menmen im e. M̄t̄ik ke w̄inak epei kertei w̄i kerek m̄t̄ik enuk kekint̄p menmen kaknen, te h̄rak ap kakwis̄ik kakwep weip̄r kakno n̄m̄n kekin menmen m̄rak au.*

40 *Yi ȳre m̄t̄ik eik e. Yi eimeriyo hi M̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik Iuwe hi p̄ke anen me w̄i yi yep̄tari hi anen.”*

Jisas kat̄p h̄m tok piska me m̄t̄ik yaaik m̄t̄ik enuk

(Mt 24:45-51)

41 *Jisas kat̄p epei au, Pita kitehi Jisas, “Ti hetpei keriyen h̄m im o haiu m̄t̄ yap̄rwe?”*

42 *Te Jisas kewenhi kat̄p, “Hi hetpi yi yap̄rwe. Yi han kitet keim̄n k̄r̄iak menmen me m̄t̄ik iuwe, h̄rak yaaik kemtau h̄m kisesim? H̄rak*

* **12:35** Eks 12:11; Mt 25:1-13; 1Pi 1:13 * **12:36** Mk 13:33-36

* **12:37** Jo 13:4 * **12:39** Mt 24:43-44; 1Te 5:2

mitik kerek mitik iuwe kirak kakwisik kakinin naanmamre mit han kerek niriak menmen me mitik kiutip kerek ek, hirak kakinin kakwetir menmen yaa'im nanim me wi hirak kewetirem.

⁴³ Maain mitik iuwe kaknen kakir mitik kiriak menmen mirak hirak wen kiriakem, te hirak han yaaik keriuwerek, te mitik kerekek han yaaik.

⁴⁴ *Hi hetpi werek. Hirak kakwisik naanmamre menmen mirak yapirwe.

⁴⁵ Mitik hak kiriak menmen me mitik iuwe kirak kaktip, 'Mitik iuwe kai ap te kaknen waswas,' te hirak kaknep mit han kerek niriak menmen me mitik iuwe kerek ek, kaknep miyapir kerek niriak menmen me mitik iuwe kerekek, neiyewewan, kaam menmen metike tipar si enum.

⁴⁶ Te mitik iuwe kerekek maain hirak kaknen me wi hirak ap kermeriyiwewek au. Hirak han kaa pike kaknen keremem. Hirak au ketari, te hirak kakrektywewek enum kakawaankek kaksuwerek kakno kaktike mit han kerek niriak menmen mirak ap nises him mirak werek werek au.

⁴⁷ *"Mitik kerekek kemtau him me mitik iuwe kirak, te hirak ap kises him mirak, hirak mitik iuwe kirak kakikip wisenum kakriuwe nipin.

⁴⁸ Te hirak keimin ap kertei werek werek menmen mitik iuwe kirak hanhan hirak kakriakem, hirak kiriak menmen enum, te mitik kirak kakip kakriuwe nipin au kike. Mit kerek God kewetir menmen yapirwe, maain hir pike enwet God em. Mit neimin kerek neit menmen yapirwe me mit, maain hir pike enwetirem yapirwe."

* **12:44** Mt 25:21, 23 * **12:47** Je 4:17

*Jisas kan kakinke mit miyapir nanwep pinan nanino in, nanwep pinan nanino ein
(Mt 10:34-36)*

⁴⁹ Jisas wen katip, “Hi han hewir si meit ti ik, te hi hanhan si emirhihe waswas,

⁵⁰ *te hi ahinin ahawaank wisenum hahi. Han kai enuk heriuwe menmen mamrewaank ere hiram epei au.

⁵¹ Yi han kitet hi epei han te hiriak mit nankiyan nanu nanit a? Au, hi epei han te hi ewep mit miyapir han naninepan nanintar him mai.

⁵² In ek ere maain mit ne winak kiutip nar mit hispinak (5) hir naninke. Mitikit wikak tatkite mitikit wiketeret naninehan naninepan nanintar him mai.

⁵³ *Mit naninkehan. Haai kaktike nikan kirak tatnehakit tatnepakit. Miye wautike niki pire naninehan naninepan. Mite wautike yani pire naninehan naninepan nanintar him mai.”

*Mit nertei menmen me ti o nepni te hir nepitari
menmen me God
(Mt 6:2-3; Mk 8:11-13)*

⁵⁴ Hirak katip disaipel nirak epei au, hirak katip mit miyapir yapirwe kar ik: “Yi epei yir napi meke wit kerek wepni kewen ken keremem, waswas yi yatip, ‘Hawi kaknen.’ Maain hirak kaknen.

⁵⁵ Yi yemtau nime wenituk meke wepni kokai kan te yi yatip, ‘Wepni sisi iuwe kaknen.’ Maain hirak kaknen.

* **12:50** Mk 10:38-39; Mt 26:38; Jo 12:27 * **12:53** Mai 7:6

⁵⁶ Yi mīt enun yemip+n. Yi yertei menmen me tī o nepni. Yi yenmak te yi yetari menmen God in ek kīrīakem a?

Yi eitike mīt kerek nansiuwi hīm yi eikiyan eiyu (Mt 5:25-26)

⁵⁷ “Yi yenmak te yi ap han kitet menmen yaaim te yi yīrīakem a?

⁵⁸ Mītīk hak kesiuwe hīm kerwit (o kerwetit) te ti eno ehīr mītīk iuwe ke gavman. Ti eno kot hitet yayiwe, ti etpīwek te yi eikiyakīt eiyu, o au en, hīrak kakīrit eno kot, maain mīt nanwīrit eno wīnak enuk.

⁵⁹ Hi etput, ti ehu ere ti ewīr pewek eiyīm etnik.”

13

Mītīk ap keweik+n sip kewet menmen enum hīrak kaki

¹ Me wī im, mīt han nepu en hīr natīp Jisas nar ik: “Mīt han ne Galili nen wīnak ke God nenep samiyak mīr newepwarem nanwet God em, te mītīk iuwe gavman Pailat kesiuwe mīt nīrak ne ami nen nanīp, hemkre mīr meweiknenim metike miyak mīwaai kīnaan.”

² *Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Yi han kitet mīt hīr naa nar ik, menmen im meteiknai mīt in ne Galili hīr nīrīak menmen enum min+n mīt han ne provins Galili a? Taauye!

³ *Hi etpi werek. Yi ap eiweik+n sip eiwet menmen enum yi yayi yayīr ke mīt ein ne provins Galili epei naa.

* 13:2 Jo 9:2 * 13:3 Sam 7:12

⁴ Yi yertei mit hiswiyen hispinak (15) naa neit tipar me wit Siloam nentar winak nokik kewen kanip? Yi han kitet menmen enum hir nriakem hiram minin menmen enum mit han ne wit Jerusalem nriakem a? Taauye!

⁵ Hi etpi werek. Yi ap eiweikin sip eiwet menmen enum yi yayi yayir ke mit in.”

Jisas katip him tok piksa me nu ap kine nikim au

⁶ *Hirak wen ketpor him tok piksa hirak katip kar ik: “Nu hinaan kewo keit ni me mitik hak. Hirak ketpaan ken kakir nikim au, hirak kuwaau (o kiwaau).

⁷ *Hirak kuwaau (o kiwaau) au, hirak katip mitik kerek naanmipriwek ni mirak kar ik: ‘Ahirem! Tito wikak hi han hen hir nu hirak ap kine nikim au. Ti ekan nu eik ek eknepin. Hi hinapen hirak kaku ti ik e kari nan ti.’

⁸ *Te mitik naanmipre ti kerekek katip mitik iuwe, ‘Ewisik akirek me tito im e, hi awep wi aweikniwek awir waniu (o win) mamwetiwek.

⁹ Maain hiram mamine nikim hiram yaaaim, o au en, ti ekan eketik eknepin ekikeipin.’”

Me wi Sabat Jisas kikaap mite winap hire sip kire kin

¹⁰ Me wi Sabat, Jisas keit winak kerek mit nererik nekine him me Moses, hirak kewepyapir him me God.

¹¹ Me wi im, mite hap wepu. Tipir kaaup te hire winap tito hiswiyen hispinak wikak (18). Hire sip kire kin te hire ap wekrit wen werek werek au.

* 13:6 Mt 21:19 * 13:7 Lu 3:9 * 13:8 2Pi 3:9, 15

12 Jisas kirep, te hirak keninwe ketpiwe kar ik: “Mite hi hepír menmen enum mewit mamno mamnopin mamkeipnut, te ti ere yaaip.”

13 Hirak kewis his mirak menteriyé, hire wekrit wenhi hirehes wekrit werp, hire wewenipi niuk me God.

14 *Mitik kinin naanmipre winak ik e, hirak han enuk kentar Jisas kikaap mite me wi Sabat, te hirak katip kar ik: “Wi hispinak kiutip (6) haiu mamrak menmen. Yi einen in me wi eim te God kakikepi te yi yayu werek. Me wi Sabat emit!”

15 *Jisas pike ketpiwek, “Yi mit enun yewisesik. Yi mit niutip niutip me wi Sabat yaino yaisiupan bulmakau o hos yairiyaam mamno mamim tipar.

16 *Mite ip e kerek hire nepenye pe Ebrahim kerek Seten kerekyiwe enum te hire winap tito hiswiyen hispinak wikak (18). Hire winin sak mi te hi ekepye herekyiwe yaaim me wi Sabat.”

17 Mit han kerek nipaa natip menmen enum, hir yink enuk nekintip nentar hirak katip him im. Te mit yapirwe han yaaik neriuwe menmen iuwe yaim hirak kirakem.

*Him me nu mastet nikim miram
(Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)*

18 Jisas pike katip, “Menmen God kirakem hiram mire mekam? Te hi eninem mantike mekam mamiram?”

19 Hiram mire nu mastet nikim mirak kike enum. Mitik hak ketiwem kamir mau ni mirak. Maain hirak ken niu kire nu iuwe, hore hiram meniuwe meke niu mewis yaank mewik.”

* 13:14 Lu 6:7; Jo 5:16; Eks 20:9-10; Diu 5:13-14 * 13:15 Lu 14:5

* 13:16 Lu 19:9

20 Jisas pike katip, “Hi enin menmen God kiriakem mekre han kiau hiram mantike mekam mamiram?”

21 Hiram mire yis mite hap wewisim metike plaua, hire weweiknenim ere werek. Maain plaua miniu wisenum.”

Jisas katip ke weipir kike

(Mt 7:13-14, 21-23)

22 Jisas katip epei au, hirak ken wit iuwe wit kike kewepyapir him me God te hirak karpino Jerusalem.

23 Mitik hak ketpiwek, “Mitik Iuwe, maain God kakithis mit niutip niutip keriyen nanu nantikerek o au?” Jisas katip mitik ik ketike mit yapirwe kar ik:

24 * “Yi naanmamre hiras te yi eino eitet weipir kike ek. Hi hire weipir. Mit yapirwe hir hanhan nanino nantikerek nanino nimin ein te hir au.

25 * Maain mitik ke winak kerek kakikrit kakiyepet weipir, te yi yayirp wit eik yairetit weipir yaitip, ‘Mitik Iuwe, ekaisiu weipir.’ Hirak kakitpi, ‘Hi ap ertei yi neimin.’

26 Te yi yayitpiwek, ‘Hiau nipaa maam menmen maam tipar metikewit, te ti herp yayiwe kiau eik ek ewepi him.’

27 * Te hirak kaktip, ‘Hi hetpi, hi ap hertei yi neimin. Yi eiyinka eikeipno yi mit enun yiriak menmen enum.’

28 * Te maain yi eiyir Ebrahim, Aisak, Jekop netike mit profet nanu nantike God te yi au eiyit wit eik yaykit yainakin yehes.

* 13:24 Fl 3:12 * 13:25 Mt 25:10-12 * 13:27 Sam 6:8 * 13:28 Mt 8:11-12

29 *Mít naninén nanke wepni kokai kan, han naninén nanke wepni kewen ken o nanoke pínak nanoke pínak naninén nanu yeno nanít wit ke God naním menmen iuwe.

30 *Mít han kerek in ek hír mít weinín ek maain hír naninín mít iuwe han. In ek hír mít iuwe te maain hír nanre mít weinín.”

Jisas kíkít Jerusalem kentar mít nises him mírak au
(Mt 23:37-39)

31 Hírak wen ketpim, mít han ne Farisi hír nan netpíwek, “Yi einó eikeipín! In ek mítík Herot hanhan kakitep!”

32 Jisas ketpor, “Yi einó eitíp manpen mawenekín Herot petepin, teipmen, tepín hi epír herwe enum, híkaap mít nínaap hír píke níre yaain. Me wí wikak menmen mai epei au. Menmen mai epei au, hi ehú ehít. Herot kakiyep au ere hi híriák menmen epei au.

33 Te hi wen ano ehitet yayiwe petepin, teipmen, tepín. Hi profet ke God ap ahí ehít wit hak au. Wit Jerusalem kerekek.

34 “O mít miyapír ne Jerusalem! Nípaa God keriuwet mít profet hír newepyapír him mírak te yi yaníp naa. Wí yapírwe hi hanhan hari yi mít yererik hi naanmípri har ke suware wari níkim mítík yapír míre, te yi au yínapen.

35 In ek God keweikín sip kewet wit ki, yi híras naanmíprewem. Hi etpi werek, yi eira au ere yi yaitíp, ‘God kíriák yaaim kakíkaap mítík hírak keriuwetek kaknen kakíkrehír ke God.’ ”

* 13:29 Sam 107:3; Lu 14:15 * 13:30 Mt 19:30

14

Jisas kikaap mitik kinap yink kinwo hirak kire yaaik

¹ *Me wi Sabat, Jisas ken kaam menmen keit winak ke mitik iuwe ke Farisi. Hir mit nau en naanmiprewek te hirak kirak menmen.

² Mitik hak his hit mirak minwo hirak kerp menep kirapit Jisas.

³ *Jisas katip mit ninin nertei him me Moses natip mit em hir netike mit ne Farisi kerek ninin nises him me Moses, hirak kitorhi kar ik: “Him me Moses mamwisai haiu mit mamkaap mit ninap me wi Sabat o au?”

⁴ Hir ap newenhi au, wire wire neit, te Jisas keit mitik kekepik ere werek, hirak kesiuwerek ken.

⁵ *Hirak kesiuwerek ken, hirak keweikin kitorhi kar ik: “Hos mi o bulmakau mi maminke mamkre hei me wi Sabat, yi eiriyaak eiketik me wi Sabat o au?”

⁶ *Hir ap neweniwekhi netpiwek menmen au. Hir yink enuk.

Mitik ap han ekitet hirekes mitik iuwe au emit

⁷ *Jisas epei kir mit yapirwe kerek naninen nanim menmen, hir nau yeno yaaim me mit iuwe te hirak ketpor tok piksa mar im.

⁸ *Hirak katip, “Wi kerek mitik hak hirak kenini einen eiyim menmen me nikan kirak kakit mite, yi ap eiyu yeno yaaim me mit iuwe, te mitik iuwe akininit eknen.

* **14:1** Lu 11:37 * **14:3** Lu 6:9 * **14:5** Mt 12:11; Lu 13:15

* **14:6** Mt 22:46 * **14:7** Mt 23:6 * **14:8** Pro 25:6-7

⁹ Hırak eknen te mıtık kerek nıkan kırak kakıt mıtē, hırak kaknen kakıtıpi, ‘Yi eiyınke einō ein, eiwis mıtık iuwe ik hırak ekwım.’ Hırak kırık menmen im te yi yınk enuk eiyıntar yi eiyu yeno weinım.

¹⁰ Im em emıt! Mıtık ketpi yi einen eiyım menmen yi eiyu yeno weinım me mıt, te maain mıtık nıpaa ketput yi einen eiyım, hırak kaktihis kakıtıpi kakır ik: ‘Nai yinan, yi einen eiyu yeno me mıt iuwe newım,’ te mıt en nıpaa hırak netikewi yayım menmen hır han kitet yi iuwe.

¹¹ *Mıtık kerek han kitet hırekes mıtık iuwe, God kakrıakek hırak mıtık weinık.”

Jisas katıp mıt nanıne neımın nanınen nanım menmen

¹² Nepei au, Jisas katıp mıtık kerek nıpaa ketpıwek kaknen kakım, hırak ketpıwek kar ik: “Maain ti enıne mıt nanınen nanım menmen iuwe, ti ap enıne paaprer o haairer o nıkerek o kikrek o nit yinan netenen menmen iuwe au emıt! Ti ap erıkem ehısesım ehıntar maain hır pıke nanwetut menmen mıt mamrerım.

¹³*Maain ti hemani menmen, ti enıne mıt enun menmen auri o mıt his hıt nanamır enun.

¹⁴*Ti erık menmen mar im te God maain kakrekıyut yaaim kakıntar mıt in enun te hır ap pıke nanwetutem mamrerım. Maain God kakwetutem me wı kerek maain hırak kakıkıan mıt kerek nıre yaain hır pıke nanıkrit nanu nantikerek.”

* 14:11 Mt 23:12; Lu 18:14 * 14:13 Diu 14:29 * 14:14 Jo 5:29

Jisas katip him tok piksa me mit naam menmen iuwe
(Mt 22:1-10)

15 *Mitik kiutip kau kinaan kaam menmen kentaum menmen Jisas katip, hirak ketp+wek kar ik: “Mit nau kinaan neit wit ke God nanim menmen hir han yaaik nanu.”

16 Jisas ketp+wek, “Nipaa ein mitik kemani menmen kenine mit yapirwe naninen.

17 Wi epei man te hirak kakwet mit menmen. Hirak keriuwet mitik kirak kakn+nor kak+tpor kar ik: ‘Hi epei emani menmen te yi einen eiyim eitikewa.’

18 Hirak kitorhi, te hir yapirwe natip, ‘Haiu ap te mamno au.’ Mitik hak katip, ‘Hi epei hewir pewek heiyim hatin ti, te hi eno ahirek te hi hanhan ti ap han enuk heriuwe hi ap enen taau.’

19 Mitik hak katip, ‘Hi epei hewir pewek etin bulmakau hiswiyen (10) me mamwen ti te hi ano ahirem eninem te hi hanhan ti ewisa hi ehu in ehim menmen mit au.’

20 *Mitik hak katip, ‘Hi epei heit mite te hi ap anen au.’

21 “Te mitik kerek kiriak menmen mirak, hirak ken ketp+wek. Epei ketp+wek, hirak han enuk ketp+wek kar ik: ‘Ti eno waswas erer yayiwe me wit eh+this mit kerek his hit nanamir mire enum, kerek nau yayiwe ek e.’

22 Maain mitik hirak epei kan ketp+wek, ‘Mitik iuwe, menmen ti etpewem hi epei hiriakem, te yeno ham wen mepeit weinim.’

* 14:15 Lu 13:29 * 14:20 1Ko 7:33

²³ Mitik iuwe katip mitik kerek kiriak menmen mirak kar ik: ‘Ti eno ehitet yayiwe iuwe, ehitet ya ke yaank, ya meke nimin te winak kai eknempet ekriuwe mit miyapir.

²⁴ Hi etput werek. Ap nei kerek nipaa hi heninor naninen nanim menmen nantikewa au.’”

Mitik ekinin han ekitet werek werek te hirak ekises Jisas

(Mt 10:37-38)

²⁵ Mit miyapir yapirwe nen nises Jisas te hirak keweikin ketpor kar ik:

²⁶ * “Mitik kerek kaknen kakisisa hirak hanhan kinin kemtau him me miye haai narak, mite o nikerek narak, hirak ap kakises him mai taau.

²⁷ * Mitik kerek kisisa te kinaain menmen enum mamnen mamkip, hirak ap te kakises him mai werek werek au.

²⁸ “Keimin ke yi mit hanhan kakime winak iuwe nokik, hirak wen eku han ekitet hirak ketenen teket mei o niu mei kakwet mit kerek nankepik nanime winak kirak ere naninepik.

²⁹ Hirak epei kekin hei kamir teinik kewis tapin, te hirak ap kime winak kenterim wen au kentar hirak pewek kike hiram epei au mesi, te mit kerek naninen nanirek nanitetiweknaan naniniuwesisek.

³⁰ Hir nantip nar ik: ‘Mitik ik kakime winak te hirak ap kakimaak ere werek au.’

³¹ “Mitik iuwe kerek naanmipre mit yapirwe en kakno kaktike mit yapirwe narak 10,000 nanino naninapan nantike mitik iuwe hak ketike

* 14:26 Lu 18:29 * 14:27 Lu 9:23

mīt nīrak yapīrwe nar 20,000. Hīrak wen eku han ekitet hīrak manpenuk te kakīrp kakīn mītīk hak ik kaktike mīt nīrak o taau.

³² Au en, mītīk hak ek wen kepeit yanīmīn, hīrak kakriuwet mīt nīrak nanīno nanwenyipīrek nanitīwekhi me mekam hīr enriakem te hīr enkiyan enu enit.

³³ Te keimīn hīrak ap ekinīn han kitet werək werək ekweikīn sip ekwet menmen mīrak, hīrak ap te kakises hīm mai taau.

*Sol tokim ap matīn hīm au, mīt nanwīrem
(Mt 5:13; Mk 9:50)*

³⁴ “Sol hīram menmen yaaim, te hīram tokim ap matīn hīm mamīrmeim te hīram pīke emtīn hīm? Taauye!

³⁵ Mīt ap newīrem te mamkaap tī au. Hīram mamīwaank tī. Hīr nanwīrem mamno mune me bulmakau mamkaap menmen meit nī eim mamwo taau. Mīt nanwīrem mamitet yayiwe weinīk. Nīkīp emnep eiyīmtewem!”

15

*Jisas katīp hīm tok piksa me sipsip kīrīr keit pīn
(Mt 18:12-14)*

¹ Wī ham, mīt enun kerek nari pewek me takis, hīr netike mīt han enun nises menmen enum, hīr nan menep nanīmtau hīm me Jisas.

² *Mīt han ne Farisi netike mīt nertei menmen me Moses newepyapīr mīt em, natīpan nene Jisas nar ik: “Hīrak hanhan kari mīt enun kaam menmen ketikeri.”

³ Te Jisas kewenhi ketpor tok piksa im e:

* 15:2 Lu 5:30

4*“Mítik kiutíp ke yi mít kewis sipsip yapírwe, hak kinaaiwír mítik ik kírír keit yaank te hírak kaknaiwírem mamu weinim, hírak kakinkakítñíwek ere kerek epei kírír ek hírak kaknapínek.

5 Hírak kaknapínek, hírak kektín hípi han yaaik kakriuwerek.

6 Hírak kektín hípi kaknan ek kakír ik kakiun wit, hírak kakñine nírak yinan netike mít ne wit kírak kakítpor, ‘Yi han yaaik eitikewa. Hi epei hínapín sipsip kerek nípaá kírír keit yaank eik.’

7 Hi hetpi mít ensel neit wit ke God hír han yaaik kike keriyen neriuwe mít yaain hír nau werek werek. Te hír han yaaik wísenuk neriuwe mítik enuk kiutíp keweikín sip kewet menmen enum. Hír han ehitet yayiwe iuwe, ehitet ya keyaaik iuwe nar ke mítik hírak han yaaik kentar sipsip kírak hírak kínapínek.”

Jisas katíp tok piksa me pewek minatín

8 “Míte peimín wenenen pewek hiswiyen (10), te kiutíp kínatín keit, híre weksiu si wíripep wínak ere híre wínapínek.

9 Híre epei wínapínek, híre weníne níre yinan netike miyapír ne wit kóre eik, híre wetpor war ik: ‘Yi han yaaik eiyu eitikewa eiyíntar hi hínapín pewek kerek nípaá kínatín.’

10 Hi hetpi mar im. Mít ensel ne God hír han yaaik iuwe neriuwe mítik hak kiutíp keweikín sip kewet menmen enum.”

Hím me níkan pípiak kínaaiwír haai kírak

* 15:4 Esi 34:11, 16; Lu 19:10

11 Jisas wen ketpor kar ik: “Mitik hak kine nikererek hirakit wikereret.

12 Kike katip haai kirak, ‘Haai enkaau menmen mei in ek maain ti hahi ti ewetewem.’ Nepei au, haai kirak kenke menmen mirak kewet nikererek tirak em.

13 *Maain wi ham, kike kesiuwe ti keit pewek mererik keiyim kakno wit iuwe yanim+n ein. Hirak kenke menmen mirak kewirem keiyim kat+n menmen enum.

14 Hirak kewir pewek keiyim kat+n menmen enum ere pewek nan epei au mesi hirak kau weinim. Hirak kau weinim, hawi au te ni merer wit wit mewo au, maa meit te mit menmen auri, hir n+npi maan.

15 Hirak n+npi maak te hirak ken kiriak menmen me mitik ke wit ik e, hirak kesiuwerek kakno naanmamre sak mirak.

16 *Hirak hanhan kakim nu weki nikim mit newet sak em kentar hirak menmen au ap mei mau te hirak kakim au.

17 “Hirak epei kertei hirak kau enum enum hirak han kitet hirekes katip kar ik: ‘Mit yap+rwe nriak menmen me haai kai, hir neit menmen werek te hi au n+npi meiyoy, hi hau in hahi hentar hi menmen au.

18 *Hi pike eno ahir haai kai hi etpiwek, ‘Haai, hi epei eweik+n sip ewet God hi herekyut enum.

19 Hi ap yaaik te hi hire nikan kit au. Ti ewisa hi are mit nriak menmen mit.’

20 Hirak han kitet kar ik, te hirak kekrit kakno kakir haai.

* 15:13 Pro 29:3 * 15:16 Pro 23:21 * 15:18 Sam 51:4; Jer 3:12-13

“Hirak kan kitet yanim+n, haai kirak kirek, hirak hanhanek kesiuk+n ken keiyewewik, kemwek tekep kises menmen me maamrer hirak keteikn+wek hirak han yaaik keriuwerek.

²¹ Nikan kat+p haai kar ik: ‘Haai ye! Hi epei eweik+n sip ewet God hi herekyut menmen enum. Hi ap yaaik te ti enewa hi nikan kit au.’

²² Te haai keremir+wek h+m kat+p mit n+r+ak menmen m+rak ketpor kar ik: ‘Yi eino waswas eiy+it laplap yaaim em+r+iy+wekem eiy+it pitau eiy+nw+ikem eiriuwet+wek su emu hit.

²³ Eiy+it bulmakau kerek wa kewik eik+p eiy+k te haiu em+m han yaaik emu. (Haai k+r+ak menmen im keteik+n nikan kirak hirak wen hanhan hirak k+re nikan kirak.)

²⁴ *Haiu mam+r+akem mam+ntar nikan kai hirak kar ke mit+k kaa. Te in ek haiu m+n+p+nek epei kekrit kau.’ Hir n+r+ak menmen han yaaik neriuwerem naam.

²⁵ “In ek heiyuwe kirak keit ni eim. Hirak p+ke kaknen w+nak eik hirak kemtau mit n+r+re nine henye.

²⁶ Hirak ken+ne mit+k ke mit n+r+ak menmen me haai kirak, hirak kit+wekhi kar ik: ‘Yi mit ein yi y+r+ak mekam?’

²⁷ Hirak kewenhi kar ik: ‘N+kik kit epei kan te haai kit kenep bulmakau wa kewik n+ak naak neiy+k n+r+re nenar n+kik kit p+ke kan kepu werek, haai hirak han yaaik.’

²⁸ *Hirak kemtewek epei au, hirak kine han enuk. Haai kirak ketpaan kan, hirak ketp+wek

* 15:24 Ef 2:1, 5, 5:14 * 15:28 Lu 15:2

kari han k̄irak te h̄irak kinapen kakno winak n̄im̄in ein.

²⁹ H̄irak kat̄ip haai k̄irak, ‘Hi epei h̄ir̄iak menmen mit tito yap̄irwe, ap w̄i miut̄ip te hi eweik̄in sip ewet h̄im̄ mit au. Te ti ap eweto sak meme kiut̄ipen te hi etike nai yinan mamk̄ip mam̄ik meiȳik mamr̄ire au.

³⁰ Te n̄ikan kit enuk kerek n̄ipaa kew̄ir pewek kerek n̄ipaa ti ewet̄iwekem, h̄irak ketike miyap̄ir enun nari m̄it his newen̄inem neiyewewan, h̄irak epei kan in, te ti enep bulmakau yaaik wa kewik ek̄ip ewet̄iwekek.’

³¹ “Haai ketp̄iwek, ‘N̄ikan kai, ti hekrit hekrit epu etikewa. Menmen yap̄irwe mai h̄iram menmen mit.

³² Te haiu han yaaik emu em̄im menmen emr̄ire em̄intar n̄ikik kit h̄irak kar ke m̄it̄ik epei kaa. Te in ek h̄irak p̄ike kekrit kepu. H̄irak k̄ire sipsip kep̄ir keit yaank, te in ek haiu m̄inap̄inek.’”

16

M̄it̄ik enuk naanm̄ipre menmen me m̄it̄ik hak kertei k̄ir̄iak menmen mamkaap h̄irekes

¹ Jisas kat̄ip m̄it̄ disaipel n̄irak kar ik: “M̄it̄ik hak ketenen pewek menmen ham yap̄irwe, h̄irak kewis m̄it̄ik hak naanm̄ipre menmen m̄irak. M̄it̄ han nan netp̄iwek, ‘M̄it̄ik kerek naanm̄ipre menmen mit h̄irak kew̄ir pewek mit menep epei mamesi.’

² H̄irak kemtewek, h̄irak ketp̄iwek kar ik: ‘Hi epei hemtau ti h̄ir̄iak enum. Ti ewiso t̄iwei

eteikno menmen ti epei hiriakem entar ti ap wen naanmipre menmen mai au.'

³ Te mitik kentaui menmen me mitik iuwe kerekek hirak han kitet hirekes katip kar ik: 'Mitik iuwe kai kakinka kakriuweta hi ano entar hi hirak enum heriuwe menmen mirak. Hi ariak mekam? Hi ap manpenuk te hi ewep wi au. Hi yink enuk ehu yayiwe ehitehi mit nanweto pewek au.

⁴ Hi epei han kitet ariak menmen ham te mit hir anira entauhis ano winak kir hir naanemprau. Te maain hi epei henke ekeipin menmen nipaa ein hi naanmiprewem hi ehu werek.'

⁵ Te hirak kenine mit yapirwe niutip niutip nan kerek nipaa neit menmen me mitik iuwe kirak weinim. Hir ap newetiwek nan mererim wen au, te hirak katip mitik kerek kinin kan kar ik: 'Ti nipaa heit menmen marmenum me mitik iuwe kai?'

⁶ Hirak ketpiwek kar ik: 'Hi nipaa heit dram me tipar mar 100.' Mitik naanmipre menmen ketpiwek, 'Ehu in ehit tiwei ik ti ewis nipaa ti heit 50 dram kerem em.'

⁷ Mitik hak kan hirak kitiwekhi kar ik: 'Nipaa ti heit mekam?' Hirak ketpiwek, 'Nipaa hi heit 100 bek rais kerem em.' Hirak ketpiwek, 'Ti ehu in ehit tiwei ik ewis menmen mire 80 bek rais kerem em.'

⁸ *"Maain mitik iuwe kirak kan katip mitik enuk kirak kerek naanmipre menmen, hirak ketpiwek hirak mitik enuk wise tipar kertei menmen werek werek kari han ke mit te maain mit ein naanmamriwek." Jisas wen katip, "Mit

* 16:8 Ef 5:8; 1Te 5:5

ne ti ap nises God hir ninin mit nises him me God me naanmipre menmen mir yapirwe.

9 **“Hi wen hetpi werek. Yi han kitet yayit menmen mi eikaap mit eiriuwerem te maain yi yayi yaino wit ke God hirak kakitpi yi yayu yaitikerek yayintar yi yiriak menmen yaaim a? Taauye!*

10 **“Mitik keimin hirak naanmipre menmen kike werek werek, te maain hirak naanmamre menmen wisenum werek werek. Te hirak mitik kerek kemipin me menmen kike, maain hirak kakmipin me menmen iuwe.*

11 Yi ap naanmipre pewek werek werek me ti ik e, te keimin kakwisi yi naanmamre him yaaim me God? Taauye!

12 Te yi ap naanmipre menmen me mit han werek werek, te God ap te kakweti menmen kerek yi yaitenenim taau!

13 **“Mitik kiriak menmen me mitik hak ap te kakriak menmen me mitikit wiketeres taau. Te hirak han tatwenin hak, hak au kakneinik. O hirak han kekrit keriuwe hak, han ap kekrit keriuwe hak. Yi han ki kakinke kakintar pewek ap te yi eiyses God werek werek taau.”*

*Him me Moses metike menmen me God
(Mt 11:12-13)*

14 **Mit ne Farisi hanhan pewek, hir nemtau menmen Jisas ketpim, te hir netpivek enum nanwesisek.*

* 16:9 Mt 6:20; Lu 14:14 * 16:10 Lu 19:17-26 * 16:13 Mt 6:24

* 16:14 Mt 23:14

15 *Te Jisas ketpor, “Yi keriyen yiriak menmen yari han ke mit yeriwerem te hir han kitet yi yire yaain yinin mit han. Te God kertei han ki. Menmen mit han kitet hiram yaaim, God han kitet hiram enum weinim.

16 *“Him me Moses metike him me mit profet, hiram mepu naanmipri ere wi Jon kerek kikir mit neriuwe tipar hirak kan kewepyapir him ham yaaim me God. Me wi eim ere in haiu mewepyapir him im yaaim me God naanmamre mit.

17 *“Maain nepni mamtike ti ik mamno mamawaank mamit. Te him ham kike me him yaaim yapirwe Moses nipaa kewisim ap te mamit taau! Mamir keremem mamu mamit.

Jisas katip him me mitik kinaaiwir mite kakit mite hap

(Mt 5:31-32; 19:9; Mk 10:11-12)

18 *“Mitik kerek kepir mite pirak kakit hap, hirak kire mitik enuk kari mite his kewenem. Keimin keit mite nipaa winaaiwir mitik kire, hirak kire mitik enuk kari miyapir his kewenem.

Him me mitik ketenen pewek yapirwe ketike Lasaras

19 “Nipaa mitik ketenen pewek yapirwe kepu. Hirak kewir pewek yapirwe keit klos yaaim iuwe. Hekrit hekrit hirak kau werek, keriuwet klos yaaim, kaam menmen yaaim.

* 16:15 Mt 23:28; Lu 18:9-14; Pro 21:2 * 16:16 Mt 11:12-13

* 16:17 Mt 5:18 * 16:18 Mk 10:11-12; 1Ko 7:10-11

²⁰ Mitik enuk weinik niuk mirak Lasaras kepu. Hirak mit narak neriyaak neiyik nan newisik kiwaai ya weipir ke niwa ke winak eik.

²¹ *Hirak kemerir mit nanit menmen mit newirem nipaa mau kinaan ke mitik iuwe hiram menke. Hirak kau en nepere mepnen meswiwek (o mesiuwewik) wikes meriuwe nin miram.

²² “Maain mitik weinik ek kaa, mit newisik kekre hei te ensel ne God ninan himin kirak ken kau ketike mitik Ebrahim teit wit kirak kewik. Mitik ketenen menmen yapirwe kaa, te mit newisik kekre hei.

²³ Mitik ketenen menmen yapirwe hirak kekre si enum, menmen merekyiwek han enuk yink mirak mekek. Te hirak kikiamnaan kir Ebrahim keit yanimin kau niu ein ketike mitik Lasaras tekiyakit tau.

²⁴ Te hirak kinap kenine, ‘Maam Ebrahim, ti han ekiteta esiuwe Lasaras ekwis tipar emintirau nin kai te nime wenina. Hi au si teknina heit wit enuk ik e.’

²⁵ “Te Ebrahim katip, ‘Nikan, ti han ekitet nipaa ti etenen menmen yapirwe kerek nipaa ti hau ti eik, Lasaras hirak kau enuk te wikes makip, hirak kaam menmen enum. In ek hirak kau werek werek te ti au enuk yink kitewo.

²⁶ Hi hanhan akepit te menmen mewenina. Wi iuwe kau ninin nipaa God kewisim kerekirai. Te neimin in nanino ein taau. Mit ein ap te nanrekir wi kerekek naninen nanirei taau.’

²⁷ “Mitik ketenen pewek yapirwe katip, ‘Hi hituthi ti eriuwet Lasaras kakno winak kerek haai kai nipaa kewik.

* **16:21** Mt 15:27

28 Ti atip Lasaras hirak kakno kaktip kikrek nai hispinak (5) hirak kakwepyapir ekitpor hir enweikin sip enwet menmen enum te hir ap aninen entikewa enu wit ik kerek hi yink keiyewo heitai.’

29 “Te Ebrahim katip, ‘Hir netenen him me Moses mau tiwei metike him mit profet newisim mau tiwei. Ewisi hir enises him mir.’

30 Mitik ketenen pewek yapirwe katip, ‘Au, hir ap nanisesim au. Haai Ebrahim mitik hak kerek nipaa kaa ti eriuwetek ekno ekitpor, te hir enweikin sip enwet menmen enum.’

31 *Ebrahim ketpiwek, ‘Hir ap nanimtau him me Moses ketike profet au, te hir ap te nanimtau him me keimin kerek nipaa kaa hirak pike kekrit kakno kakitpor taau.’ ”

17

Menmen enum mari han ke mitik kises him me God

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

1 Jisas katip mit nirak disaipel, “Menmen enum me mamri han ke mit hir nisesim mamriwaan, hiram mamnen. Te keimin kakriak menmen enum kakri han ke mit, maain hirak God kakiwaankek kakir ke hirak kiriakem.

2 Hiram yaaime te mit nankaaip nan keriyiwek teruk, hir nanwerek hirak kakno kakikre wan kaki kakit, te hirak kakriak mitik kerek kises him mai hirak kakweikin sip kakises menmen enum. Hirak kaku kakriak enum, maain hirak kaknen kakir God hirak enuk wisenuk.

* 16:31 Jo 11:44-48

3 * “Yi naanempre hiras hekrit hekrit yi eiyises menmen yaaim keremem. Kit yinak kerekyut enum ti enerek. Hirak yink enuk keriuwe menmen enum hirak kerekyutem, hirak ketput, ‘Ti yaaik hi herekyut enum,’ te ti hetp>wek him yaaim mar im: ‘Hiram menmen weinim.’

4 Hirak ke wi miutip hirak kerekyut enum me hispinak wik (7), te hirak yink enuk keriuwerem, hirak p>ike kaknen kakitput, ‘Ti yaaik hi herekyut enum,’ te ti etp>wek, ‘Hiram menmen weinim.’ Hirak kir>ak karek karek ere hispinak wik (7), ti etp>wek, ‘Hiram menmen weinim,’ ti er>weksak menmen enum.”

Jisas katip menmen me mit enises him me God

5 * Mit aposel natip Jisas, “Ti ekepai te haiu emisesit emirp han tokik.”

6 * Jisas katip, “Yi eiyises God werek werek kike yi y>re nu mastet n>kim hiram kike te maain hiram mamwo ere w>senum. Yi eiyisesik eiy>er ek te yi yaitip niuwaine ik e, hirekes kak>ket kakriuwe puk m>rak, te hirak kak>mtau him mit kakno kak>kir hirekes kak>kre wan eik kak>rp kakit.

Menmen mitik kir>ak menmen me mitik hak kakisesim

7 “Te keimin ke yi mit hirak ketenen mitik kerek kir>ak menmen m>rak kire kewen ti me ni o naanm>pre sipsip m>rak. Maain hirak kaknaaiw>r ni kaknen w>nak ti etp>wek, ‘Ti enen ehu yeno wasenum ehim menmen?’ Hirak taau!

* 17:3 Mt 18:15 * 17:5 Mk 9:24 * 17:6 Mt 17:20, 21:21

⁸ Au, ti etpɨwek har ik: ‘Ti emɨr laplap tokim erekyo menmen mai mɨwaai eiyɨm emeriyo ere hi ehɨm menmen, ehɨm tɨpar. Te maain ti ehɨm menmen, ehɨm tɨpar mit.’

⁹ Hɨrak katɨp mɨtɨk kerekyɨwek menmen mɨrak, hɨrak yaaik kentar hɨrak kemtau hɨm mɨrak kerek hɨrak ketpɨwek em? Au, hɨram menmen weinɨm.

¹⁰ Yi yar ke mɨtɨk eik kɨrɨak menmen keremem. Yi epei yɨrɨak menmen God ketpiyem yɨrɨakem, yi han ekitetim emɨr im: ‘Haiu mɨt weinɨn keriyen, haiu epei mɨrɨak menmen keremem God ketpeiyem.’ ”

Jisas kɨkaap mɨt hiswiyen (10) kerek lepro mewi

¹¹ *Jisas kepno Jerusalem kitet yayiwe kewep provins Galili ketike provins Sameria.

¹² *Hɨrak kare kakno wit kike, mɨt hiswiyen (10) lepro mewi hɨr newenyipɨrek newisɨk yayiwe eik, hɨr nepɨr nenpɨn nekeipnɨwek.

¹³ Hɨr nepɨr nenpɨn nekeipnɨwek, hɨr nɨnap nenɨne Jisas netpɨwek, “Jisas Mɨtɨk Iuwe, ti han etwenɨnei.”

¹⁴ *Jisas kɨri ketpor, “Yi eino eiteikɨn mɨtɨk pris kerek kewet God menmen keit wɨnak kɨrak, yi eiteiknɨwek yɨnk ki.” Hɨrak ketpor, hɨr nepno, wasenum lepro epei mekeipnor men te yɨnk kɨr kɨre yaaik.

¹⁵ Hɨr nertei hɨr nɨre yaain, mɨtɨk kiutɨp ke mɨt en pɨke kan katɨp hɨm iuwe kewenɨpi niuk me God.

* **17:11** Lu 9:51-52, 13:22 * **17:12** Lev 13:45-46 * **17:14** Lev 14:2-3; Lu 5:14

16 Hırak kan kenke kıwaai hit me Jisas ketpıwek, “Ti yaaik.” Hırak mıtık ke wit Sameria.

17 Epei au, Jisas katıp, “Hi epei hıkaap mıt hiswiyen (10) lepro mewı. Mıt hispınak tekyaaıt (9) neıt neın a?”

18 Kenmak te mıtık ik ke wit hak hırak kerekek pıke kan kewenıpi niuk me God? Mıt ne Isrel au nınapen a?”

19 *Jisas ketpıwek kar ik: “Ti ekrit eno. Ti epei hıre yaaik hentar ti han kiteta.”

*Jisas katıp ke wı maain hırak pıke kaknen
(Mt 24:23-28, 37-41)*

20 *Mıt han ne Farısı nitehi Jisas mewaaı meruri wı mamnen te God kakının naanmamre mıt. Hırak kewenhi ketpor kar ik: “Mıt ap nanır menmen im me God mamnen au.

21 *Ap te mıtık keiyak kaktıp, ‘Eiyır menmen God kırıakem keıt in ek o meıt ein e.’ Au, hıram mau ke nımın ke yi mıt, te yi ap eiyırem eiyır ke yi eiyır nu o menmen taau.”

22 Hırak katıp mıt ne Farısı epei au, hırak keweikın katıp mıt nırak disaipel kerıyen kar ik: “Wı mamnen te yi hanhan hı hahu etikewı wı miutıp kerekek mar ke in ek hi Mıtık ke wit ke Mıtık İuwe hau hetikewı, te maain hi ehu etikewı au.

23 *Mıt han maain nanıtıpi nanır ik: ‘Eiyırek! Kraıs pıke kan.’ o ‘Eiyırek in.’ Te yi ap eiyıtıpaan eino eiyırek au emıt! Hır nemıpın.

24 Mıpre nepni mewenın iuwe mır merer wit wit mau yaain, mamır im e te hi mıtık ke wit

* 17:19 Lu 7:50

* 17:20 Jo 3:3, 18:36

* 17:21 Mk 13:21

* 17:23 Lu 21:8

ke Mitik Iuwe me wɨ hi pike enen, mit yapirwe nanira hi hahu yaain.

25 *Te hi ehinɨn hahi, mit ne tɨ in ek enweikɨn sip enweto.

26 **“Maain wɨ hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe pike anen, menmen mamu mamir ke wɨ nɨpaa Noa kau tɨ.*

27 *Mit yapirwe nɨpaam menmen nɨpaam tɨpar si enum, haairer nesiuwe nɨkerek hɨram (o hɨran) nɨr te mit netike miyapir neitan, netenenan his ere wɨ Noa ken kekere sip mirak, wan tɨpar kɨniu kenep mit hɨr naa ere nenepik o nesi.

28 *Wɨ hi pike enen hɨram mamir ke wɨ nɨpaa Lot kau tɨ. Mit ein naam menmen metike tɨpar si enum, hɨr newir pewek neiyim neit menmen o nesiuwe menmen mir neit nan mererim, hɨr namir ni me winak, hɨr nime menmen.

29 Me wɨ Lot kɨnaaiwir wit Sodom, God keruwet si metike nan sisi mɨnɨn enum menep mit menepi neit ein.

30 Me wɨ hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe maain hi pike enen ewepyapir hirekes, mit nanriak menmen hi epei hetpiyem.

31 **“Me wɨ eim, keimɨn kentir winak siup ap te kakikiuwe kaknen kakinɨn kakit menmen mirak yaaim mekre winak kirak au. Hirak kakrir kerek ek. Mitik kerek keit ni mirak, hirak kirem, hirak ap te kaknen winak kakit menmen ekit. Hirak kakrir kerek ek.*

32 *Yi han ekitet Lot mite pirak. Hire weweikɨn

* 17:25 Lu 9:22 * 17:26 Jen 6:5-12 * 17:27 Jen 7:6-23

* 17:28 Jen 18:20, 19:25 * 17:31 Mt 24:17-18 * 17:32 Jen 19:17,

werp wir wit Sodom te God kaaup keweikniye hire weweik+n wire nan.

³³ *Mitik keim+n hanhan naanmamre hirekes, hirak ap kises him me God, maain hirak kaku kaktike God au. Keim+n kerek ap hanhan naanm+pre hirekes te maain hirak kaki kak+ntar hirak kises him mai, God kakt+wekhis kaku kak+tikerek.

³⁴ “Hi hetpi. Me w+taan keremem hi p+ike enen, m+itik+it wiketeret tatwaai yeno miut+p, kiut+p hi et+wekhis kaknen kaktikewa, au kiut+p kakwaai yeno kakwaai kak+it.

³⁵ Miyap+ir wiketeri nehis newen niu. Hap piut+p hi et+wehis wawu wautikewa. Hap ep au, wawu waw+it en. [

³⁶ Mitik+it wiketeret tat+it ni eim. Mitik hak hi et+wekhis heiy+ik kaknen, hak au kaku.]”

³⁷ *Mit n+rak disaipel nemtau menmen im hirak ketpor, hir nit+wekhi, “Mitik luwe, menmen im mam+it nein?” Jisas ketpor tok piksa ik: “Herwe kaa kiwaairi te hore tepre mamno mamwik mamkinenik mam+ik.”

18

Jisas kat+p him tok piksa me mite weiniye wetike mit+ik masistret

¹ *Jisas kat+p mit n+rak him tok piksa kak+kepi hir en+rtei te hir enitehi God hekrit hekrit, hir ap en+napen.

* 17:33 Lu 9:24 * 17:37 Jop 39:30 * 18:1 Ro 12:12; Kl 4:2; 1Te 5:17

2 Hırak katıp kar ik: “Nıpaa mıtık masistret kau wit hak kiutıp, hırak ap kises God, ap hanhan mıt au.

3 Mıte hap weiniye nıpaa mıtık kire kaa hire wau wit kiutıp wetike masistret, hire wen wan wır masistret ik wetpıwek war ik: ‘Mıtık hak enuk kan kerekyo enum. Ti ekepa.’

4 Nıpaa enum eik masistret ap kekepye ere maain hırak han kitet menmen im hırak katıp, ‘Hi ap hınapen God au, hi ap hanhan mıt.

5 *Hi akaap mıte weiniye hentar hım hire wetpewem te hire ewu werek o au en, hire waunen hekrit hekrit te waurekya han enuk eriuwep.’ ”

6 Jisas wen katıp, “Yi eiyımtau hım me mıtık masistret enuk ketpim, yi han ekitetim.

7 In ek yi han ekitet God kakıkaap mıt nırak kakımtor hım mır kerek hır nınap nanıtıwekhi ekıkepi wıtaan wanewik o au? Te hırakkakıkepi waswas o au?

8 Hi etpi, God kakıkepi kakımtau hım mi kakrıakem wasenum. Te maain hi Mıtık ke wit ke Mıtık Iuwe hi pıke enen tı, mıt hır han ekiteta nanitehi God menmen nanmeriyo o au?”

Hım tok piksa me mıtık ke Farisi ketike mıtık enuk kari pewek me mıt ne takis

9 Jisas hırak wen katıp hım tok piksa im e me mıt kerek han kitet hıras hır nırıak menmen yaaim, te nınaain han en nırıak menmen enum.

10 Hırak katıp kar ik: “Mıtıkıt wiketeret tınıu ten wınak iuwe ke God hırakıt titehi God menmen. Hak ke mıt ne Farisi, hak ke mıt nari pewek me takis me mıt.

* 18:5 Lu 11:7-8

11 *Mitiik ke Farisi kerp hīrekes kitehi God kar ik: ‘God, hi han yaaik heriuwit hentar hi ap enuk har ke mit han au. Hi ap enuk o sampeine hari pewek me mit, hises menmen enum o etike mite wiriran au. Hi ap har mitik ik enuk kerek kari pewek me takis me mit au.

12 *Me wi wik me wik miutip miutip, hi au hit nīnpī hau te hi hituthi menmen. Hi pewek mei man hi ewepim ewetut pīnam kike, hi ehī pīnam kerek mepeit en.’

13 *Hīrak katip kar ik, te mitik enuk kari pewek me mit me takis, hīrak keit winak ke God kerp yanīmīn, hīrak ap kīkīamnaan men niu wit ke God au. Hīrak yīnk enuk kīwaai his kewen han pank kīrak katip God, ‘Ti hanhan heriuwa. Hi mitik enuk hīriak menmen enum.’

14 *Jisas katip, “Hi hetpi, mitik ik ek enuk kari pewek me mit, hīrak kīnaaiwir winak ke God hīrak God katip hīrak yaaik. Te mitik hak eik au. Mitik kerek han kitet hīrak yaaik kinīn mit han, God kaktip hīrak weinīk. Te mitik kerek hīrak han kitet hīrak weinīk, God kakrekyiwek kaktip hīrak yaaik iuwe.”

Jisas kewis his mentar nīkerek kitehi God naanmamror

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

15 Mit han neit nīkerek kike nīr neri nan Jisas te hīrak ekwis his emīnteri ekitehi God naanmamror. Te mit disaipel nīr miye haai nīr hīr natip

* **18:11** Lu 16:15 * **18:12** Jen 14:20; Mt 23:23 * **18:13** Sam 51:1 * **18:14** Mt 23:12; Lu 14:11

neneri nar ik: “Jisas epei kikaap mit yapirwe hir ninap. Nikerek kike hir weinin. Yi einopin!”

16 Te Jisas kenine nikerek kike eninen enirek, hirak katip mit disaipel narak, “Yi eiwisi hir eninen. Yi ap eiweni eiyintar mit hir nanises him me God hir han ekitet God nanir ke nikerek han kitet him me miye haai netpim.

17 *Hi hetpi werek. Neimin ap nises him me God nanwisik naanmampri nanir ke nikerek hir nises him me miye haai nir, hir ap nanit menmen God kakwetirem taau.”

Him me mitik iuwe kinin mit ketenen menmen yapirwe

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

18 *Mitik kiutip ke mit iuwe ne Isrel kan kitiwekhi kar ik: “Mitik Yaaik kerek ti hertei menmen ewepyapirem, hi eriak mekam te hi ehit himin yaaik hi ehue etike God tipmain tipmain enum eik?”

19 Jisas ketpawek kar ik: “Henmak te ti etpo hi yaaik? Ti hertei ti atip hi hire keimin te ti atip hi yaaik a? Mitik kiutip kekere nimin ne yi mit miyapir hirak yaaik au. God kiutip kerekek.

20 *Ti hertei him lo Moses nipaa kewisim. ‘Yi ap eitike miyapir kerek epei neit mit yi ap eiriran au emit! Yi ap einep mit nani. Yi ap eisawin eiyit menmen me mit han. Yi ap eimipin eiwenin him mitik hak. Yi eiyises miye haai ni eiyimtau him mit.’ ”

21 Mitik kerek ketenen menmen yapirwe ketpawek, “Nipaa kerek hi hire nikan kike ere in

* 18:17 Mt 18:3 * 18:18 Lu 10:25 * 18:20 Eks 20:12-16; Diu 5:16-20

ek hi epei hises h̄im me God Moses kewis̄im mau t̄iwei.”

²² *Jisas kemtau menmen im, h̄irak ketp̄iw̄ek, “Ti wen erīak menmen ham miut̄ip ti ap hisesim. Ti etenen menmen yap̄irwe. Ti eno esiuwe menmen mit eh̄it pewek mamrerim ti ewet m̄it enun wein̄in em. Epei au, ti enen eis̄isa. Ti erīakem te God kakwetut menmen yaaim m̄irak kak̄it wit k̄irak.”

²³ M̄it̄ik ketenen menmen yap̄irwe kemtau h̄im im, h̄irak han enuk kentar h̄irak ketenen menmen yap̄irwe. H̄irak k̄inapen kakwet m̄it em.

²⁴ Jisas k̄irek, h̄irak han enuk te h̄irak kat̄ip, “Am̄irkeik te m̄it netenen menmen yap̄irwe h̄ir enwis God kin̄ini naanmamri h̄ir nises h̄im m̄irak. Taauye!

²⁵ Miyak kamel (h̄irak k̄ire hos) kakno kakitet pewek k̄ihi taau. M̄it̄ik kerek wen ketenen menmen yap̄irwe kakno kakises h̄im me God kakwis God kakin̄in naanmamr̄iw̄ek taauye!”

²⁶ Te m̄it nemtau h̄im im, h̄ir nit̄iw̄ekhi, “Te keim̄in God kakt̄iw̄ekhis kaku kaktikerek kaku kak̄it? Taauye!”

²⁷ *Jisas kewenhi ketpor, “Menmen m̄it ap nanrīakem, h̄iram menmen wein̄im God h̄irak kakrīakem.”

²⁸ Te Pita kat̄ip, “Haiu epei m̄inaaiw̄ir wit k̄iau, menmen maiu misesit.”

²⁹ Jisas ketpor kar ik: “Hi hetpi im e. Neim̄in n̄inaaiw̄ir wit k̄ir o n̄inaaiw̄ir miyap̄ir n̄ir o kikrek n̄ir o miye haairer o n̄ikerek n̄ir nentar h̄ir nises h̄im me God,

* 18:22 Mt 6:20 * 18:27 Mk 14:36

30 h̄ir nan̄it menmen yaaim yap̄irwe me w̄i h̄ir nau t̄i ik e. Maain God skelim m̄it, h̄ir nanu nan̄it nantikerek tipmain tipmain enum eik.”

Jisas kat̄ip keteipim h̄irak kaki maain p̄ike kak̄ikrit

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

31 *Jisas keithis m̄it disaipel n̄irak hiswiyen wik (12) ker̄i ken ketpor, “Eiȳimtau! Haiu mamno wit Jerusalem menmen yap̄irwe m̄it profet n̄ipaa newis̄im mau t̄iwei me hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik luwe h̄iram mamnen.

32 *Te h̄ir nanriuweta hi ano his me m̄it enun ap ne Isrel h̄ir nanrek̄yo enum, nanit̄itonaan, nan̄it̄po enum, nan̄inik̄in t̄imank mamnewa.

33 H̄ir naniyep nanriuwe n̄ip̄in, hi ano te m̄it nanwenkeka hahu nu tentarak̄it hi hahi. Me w̄i wikak hi p̄ike akrit ehu.”

34 *M̄it disaipel ap nertei menmen werek werek au. Te menmen kerek h̄irak ketpim au m̄isaw̄in ap meke yaain au. Te h̄ir ap nertei menmen werek werek Jisas ketpim au.

Jisas k̄ikaap m̄it̄ik nanam̄ir toto

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

35 Jisas kan menep wit Jeriko, m̄it̄ik kerekek nanam̄ir toto kau menep yayiwe ken̄ine m̄it miyap̄ir nanwet̄iwek nan te kak̄it menmen kak̄im.

36 M̄it̄ik nanam̄ir toto kemtau m̄it yap̄irwe nan nan̄ino, h̄irak kitehi m̄it han kar ik: “M̄it n̄iriak mekam?”

* 18:31 Lu 24:44 * 18:32 Lu 9:22, 44 * 18:34 Mk 9:32

37 Hír netpíwek, “Jisas ke wit Nasaret kan kesipetit ken.”

38 *Hír netpíwek te mítík nanamír toto kínáp katíp, “Jisas Nepenyek ke Devit. Ti han etwenína.”

39 Te mít kerek ninín ek nenerek netpíwek, “Ekintíp wíre wíre!” Te hírak píke kínáp yapírwe keníne hisiuwe, “Nepenyek ke Devit, ti han ekepai naanmíprai, te ti han etwenína.”

40 Jisas kemtewek hírak kerp ketpor, “Eiyíthis mítík nanamír toto eiyík einen.” Hír neiyík nan, hírak kan menep, Jisas kitíwekhi kar ik:

41 “Ti hanhan hi erekyut mekam?” Mítík nanamír toto katíp, “Mítík Iuwe, hi hanhan nanamír kai píke ekiupan te hi ahír menmen werek werek.”

42 *Hírak katíp epei au, Jisas ketpíwek, “Ti esiupan nanamír ehír menmen. Ti han ekiteta te hi hekepit ti híre yaaik.”

43 Wasenum hírak kír menmen werek werek kises Jisas kewenípi God. Mít yapírwe nírek, hír newenípi God nentar hír han yaaik neriuwerek.

19

Hím me Sakias

1-2 Jisas kepno kitet wit Jeriko kesipatek kepno. Mítík iuwe niuk mírak Sakias hírak kepu wit ik. Hírak kinín naanmípre mít kerek hír nari pewek me mít ne takis newet gavman em. Hírak ketenen menmen yapírwe.

* 18:38 Mt 15:22 * 18:42 Lu 7:50

³ Mítik ik hírak kare kakír Jisas hírak keimín. Hírak mítik kike yinak te ap kakír Jisas kentar mít yapírwe nerp menep menep nesoníwek.

⁴ Te hírak kesiuknen kinín mít yapírwe ken kíníu nu fik kau niu (hírak kíre tapír kup) hírak kakír Jisas kentar hírak kakno kaksipaat nu ik e.

⁵ Jisas kan kerp nu ik e kíkíamnaan kír Sakias ketpíwek kar ik: “Sakias, ekiuwe wasenum enen. Hi etput, hi petepin atikewit wauno wínak kit ek.”

⁶ Sakias kekiuwe wasenum kan tí, hírak han yaaik keriuwe Jisas kekre han kírak, hírak keriyaak ken wínak kírak.

⁷ *Hír mít yapírwe nírek, hír natípan nínan yipír newírek hír natíp nar ik: “Jisas kakno wínak ke mítik enuk kíríak menmen enum.”

⁸ *Maain keit wínak eik, Sakias kekrit kerp katíp Jisas, “Mítik Iuwe emtau! Hi ewet pewek o menmen mai pínam mamno mít enun winen menmen auri. Te hi nípaa emipín mít han ekinortíp pewek mír, hi píke ewetírem mamrer mír kerek nípaa hi etíwem miutíp, hi ewetírem tekyaaít.”

⁹ *Jisas katíp te mít nau en nemtewek. Hírak katíp kar ik: “Petepin mítik ik epei keweikín sip kewet menmen enum. Hírak hírekes nepenyek ke Ebrahim kentar in ek hírak kises God werék werék. Hírak kises God werék werék kentar

¹⁰ *hi Mítik ke wit ke Mítik Iuwe, hi han te hi hínhatín mít hír newaank híras nar mítik ik, te hi ekepi etorhis.”

* **19:7** Lu 5:30, 15:2 * **19:8** Eks 22:1; Nam 5:6-7 * **19:9** Ap 16:31-34; Lu 13:16 * **19:10** Lu 15:4; Jo 3:17; 1Ti 1:15

*Jisas katip him tok piksa ke mit naanmipre
pewek me mitik hak*

(Mt 25:14-30)

11 Jisas katip him tok piksa men mit kerek nemtewek katip Sakias menmen. Hirak katip him im kentar in ek hirak epei menep kakiun wit Jerusalem kaki. Te hir mit han kitet natip epei menep te God kaknen kakriuwe menmen mirak iuwe yaa'im kakin+n naanmamre mit.

12 *Te Jisas katip kar ik: “Nipaa mitik hak iuwe kepu. Hirak kakno wit hak keit yan+m+n te mit han nanwisik kakre iuwe naanmamre mit neit ein. Maain hirak pike kaknen wit kirak ik.

13 Menep hirak kakno, hirak kenine mit hiswiyen (10) nekepik niriak menmen mirak, hir nan. Hir nan, hirak kewtir pewek mar 20 kina miutip miutip. Epei au, hirak ketpor, ‘Eiy+mtau menmen. Yi yayit pewek im em, hiram mamri meiyam mamkiterem mamwaai ere iuwe, te hi pike anen.’

14 *“In ek, mit han ne wit kirak, hir nineinik te hir nesiuwe mit han nikaru nen natip nar ik: ‘Haiu minapen mitik ik kakre iuwe naanmamrai.’

15 “Maain mitik iuwe epei naanmipre mit pike kan, wasenum hirak kenine mit kerek niriak menmen mirak em kerek nipaa neit pewek, hirak keriyeyiri hir nan nerp ninaan mirak, hirak kitorhi me pewek nipaa hirak kewetirem, te hir neit pewek meiyam mantikerem o au.

* 19:12 Mk 13:34 * 19:14 Jo 1:11

16 Mitik hak kiutip kinin kan katip, 'Mitik iuwe, me pewek nipaa ti ewetewem mar 20 kina, hiram mari ham mire 200 kina.'

17 *Mitik iuwe ketpivek kar ik: 'Ti yaaik, ti mitik erekyau menmen mai yaaim. Ti yaaik naanmiprau menmen kike mar im werek, te hi ewisit naanmamre wit iuwe mar hiswiyen (10) im e.'

18 "Hirak epei ken, mitik hak kerek kiriak menmen mirak ek kan katip, 'Mitik iuwe, me pewek nipaa ti ewetewem mar 20 kina, hiram mari ham mire 100 kina.'

19 Hirak katip epei au, mitik iuwe king katip me mitik ik kar ik: 'Ti naanmamre wit mar hispinak (5).'

20 "Hirak epei ken, mitik hak kiriak menmen mirak kan katip, 'Mitik iuwe, im em hiram pewek mit nipaa ti ewetewem. Hi hisawinem mekre wa hitin.

21 Hi hineinit hentar ti menmen kerek mit han nimaam. Ti ewenkek menmen kerek nipaa ti ap emir em au, mit han namir.'

22 "Mitik iuwe king ketpivek, 'Ti mitik eriak menmen mai, ti enuk! Hi pike ehit him mit ti etpim me hi, hi pike enit eriuwerem. Ti hertei hi mitik enuk atip him tokik tokik ari menmen ap mai ewenkek menmen kerek hi ap epei hamir au mit han.

23 Henmak te ti ap ewisa pewek mei mekre benk? Te hi ehit meiyam kike weinim mamtik-erem wi kerek hi pike han in a?'

24 Te mitik iuwe king katip mit kerek nerp ein en, 'Eiyit pewek emkeipnivek eiwirem te

* 19:17 Lu 16:10

yi eiwet mitik hak kerek ketenen 200 kina eiwetiwekem.’

25 “Hir netp+wek, ‘Mitik iuwe mitik eik epei ketenen 200 kina, ekit.’

26 **“Mitik iuwe katip kar ik: ‘Hi etpi mit kerek netenen menmen hiram yap+rwe, te maain hirak mitik iuwe kakwetir meiyaam. Te mit kerek ap netenen menmen yap+rwe au, menmen kike kerek hir netenenim, mitik iuwe kaktiwem mamkeipnor.*

27 In ek mit nai nepan ninaain hi hire mitik iuwe naanmamror, yi eitorhis einen in yi einip te hi ahiri.’ ”

Jisas ken Jerusalem kakre mitik iuwe naanmamre mit

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jo 12:12-19)

28 Jisas katip him im epei au, hirak kinin kinu kakno wit Jerusalem.

29 Hirak kan menep ke wit Betfasi ketike wit Betani keit miniu (o neiyip) niuk mirak oliv. Epei au, Jisas keruwet mitikit disaipel wik tiniu ten.

30 Hirak ketp+wekit kar ik: “Yi einu wit eik yi eiyir donki nikik (hirak kire hos) mit nekeipik kerp kerek mit niutip niutip ap nipaa newik wen au. Yi eisiupanek eiriyaak eiyik einen in e.

31 Te mit han nanitihi, ‘Yi yenmak te yi ye-siupan ek,’ te yi eiyitpor, ‘Mitik iuwe hanhan kaktiwek.’ ”

32 *Hirakit ten ten ere tinapin menmen mar ke Jisas nipaa ketp+wekitem.

* 19:26 Mt 13:12; Lu 8:18 * 19:32 Lu 22:13

33 Tinapinek o, hirakit wen tesiupan hos, mit kerek naanmipre hos netpiwekit, “Yi yenmak te yi yesiupanek?”

34 Hirakit tatip, “Mitik iuwe kawir kakwik.”

35 Hir newenhi te hirakit tari hos eik teiyik ten Jisas, hir yapirwe newir saket (hiram mire laplap) mentar hos sip kirak, te hir nekin Jisas newisik kewik.

36 *Jisas kewik kepno, hir mit nepno netikerek nenepep saket newisim minin miwaai yayiwe neteikin hir newenipiyek han yaaik neriuwerek.

37 Jisas kan menep wit Jerusalem kerek yayiwe kiun wank kekiuwe ken miniu Oliv ek, mit disaipel nirak yapirwe nererik menep menep hir han yaaik newenipi God nine henye newep him iuwe nentar menmen yaaim hir epei nir Jisas kiriakem.

38 *Hir natip nar ik:

“God naanmamre Mitik Iuwe kerek naanmamre haiu mit, hirak kakikrehir God. God hanhan keriuwai haiu mit. God hirak kakit niuk iuwe.”

39 Te mit han ne Farisi kerek naanmipre him me Moses nekre mit yapirwe en natip Jisas, “Mitik Iuwe, ti atip mit disaipel nit wire wire nentar hir natip God keriuwetit te ti han ti ik. Hiram enum.”

40 Jisas kewenhi ketpor, “Hi etpi, hir nekintip wire wire, nan hiremes kerek miwaai yayiwe mamnap mamtip mamwenipi niuk mai.”

Jisas kikit Jerusalem kentar mit neweikin sip newetiwek

* 19:36 2Kin 9:13 * 19:38 Sam 118:26; Lu 2:14

41 *Jisas epei kan menep wit Jerusalem, hirak kirek, hirak kikit mit nau wit eik.

42 *Hirak katip, “Hi hanhan te yi mit petepin yertei menmen eitwem me yi eiyu werek werek, te in ek yi ap yerteiyem taau.

43 Maain wi mamnen te mit ni enun nepan naninen nanweikni hir naniyepeti mit naninke yinan hesini naninke yinan hasini.

44 *Te hir naninen naniwep yi mit miyapir nanawaank wit ki. Ap te nan mei miutip mamu kerek nipaa mepu ek taau. Menmen im mamnen mamantar yi ap yertei wi God kan te kakikepi.”

Jisas ken winak iuwe ke God kepir mit nesiuwe menmen neit ein

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jo 2:13-22)

45 Maain wi ham Jisas ken winak iuwe kerek mit nererik natip him me God neitai en, hirak kene mit kerek nesiuwe menmen mire sipsip o hore menmen ham mit namip nanwet God em, hirak kepiri nen.

46 *Hirak ketpor kar ik: “Him nipaa God ketpim mit newisim mau tiwei mar im: ‘Winak kai mit netpim hirak ke hir nanino nanitehi God menmen naneitak.’ Te yi yeweiknik kire winak ke mit enun nekintip menmen newik.”

47 *Epei au, hekrit hekrit Jisas katip mit miyapir him mirak keit winak iuwe ke God kerek ek. Te mit iuwe pris newet God menmen me mit, hir netike mit ne Skraip kerek natip mit miyapir

* 19:41 Jo 11:35 * 19:42 Ais 6:9-10; Mt 13:14; Ro 11:8 * 19:44

Lu 1:68, 21:6 * 19:46 Ais 56:7; Jer 7:11 * 19:47 Lu 21:37, 22:53; Jo 18:20

hîm me Moses, hîr netike mît iuwe ninîn mît, hîr nimenîpîn Jisas hanhan nankîp kaki.

48 *Te hîr ap nîrîakem au nentar hîr mît yapîrwe nemtau hîm mîrak ap te nanînaaiwîr hîm meiyam miutîp au. Hîr hanhan netikerek neit wînak iuwe ke God eik.

20

Mit iuwe nitehi Jisas: Keimîn kewisit ti ewepyapîr hîm me God?

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

1 Wî ham, kerek Jisas kepeit wînak iuwe ke God keit Jerusalem kerekek, hîrak katîp mît miyapîr hîm yaaim me God, mît han pris iuwe kerek newet God menmen me mît, hîr netike mît ne Skraip kerek natîp mît miyapîr hîm me Moses, hîr netike mît iuwe hîr naanmîpre mît ne Isrel hîr nan.

2 Hîr nan hîr nitîwekhi, “Ti etpai, keimîn kehimîtenit te ti han hîrîak menmen im? Keimîn ketput hîram yaaim te ti hîrîakem?”

3 Jisas kewenhi ketpor, “In ek hi hitihi yi eiyîtpewem.

4 *Mitîk Jon, God keriuwetek kan hîrak kîkîr mît neriuwe tîpar ketpor hîr enweikîn sip enwet menmen enum o Jon hîrekes han kitetim kîrîakem?”

5 *Hîr natîpan han kitetim mar im: “Haiu mamtîp me God, te hîrak kaktîp, ‘Hîram meke God man te yi yenmak ap yises hîm me Jon?’

* 19:48 Mt 21:46; Mk 14:1-2; Lu 20:19 * 20:4 Mk 4:1-5 * 20:5 Mt 21:32

6 Te haiu mamtɨp Jon hɨrekes han kitetim kɨrɨakem, mɨt yapɨrwe in en nanwɨr nan nanwep nanɨntar hɨr han kitet Jon hɨrak profet, God keriuwetek kan kewepyapɨr hɨm mɨrak.”

7 Te hɨr newenhi natɨp Jisas nar ik: “Haiu ap mertei menmen Jon ketpim meke nein man?”

8 Te Jisas ketpor, “Mar keremem te hi ap hetpi keimɨn keriuweta hi hɨrɨak menmen.”

*Jisas katɨp hɨm tok piksa me mɨt enun naanmɨpre ni me waai nɨkim wain
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)*

9 *Hɨrak ketpor epei au, Jisas katɨp mɨt hɨm tok piksa im: “Mɨtɨk kiutɨp kamɨr wain nɨkim mau ni kewis mɨt han naanmɨprewem. Maain hɨr nanɨt ham, hɨrak kakɨt ham. Epei au, hɨrak kɨnaaiwɨr wit kɨrak ken kakɨt wit hak ere maain tito yapɨrwe.

10 *Me wɨ kerek hɨr nanɨt waai nɨkim mewɨnki kerem em, hɨrak keriuwet mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen mɨrak kakno kakɨr mɨt kerek naanmɨprewem, hɨr enwetɨwek ham pɨnam. Te mɨt kerek naanmɨpre ni keremem nakɨp nenipek yɨnk enuk nesiuwerek kan ap ketenen menmen mei au.

11 Maain hɨrak pɨke keriuwet mɨtɨk hak ken te mɨt naanmɨpre ni keremem hɨr nakɨp nenipek yɨnk enuk nesiuwerek pɨke kan ap ketenen menmen mei au.

12 Hɨrak pɨke kan ap ketenen menmen au, hɨrak keriuwet wok mɨtɨk hak kepno, te mɨt naanmɨpre ni hɨr nakɨp kaa hɨr newɨrek kenpɨn.

* 20:9 Ais 5:1 * 20:10 2Kro 36:15-16

13 Hír newírek kenpín, mítík ke ni hírekes katíp, ‘Hi ariak mekam te hi ehít menmen mai pínam? Hi hertei. Hi esiuwe níkan kai nípaa hi hinaak kiutíp kerek ek. Hírak ekno te hír han ekitetik enwetíwek menmen.’

14 Hírak keriuwetek ken ni eim, te mít kerek naanmíprewem nírek hír natípan, ‘Ik ek hírak níkan kírak hírekes kerek ek. Haiu emkíp te haiu mamít ni me waai wain híram maiu.’

15 Te hír nepírek kaknopín ni me waai níkim kerem em, hír nakíp. Mítík hírekes ke ni keremem ekriak mekam me mít naanmípre ni mírak?

16 Hi hetpi hírak eknen eknep mít kerek naanmípre ni eim, hírak píke ekwet han em naanmípre ni me waai keremem.” Mít hír nemtau hím im hír natíp, “Taaui! Emít! Mít kerek naanmípre ni ap te nanriak enum marim auye!”

17 *Jisas kírí ketpor kitorhi kar ik: “Menmen im ap te mamnen taaui, kenmak hím me God mau tíwei matíp mar im:

‘Teiník kerek nípaa mít kerek nime wínak ek níneiník nenkerek newisík kíwaai?’

18 *Mít neimín niutíp niutíp kerek neweikín sip neweto hír nar ke mít hír nerewo teiník ek hírak kakrenirír kike kike nanriwaank. Teiník kakínke kakíntar neimín hírak kaksesi tíkip tíkip mamre niutíp. (Hi kerekek híre teiník ik. Keimín ap kises hím mai kakíwaank hírekes.)”

19 *Mít hír natíp mít miyapír hím me Moses netike mít iuwe pris kerek ninín mít han, hír hanhan in ek naníthis Jisas nankíp nentar hírak

* 20:17 Sam 118:22 * 20:18 Ais 8:14-15 * 20:19 Lu 19:47-48

katip mit him weinim tok piksa me hir mit iuwe keriyen. Te hir n+napen mit miyapir yapirwe nererik menep menep, te hir netiwekhis nanip au.

Mit nan nitehi Jisas menmen me nanwet gavman pewek me takis

(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

²⁰ *Te hir nemerir wi te nantiwekhis. Hir nehimitan mit enun nemipin hir nire yaain te hir naninen nanmipin Jisas nanitiwekhi menmen te hir nanwisik kakno his me mitik iuwe Gavman ke Rom.

²¹ Hir nan natip Jisas, “Kaiu Iuwe, haiu mertei menmen ti etpim ewepyapirem hiram yaaim. Haiu mertei ti ap hinaain mit iuwe o mit neimin wein+n. Hiram menmen weinim ti etpor him yaaim me God keremem.

²² *Ti etpei hiram yaaim werek te haiu emwet mitik iuwe naanmpre mit ne Rom netikewei pewek me takis o au?”

²³ Te Jisas kertei kekre han kirak hir nemipin te hirak ketpor, “Yi yenmak te yi yitauhiyem a?”

²⁴ Yi eiteikno pewek kei kiutip. Himin metike niuk me keimin im em?” Hir newenhi, “Mitik iuwe Sisa kerek naanmpre mit ne Rom ek.”

²⁵ Te Jisas katip, “Yi eiwet mitik iuwe naanmpre mit ne Rom menmen lo metpim. Te yi eiwet God menmen him me Moses keremem metpim.”

²⁶ Hir ap nemtau him mei enum hirak ketpim te hir nanriyaak me nanamir me mit neiyik

* 20:20 Lu 11:54 * 20:22 Ro 13:6-7

nanino au. Te hir nekintip wire wire neit, hir han kekrit neriuwe him mirak.

Mit nitehi Jisas menmen me mit nani pike nanikrit

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

²⁷ Mit han pris hir nises him me Sadyusi, hir nan Jisas. Hir keriyen han kitet mit epei naa ap te pike nanikrit taau. Hir nitiwekhi nar ik:

²⁸ **“Mitik Iuwe, mitik Moses kewisai him lo im em: ‘Mitik kaa kinaaiwir mite pirak te nikerek au, mitik kerekek nikik o heiyuwe kirak ekit mite pirak weiniye kerep te hire pike ewine nikerek enikrehir ke mitik nipaa kaa ek e.’*

²⁹ Nipaa mitik ketike kikrek mirak hispinak kiutip (6) ne haai kiutip hir nepu. Heiyuwe kir keit mite. Maain hirak kaa, te hirak ap epei kine nikerek nei wen au.

³⁰ Te nikik kirak kerek nimnek ek ketiwe te hirak kaa ap epei kine nikerek au.

³¹ Nimnek ketiwe te menmen mar im me hirakit hispinak wik (7), hir naa te ap hir nine nikerek nei au.

³²⁻³³ Hir naa, maain mite hire waa. Maain wi God kakikian mit nanikrit, mite ip e pe mitik keimin ke mit hispinak wik (7)?”

³⁴ Hir nitiwekhi epei au, Jisas kewenhi ketpor, “Mit miyapir in ek hir neitan. Haairer ne miyapir nihan hiram, hir nesiuwe nikerek mir nanino nanit pewek nanmereyi.

³⁵ Te mit netike miyapir kerek hir yaain en nentar hir newis God naanmipri, hir nani te

* **20:28** Diu 25:5

maain God kakikian hir nanikrit nanu te maain hir ap pike nanitan taau.

36 *Hir nanire mit ensel nentar hir ap te nani au. Hir nanu nanre nikerek ne God nanintar hir naa hir pike nanikrit.

37 *Mitik Moses katip keteiknai werek werek kerek mit naa maain nanikrit nanu. Him me God mau tiwei Moses kewisim matip menmen me wi hirak kir si taak nu ap kaa au, hirak katip ke Mitik Iuwe, 'Hirak God ke Ebrahim, God ke mitik Aisak, mitik Jekop kerek nipaa enum eik nepu.'

38 *Menmen im meteiknai hirak God ke mit hir naa au. Hir nepu. Haiu mit in han kitet mit epei naa, te God katip au hir himin kir kepu. Hir ninaaiwir yink kir kaa kerekek te nanit yink hak yaaik."

39 Mit han ne Skraip kerek newepyapir him me Moses newenhi natip, "Mitik Iuwe, ti epei atip werek."

40 Hir yink enuk ninaain nanitehi Jisas menmen meiyam au.

Jisas kitehi Sadyusi him me mitik God ke himitanek kakikaap haiu mit

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

41 Jisas ketpor, "Nenmak mit kerek natip mit miyapir him me Moses natip Mitik Kraik kerek God kehimitanek hirak nepenyek ke Devit kerekek a?

42 *Hirak nepenyek kirak kerekek au kentar Devit hirekes katip mau tiwei Sam kar ik: 'God hirak katip Mitik Iuwe kai:

* 20:36 1Jo 3:1-2 * 20:37 Eks 3:2-6 * 20:38 Ro 14:8-9 * 20:42 Sam 110:1

Ti ehu etikewa har ke mit iuwe,
⁴³ ere maain hi enep mit nit enun nepan epei au nesi.'

⁴⁴ Devit kene nepenyek kirak "Mitik Iuwe kai." Markeik te Mitik Iuwe God kehimitanek kaknen kakikaap mit hirak kakre nepenyek ke Devit kerekek a?" Jisas katip menmen im keteikin mit hirak kire God.

Jisas katip mit naanmamre hiras me menmen mit kerek newepyapir him me Moses hir nisesim (Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 11:37-54)

⁴⁵ Mit yapirwe nererik nemtewek, Jisas katip mit narak disaipel menmen im:

⁴⁶ "Yi naanmamre hiras me mit iuwe newepyapir him me Moses. Hir nanino ein ein neweikin laplap saket nokik kerek meteikin mit hir nises God, hir han yaaik nantipan neiyewowan nanirp wit maket kerek mit nererik nesiuwe menmen. Hir hanhan nanu yeno mit nehimitanem me mit iuwe neit winak kerek mit nererik nekine him me Moses, o winak mit nererik naam menmen neriuwe mit han.

⁴⁷ Hir hanhan nisawin nanri menmen, winak o ti me miyapir mit nir epei naa nesiupani. Hir epei nari menmen, te hir nanino winak ke God hir nemipin nitehi God menmen neteikin mit yapirwe hir yaain. Maain God kakawaanki wisenum nanintar hir nemipin niriak enum."

21

Mite weiniye nipaa mitik kire kaa, hire wewet God menmen (Mk 12:41-44)

¹ Jisas kerenaan kîr mît netenen menmen yapîrwe hîr newîr pewek yapîrwe mekre tîkenup mîwaai wînak iuwe ke God.

² Hîr newîrem, Jisas kau kîr mîte weiniye nîpaa mîtik kîre kaa hîre wewîr pewek kike wik mepno mekre tîkenup kerekek.

³* Hîre wewîrem epei au, Jisas katîp, “Hi hetpi, mîte weiniye ip e nîpaa mîtik kîre kaa, hîre wewîr pewek mekre tîkenup hîram minîn mît han.

⁴ Mît han en hîr newis ham kerek epei nenkerem men, pînam au meit, te hîr newet God em. Te hîre wetenen pewek mei yapîrwe au, te hîre wewisîm wenepim kerek hîre wetenenim me weiyîm wawîm menmen.”

Jisas katîp wînak iuwe ke God maain mît nanîwaankek kakît

(Mt 24:1-2; Mk 13:1-2)

⁵ Mît han hîr natîp menmen me wînak iuwe ke God hîrak yaaik nan yaaim mîre teinîk mît newen ninaan mewik, menmen ham yaaim mît newisîm neiyîm neses wînak neriuwerem. Te Jisas ketpor,

⁶* “Hîram menmen im yi yîrem, maain wî mamnen te ap nan kei kiutîp kaku taau, te menmen meiyam miutîp miutîp mamu mamîntereram taau. Mît nanwîrem mamno tî heriyai heriyai.”

Jisas katîp menmen maain mamnen mamîwaank mît

(Mt 24:3-14; Mk 13:3-13)

* 21:3 2Ko 8:12 * 21:6 Lu 19:44

7 Hír mît en nitîwekhi nar ik: “Mîtk iuwe, me wî mekam te menmen im mamnen? Menmen mekam mamnen mamteiknei wî epei menep te menmen im mamnen?”

8 Jisas ketpor, “Yi naanmamre híras te mît ap nanmitipîn. Mît yapîrwe nanînen nanîkrehîr kai, hi Mîtk God kehîmîtana hi akaap mît. Hír niutîp niutîp nanînen nantîp, ‘Hi epei han,’ o ‘Wî epei man menep te tî kakîwaank kakî.’ Yi eiyîmtau hîm im eiyîsesim au emî!

9 Maain yi eiyîmtau mît nanînepan wîsenum yi ap einapen eipîrpîr au emî! Menmen ham yapîrwe maminîn mamnen keremem te wî eik enum epei man menep wen au.”

10 Jisas wen katîp, “Mît ne wit hak iuwe kiutîp nantike mît han ne wit hak iuwe nanînepan, gavman han nantike gavman han nanînepan.

11 Menmen enum mamnen tî. Tî kaktanîk kakrer wit wit, hawî au, te menmen mamwo au. Mît miyapîr nînpî mamîn. Menmen enum mamîkrit mamnen te yi yainap. Menmen enum mamtike menmen ham iuwe me nepni mamîr te yi yayîrem.

12 *¹²“Menmen im maain mamnen te im minîn mamnen. Mît hír nanwepiyapîr me menmen yi yîriakem, nanrekyi enum te nanîswi yi yaino mît kerek naanmîpre wînak kerek mît nekine hîm me Moses, o mît iuwe, o gavman te hír nanriwaank yaino wînak enuk yayîntar yi yises hîm mai.

13 Im em híram wî yaaim te yi eiwepiyapîr hîm yaaim me God.

* 21:12 Mt 10:18-20; Lu 12:11-12

14 Yi ap eiyin'in han ekitet menmen yi eitip m'it iuwe em naanmampre h'iras au em'it! Yi ap eiriakem eiy'ntar

15 *hi eweti h'im mai yaa'im yi yayi'rtei menmen werek werek te m'it kerek h'ir nepan ni en ap te nanwepiyap'ir nanweni h'im me ninaan me gavman ke menmen yi yetpim.

16 *"M'it enun nantike miye haai ni, o kikrek ni, yenterer ni, o ni yinan, h'ir nanriuweti yaino m'it enun nepan, h'ir naniwep yi m'it neiy'an.

17 M'it yap'irwe nan'neini nan'ntar yi yises h'im mai.

18 *Te God naanmamre h'im'in ki yi eiyu werek werek.

19 *Yi han tokik eiyu eiyises h'im mai te m'it naniwep yi yayi, maain h'im'in ki kaku werek werek yi yayu yaitikewa.

*Jisas kat'ip maain m'it nan'iwaank wit Jerusalem
(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)*

20 "Maain w'i kerek yi eiy'r m'it ne ami enun nepan nan'nen nanweik'in wit Jerusalem, te yi eiy'rtei w'i epei man menep te m'it nan'iwaankek.

21 Te neim'in nau provins Judia enr'ir en'ino m'iniu (o neiy'ip) enu en'it en. Neim'in kerek nau wit Jerusalem h'ir en'ino en'inop'in. Neim'in kerek nerer wit wit k'irap'it menep Jerusalem ap p'ike en'inen wit k'ir iuwe ek enu en'it en au em'it!

22 *W'i im h'iram w'i God kakriak m'it enum kak'ntar menmen enum h'ir n'iriakem mar ke n'ipaa h'im me God mau t'wei metpim mamnen.

* 21:15 Ap 6:10 * 21:16 Mt 10:21-22 * 21:18 1Sml 14:45; Lu 12:7
* 21:19 Hi 10:36 * 21:22 Diu 32:35; Jer 5:29, 46:10; Hos 9:7

23 *Maain me wi im hir miyapir nanine nikerek hir han enuk, hir nantike miyapir ninan nikerek kike newetir nim nanintar hir ap nanrir waswas au. Menmen im enum mamnen mamwaanki. Menmen enum mamnen mit nanu ti ik e, God kakriak mit ne Isrel enum enum.

24 *Mit han hir mit enun naninip nanriuwe hine me his, hir nantorhis nanriyei nanino nanrer wit wit nanriak menmen me mit han. Te mit kerek hir ap ne weiwik me Isrel au, nanu wit Jerusalem naanmamriwek ere wi kerek God kewis mit nanweikin sip nanwet menmen enum hiram epei au.

Maain Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hirak pike kaknen

(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)

25 *Maain menmen yapirwe mamu nepni mamir im: Hiram wepni, hir, wenke mamweikin his mamre menmen ham, mit nanrer wit wit han toenuk naninapen nanimtau wan sir mewenin wan kakniu.

26 Mit yapirwe nanir menmen im han kakitet menmen meiyam enum mamnen ti ik te hir han toenuk nanpirpir naninkewin nanwaai naninatn. Menmen iuwe mau nepni maminke mamnaaiwir wit mir mamnen in, mamno ein.

27 *Te in ek yi eiyir hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi anen akre napi etike menmen mai iuwe mantike menmen mai yaaim mamrehhe.

28 *Menmen im enum mamikrit mamnen, yi

* 21:23 1Ko 7:26 * 21:24 Esr 9:7; Sam 79:1; Ais 63:18; Ro 11:25; Rev 11:2 * 21:25 Sam 46:2-3, 65:7-8; Rev 6:12-13 * 21:27 Dan 7:13; Mt 26:64; Rev 1:7 * 21:28 Ro 13:11

han ekitet hi Mitik Iuwe menep hi anen akepi etihis, te yi ap einaain au emit! Yi han yaaik eiyu eiyit.”

Menmen mamu nepni mamteik'in Jisas menep te pike kaknen mamir ke nu fik keteiknai menmen (Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

²⁹ Hirak ketpor epei au, Jisas ketpor him tok piksa ham im: “Yi han ekitet nu fik kerek hirak kire nu hamis ketike nu ham.

³⁰ Wi yi eiyir nu heneik miram maminsiunen, yi eitip, ‘Wepni yaaik epei te kaknen.’

³¹ Mar im yi yayir menmen im me nepni o wan hiram mamnen mamir ke hi epei hetpiyem, te yi eiyirtei God menep te kaknen naanmamre mit miyapir ne ti.

³² “Hi hetpi werek. Mit nau ti in ek ap nani ere wi mamnen te menmen yapirwe hi hetpim mar im hiram mamikrit mamnen.

³³ *Maain nepni mamtike ti ik mamawaank mamit te him mai taau, mamu mamit tipmain tipmain enum eik.

Jisas katip mit disaipel nirak hir naanmamre hiras me wi God kaknen naanmamre mit

³⁴⁻³⁵ * “Yi naanmamre hiras ap han ekitet yayim menmen yapirwe, tipar si enum, o menmen me ti, ni mi o sak o menmen im au emit! Hekrit hekrit yi han ekite eirak menmen im keremem te wi hi Krai pike enen, yi ap yemeriya werek werek au. Wi im mamnen mamwepyapir mit

* **21:33** Lu 16:17 * **21:34-35** Mt 24:48-50; Mk 4:19; Lu 17:27; 1Te 5:3

yapirwe nau ti nerer wit wit hir ap nises God nanir ke miyak ketari tirpe kakikip.

³⁶*Naanmamre hiras eiyitehi God hekrit hekrit te yi eiyirp han tokik me menmen enum me wi enum mamnen te maain yi wen eiyises him mai yi yaain te yi eiyu eitikewa hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe.”

³⁷*Me wepni, Jisas ken winak iuwe ke God hirak kewepyapir him mirak katip mit em. Me witaan, hirak kiniu miniu (o neiyip) Oliv ken kiwaai ein.

³⁸Wanewik hekrit, hir mit miyapir nanpino winak iuwe ke God nanimtau him mirak.

22

Mitik Judas katip kakwet Mitik Iuwe Jisas kakwisik kakno his mir

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Jo 11:45-53)

¹*Wi epei man menep kerek mit ne Isrel han tewenin wi kerek nipaa God kari maamrer nir ninaaiwir wit Isip, hirak ken kenep mit newiyen. Wi im hir nekinaam Pasova, hir ap newis yis mekre bret au.

²*Mit iuwe pris netike mit ne Skraip kerek natip mit miyapir him me God kerek Moses kewisim mau tiwei, hir han kitet mamirkeik te hir naninep Jisas nanintar hir ninapen nanriyaak kakit wit yaain te mit kerek nises him mirak hir naninip.

* **21:36** Mk 13:33; Rev 6:17
12:1-27 * **22:2** Lu 20:19

* **21:37** Lu 19:47

* **22:1** Eks

3 *Te Seten kan kari han ke Judas kerek mît nenewek “Mîtik ke wit Keriot,” kerek hak kiutîp ke mît disaipel hiswiyen wik (12).

4 Seten kari han kîrak te Judas ken katîp mît iuwe pris netike mît iuwe naanmîpre polis ne wînak iuwe ke God, hîrak ketpor ekîrkeik te hîrak ekwetîr Jisas kakno his mîr.

5 Hîr nemtewem, te hîr han yaaik natîp nanwetîwek pewek.

6 Judas kewenhi pewek te hîrak han kitet ekîrkeik te hîrak kakwepyapîr Jisas kakwet mît iuwe rek, te mît yapîrwe nepu au hîr nanîtariyek.

*Mîtikît wiketeret te mît disaipel temani menmen tirîakem me wî Pasova
(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jo 13:21-30)*

7 *Wî epei man te mît ne Isrel nanîm bret yis mekrerem au. Me wî ik hîr mît enînep sipsip enîr ke hîm me Moses mau tîwei metpim, hîr nanîm me wî Pasova han tewenîn God kîkaap maamrer nîr nîpaa nînaaiwîr Isip.

8 Me wî im Jisas keriuwet Pita ketike Jon ten ketpîwekît, “Yi eino eiraimani menmen eirîakem me wî Pasova te haiu mamîm.”

9 Hîrakît titîwekhi, “Ti hanhan hawîr waumani menmen wawît nein?”

10 Jisas ketpîwekît, “Eiyîmtau. Yi eino wit iuwe ek yi yayîr mîtik keremîme mîn tîpar mekrerem. Yi eisesik einîk eino wînak kerek hîrak kaknîk kakno kakîkrerek.

11 Te yi eitîp mîtik hîrekes ke wînak kar ik: ‘Mîtik iuwe kawîr ketput, Ti eweto haau meiyam

* 22:3 Jo 13:2, 27 * 22:7 Eks 12:1-27

em te hi etike mīt disaipel nai mamim menmen me Pasova mamwi.’

¹² Hīrak kakteikni haau yaaim mau niu ein epei newis menmen mekrerem. Yi eiyit menmen eiwisim emwaai haau im e.”

¹³ *Hīrak katip epei au, hīrakit ten tinapin menmen kerek epei Jisas ketp+wekit em, te hīrakit tirak menmen m+waai werek werek te hīr nanim menmen me Pasova.

*Jisas kewet mīt nīrak disaipel Komunion hīr naam, te hīr han tewen+nek
(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1Ko 11:23-25)*

¹⁴ Hīrakit temani menmen epei werek, Jisas ketike mīt aposel nīrak nar hiswiyen wik (12), hīr nan nau neweikinan nanim menmen.

¹⁵ Hīr nau en, Jisas ketpor, “Hi hanhan iuwe me hi hahim menmen im me Pasova etikewi mamin+n te maain hi hahi.

¹⁶ *Hi hanhan ehim menmen im entar hi etpi, hi ap te ehim menmen meiyam mar im ere maain God kaknen naanmamri yi mīt nai.”

¹⁷ Jisas ketpor epei au, hīrak kekin wa hesnu keriuwe tipar wain, hīrak kitehi God ketp+wek kar ik: “Ti yaaik.” Epei au, hīrak katip, “Yi eiyit tipar mekre wa hesnu ik ek, eiwenem emrer yi mīt.

¹⁸ Hi hetpi ap te hi p+ke ehim tipar wain im me w+im ere maain God kaknin kaknen naanmamri yi mīt.”

¹⁹ *Epei au, hīrak kekin bret kerek ek, hīrak kitehi God ketp+wek, “Ti yaaik,” te hīrak kewepik kewet+rek katip, “Ik ek hīrak kire y+nk kai. [Hi

* 22:13 Lu 19:32 * 22:16 Lu 13:29 * 22:19 Lu 24:30

hahi te akepi. Yi yaitiwem yayim han etwenin menmen hi ariakem.”

²⁰ Hir naam epei au, mar keremem hirak kewetir wa hesnu tipar wain mekrerem, hirak ketpor, “Mar im tipar wain hi ewenem mekre wa hesnu ik e, hiram hemkre mai mamwen mamkepi yi mit te God kakweti him kontrak ham mirak yaaim me yi eitikerek eikiyan eiyu han kiutip.]

²¹ *Yi eiyimtau! Hirak mitik kerek maain kakwepayapir epei kau ketikewai kaam menmen.

²² Hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi hahi ahir ke nipaa God epei katip, te mitik kerek kakwepayapirek, hirak kakiwaank hirekes.”

²³ Hir nemtewek epei au, hir nekrit nitehiyan ne hir hiras keiminak maain kakriak menmen im e.

Hir mit disaipel natip nenehan nare keimin hirak mitik iuwe kinin

²⁴ *Maain mit disaipel natip nenehan me hir keimin hirak kakinin ne hir hiras.

²⁵ *Hir nenehan menmen im te Jisas ketpor, “Mit iuwe ne mit ap ne weiwik me Isrel, hir naanmipre mit en, hanhan mit nenewor nir yinan.

²⁶ *Te yi au. Keimin ke yi mit hirak kakinin, hirak han ekitet hirak kire mitik weinik, hirak han ekitet hirak kire mit nitet yayiwe hirak kikaru.

* **22:21** Sam 41:9; Jo 13:21-22 * **22:24** Lu 9:46 * **22:25** Mt 20:25-27; Mk 10:42-45 * **22:26** Mt 23:11; Mk 9:35

27 *Yi han kitet keim+n wisenuk kin+n. Mitik kau yeno kaam menmen o mitik kerek kemani menmen kekinem kewet mitik kau yeno em? Mitik kau yeno kerek ek.

28 “Yi keriyen epei yetikewa me menmen enum epei man merewaank.

29 *Te hi eweti menmen yi naanmamrewem yayir ke haai kai epei kewetewem hi naanmiprewem.

30 *Te yi yayim menmen mamtike tpar yayu yeno mai yaitikewa. Yi yayu yeno me mit iuwe yi skelim mit ne weiwik hiswiyen wik (12) me Isrel.”

Jisas katip Pita maain hirak kakweik+n sip kakwetiwek

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jo 13:36-38)

31 Jisas ketpor epei au, hirak katip Pita, “Saimon, Saimon, emtewek! Mitik enuk Seten, God epei ketp>wek te hirak kakmitip+n me menmen kakri han ke yi mit. Hirak kakriakem kakir ke mitik kerek keit rais nikim keses haas kewis nikim yaaim mamwaai in, kewir haas men ein.

32 Te hi epei hitehi God kakikepit ti Saimon te ti ehises him yaaim ap te menmen mam>wankem. Maain te ti pike eweik+n ehisisa, ti ekaap nit yinan in.”

33 Pita katip keremir>wek him kar ik: “Mitik Iuwe, hi ap hinaain te hawir wauno winak enuk hi hahi etikewit.”

34 Jisas ketp>wek, “Pita, hi hetput. Suware ap te kaknep enum wen au ere ti epei atip wikak te ti ap erteiya au.”

* 22:27 Jo 13:12-15 * 22:29 Lu 12:32 * 22:30 Mt 19:28

Jisas katip disaipel hir naanmamre hiras enintar wi enum epei man

³⁵ *Jisas katip Pita epei au, hirak katip disaipel narak yapirwe kar ik: “Nipaa me wi hi heriuweti yi yen ap yeit tanik kike o tanik iuwe me nikin nakirke metike su, mit neweti menmen mei o au? Yi ninpri miwei o au?” Hir newenhi natip, “Haiu meit menmen werek.”

³⁶ *Jisas katip, “Te in ek, yi neimin yeit tanik kike o tanik iuwe au, yi eitwem. Yi neimin ap yeit hine me his au en, yi eisiuwe saket te yi eiyit kei ki.

³⁷ *Hi hetpiyem entar yi han tokik eiyu me menmen enum mamnen eiyir ke mitik ketenen hine keiyik kaknep mit enun nepan. Him me God mau twei nipaa mit newisim hiram matip me hi mar ik: ‘Mit iuwe nanwisik kaki kaktike mit enun nriak enum.’ Menmen mekre twei nipaa mit newisim me hi, hiram mamnen mamirek.”

³⁸ Hirak katip epei au, mit disaipel natip, “Mitik iuwe, ehir im em. Haiu metenen hine me his wik.” Hirak kewenhi katip, “Hiram werek. Emit. Yi yepitari him mai.”

Jisas prea kitehi God menmen keit miniu o neiyip niuk mirak wit Oliv

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ *Hir natip epei au, Jisas ken witeik kinaaiwir wit Jerusalem, hirak ken miniu (o neiyip) Oliv kepri ke nipaa hirak kiriakem. Mit disaipel narak nisesik nen.

* **22:35** Lu 9:3, 10:4 * **22:36** Lu 22:49 * **22:37** Ais 53:12; Lu 22:52 * **22:39** Lu 21:37; Jo 18:1

40 Hirak kan wit ik epei au, hirak ketpor, “Yi eiyitehi God te menmen enum Seten kakrek-orem hiram ap te mamnen mamiwep taau.”

41 Hirak ketpor epei au, hirak kinaiwiri ken ere yanimn ein kire mit newir nan, hirak kewen ninip kau ti kitehi God menmen.

42 *Hirak katip, “Haai, ti han kit te ti ehit menmen im enum emkeipno. Ap han kai, au. Ti han kit ti eriakem.”

43 [Mitik ensel keke wit ke God kan kirek kekepik han tokik kepu.]

44 Jisas han toenuk keriuwe menmen te hirak kitehi God hisiuwe, siuwan mirak meweikin his mire hemkre metnen men ti.

45 Hirak kitehi God epei au, hirak kekrit pike kakno kakir mit disaipel tirak. Au, hirakit tiwaai tentar hirakit han enuk teriuwe menmen enum mamnen.

46 Hirak kitorhi ketpor, “Yenmak te yi yawaai a? Yi eiyikrit eiyitehi God ekikepi te Seten ap kakrekyi enum taau.”

Mit nan neithis Jisas

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jo 18:3-12)

47 Jisas wen ketpor menmen im, mitik niuk mirak Judas kerek mitik kiutip ke mit disaipel hiswiyen wik (12), hirak kinin mit yapirwe kan kerp ninaan me Jisas te keiyewewik kemiwek tekep (kises menmen me maamrer nir.)

48 Te Jisas ketpiwek, “Ti eriuwe menmen im me hawir weiyewewakit hiram mire hawir hirekses te ti ewisa hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi eno his me mit enun nepan a?”

* 22:42 Mt 6:10

49 *Mīt disaipel kerek nerp en netikerek nertei menmen mamnen h̄r nit̄wekhi, “Mīt̄k Iuwe, haiu emnep mīt mamriuwe h̄ne me his maiu o au?”

50 Mīt̄k disaipel kiut̄p k̄waai h̄ne ke his kenep mīt̄k k̄r̄ak menmen me mīt̄k iuwe pris, h̄rak keremir n̄k̄p me his yaaım mewen meket.

51 Au, Jisas kat̄p keremiror h̄m kar ik: “Epei au werek. Eiwis̄k.” H̄rak keit n̄k̄p p̄ke kemt̄n mau paan k̄rak epei werek te mīt̄k k̄re yaaik.

52 *Jisas kerekȳwekem m̄re yaaım, h̄rak kitehi mīt̄ iuwe pris netike mīt̄ naanm̄pre polis kerek naanm̄re w̄nak iuwe ke God, h̄r netike mīt̄ iuwe ne kaunsil, h̄r nan nant̄wekhis, h̄rak ketpor, “Yi yenmak te yi yan yetike h̄ne me his o paap yoki te yi yan yetauh̄s yaire yi yaȳthis mīt̄k enuk kerek kekint̄p menmen a?”

53 *Hekrit hekrit hi epeu etikewi hi heit w̄nak ke God eik ek, te yi ap eitauh̄s eiwisa ekre w̄nak enuk ke gavman au. Te in ek h̄ram w̄ mi te yi yair̄ak menmen enum. Seten in ek kare kakin̄na.”

Pita kepak̄n Jisas kat̄p kisesik au

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jo 18:12-18, 25-27)

54 *H̄rak kat̄p epei au, h̄r net̄wekhis ner-iyaaik neiȳk nen nekre w̄nak ke mīt̄k iuwe hetpris. Pita kisesi wen keit yan̄m̄n.

* 22:49 Lu 22:36 * 22:52 Lu 22:37 * 22:53 Jo 7:30, 8:20; Kl 1:13 * 22:54 Sam 31:11; Lu 22:33

55 H̄ir m̄it ne polis n̄iman si nau menep ke winak iuwe eik ek. Epei au, m̄it nererik nau si, Pita kan kau ketikeri.

56 *H̄irak kau ketikeri, m̄ite piut̄ip w̄irek kau si em, h̄ire wenemiȳiw̄ek naan wat̄ip, “H̄irak m̄it̄ik ik ek ketike Jisas.”

57 H̄irak keremir̄iwe h̄im kepak̄inek kat̄ip, “M̄ite hi ep̄itariyek.”

58 Maain kike, m̄it̄ik hak k̄irek te h̄irak ketp̄iw̄ek, “Ti kiut̄ip ke m̄it̄ yi yisesik.” Te Pita keremir̄iw̄ek h̄im kat̄ip, “M̄it̄ik hi ap hisesik taau.”

59 Maain kike, m̄it̄ik hak kat̄ip h̄im manp, “Hi at̄ip werek! M̄it̄ik ik n̄ipaa ketikerek kent̄ar h̄irak kat̄ip k̄ire m̄it̄ik ke provins Galili, kar ke Jisas ketpim.”

60 Au, Pita keremir̄iw̄ek h̄im kat̄ip, “M̄it̄ik, hi ep̄itari mekam ti etpewem.” Pita wen ketpim, suware kenep enum.

61 *Suware kenep enum, Jisas kerenaan k̄ir Pita. Pita h̄irak keket han n̄ipaa Jisas ketp̄iw̄ek me h̄im im, “Suware ap kaknep enum wen au, ti eraupak̄in wikak.”

62 H̄irak han kitet menmen im te h̄irak ken wit eik k̄ik̄it wisenum.

M̄it nitetnaan Jisas nak̄ip

(Mt 26:67-68; Mk 14:65)

63-64 M̄it kerek naanm̄ire Jisas h̄ir nit̄it̄iw̄eknaan nak̄ip. H̄ir newenk̄ik̄iw̄ek nanam̄ir neriuwe laplap nit̄iw̄ekhi, “Keim̄in kitem a? Ti profet ti ewepyap̄irek.”

* 22:56 Ap 4:13 * 22:61 Lu 22:34

65 Hír netpíwek hím enum me níríakek yínk enuk.

*Jisas kewepyapír hirekes keit kaunsil
(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jo 18:19-24)*

66 Wanewik epei kan, mít iuwe naanmípre mít ne Isrel, hír netike mít iuwe naanmípre mít pris, hír netike mít ninín nertei hím me Moses natíp mít miyapír em, hír nererik nau wínak ke kaunsil te hír nari Jisas kan kerp nímín.

67 *Hírak kan kerp nímín, hír nitíwekhi, “Ti hetpei ti Mítík kerek God kehímítenut kakírwetit ti enen tí ik o au?” Hírak ketpor, “Hi hetpi te yi ap yísisa hím mai taau.

68 Hi ehitihi menmen te yi ap yayítpowem taau.

69 *In ek ere maain hi Mítík ke wit ke Mítík Iuwe ehu etike God iuwe wawínín naanmamre mít.”

70 *Hír yapírwe nitíwekhi, “Ti atíp ti Níkan ke God a?” Hírak kewenhi katíp, “Hi Níkan ke God hepír yi yetpim.”

71 Hír natípan, “Haiu ap mamri mít han te nanwepyapír hím enum nípaa hírak ketpim taau. Haiu epei memtau menmen enum hírak in ek ketpim.”

23

*Hír nesiuwe hím Jisas kerp ninaan me mítík iuwe Pailat
(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jo 18:28-38)*

* 22:67 Jo 10:24, 3:12, 8:45 * 22:69 Ap 7:56 * 22:70 Lu 4:3, 9

1 Mít ne kaunsil nemtau hím me Jisas epei au, mít yapírwē nekrit nari Jisas neiyík nen mítík iuwe gavman Pailat.

2 *In ek hír newepyapírek natíp, “Haiu mánāpen mítík ik ek hírak kariyeinaan mít nāiu ne Isrel, hírak ketpor ap emwetír pewek me takis emno mít ne gavman ke Rom, hírak katíp hírak hírekes Kraís, hírak Mítík Iuwe kinín mít.”

3 *Pailat kitíwekhi, “Ti Mítík Iuwe king hinín naanmípre mít ne Isrel a?” Jisas kewenhi katíp, “Ti hírekes hetpim me hi kerekek.”

4 Epei au, Pailat keweikín katíp mít iuwe pris netike mít yapírwē, “Hi ap hertei menmen enum hírak kíriakem te hi atíp hírak enuk. Au, hírak yaaik.”

5 Te hír newep hím natíp hím iuwe, “Hírak hírekes kíriak mít han kekrit kekrit neriuwe hím hírak ketporem. Hírak kinín kíriakem keit provins Galili, ken kerer wit wit ke provins Judia te in ek hírak epei kan Jerusalem.”

Hír newepyapír Jisas nerp ninaan me mítík iuwe gavman Herot

6 Mítík Pailat kemtau hím mír im hírak kitorhi, “Hírak mítík ik ek ke Galili a?” Hír netpíwek, “O, hírak hírekes ke Galili.”

7 *Hírak kertei Jisas hírak ke mít kerek Herot naanmípror neit provins Galili, hírak keriuwetek ken kirek. Me wí im, Herot kan kau wit Jerusalem me wí kike keremem.

8 *Mítík Herot hírak han yaaik kakír Jisas kentar hírak epei kemtau menmen me Jisas. Te

* 23:2 Lu 20:25 * 23:3 1Ti 6:13 * 23:7 Lu 3:1 * 23:8 Lu 9:9

h̄irak n̄ipaa kemeriȳwek kakt̄ip kak̄irek. H̄irak hanhan kak̄ir Jisas kak̄riak menmen m̄it n̄ipaa n̄irem au kak̄ikaap m̄it kak̄riuwerem.

⁹ Te Herot kitehi Jisas yap̄irwe, te Jisas ap kewenhi kat̄ip h̄im mei miut̄ip au.

¹⁰ Te m̄it iuwe ne pris netike m̄it newepyap̄ir h̄im me Moses nekrit nerp nat̄ip h̄im manp nesiuwe h̄im Jisas.

¹¹ H̄ir nerp nesiuwe h̄im Jisas, m̄it̄ik Herot ketike m̄it n̄irak ne ami nat̄ip Jisas enum, nitet̄iweknaan nerekȳwek enum. H̄ir nemr̄iwek laplap yaaim kerek m̄it iuwe nam̄ir te h̄ir p̄ike neriuwetek ken kak̄ir m̄it̄ik Pailat.

¹² Me w̄i im keremem Herot ketike Pailat tekiyak̄it tau tentar Pailat keriuwet Jisas ken k̄irek. H̄irak̄it n̄ipaa t̄ire m̄it̄ik̄it enuk̄it tepan.

M̄it̄ik Pailat kat̄ip m̄it nanwis nil emu his me Jisas

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jo 18:39-19:16)

¹³ M̄it̄ik Pailat ken̄ine m̄it iuwe ne pris, m̄it iuwe ne kaunsil netike m̄it yap̄irwe,

¹⁴ te h̄irak ketpor, “Yi epei yari m̄it̄ik ik ek yeiȳk yan, yi yat̄ip h̄irak kari han ke m̄it In ek, hi epei hit̄iwekhi me ninaan me yi m̄it yap̄irwe, te hi ap h̄inap̄in h̄irak k̄riak menmen enum kerek yi yetpewem em au.

¹⁵ Herot k̄inap̄inek te h̄irak k̄riak enum au. Te h̄irak kesiuwerek kan in. M̄it̄ik ik ap k̄riak menmei enum te h̄irak kaki au.

¹⁶ Hi at̄ip m̄it nai nantenenik nanwaai n̄ip̄in nank̄ip te hi esiuwerek kakno.”

17 (Me wɨ Pasova mɨtik Pailat kɨnaaiwɨr mɨtik kiutɨp kerek nɨpaa kau kekre wɨnak enuk ek, hɨrak kakno mɨt neitei en.)

18 Mɨt yapɨrwe nererik en natɨp, “Einɨp Jisas. Enaaiwɨr mɨtik Barabas eknen ektike haiu mɨt, har ke nɨpaa me wɨ Pasova ti hɨnaaiwɨr mɨt han.”

19 (Barabas nɨpaa hɨr newisɨk kekre wɨnak enuk me menmen enum hɨrak kɨriakem. Hɨrak ketike mɨt iuwe ne gavman nenepan te hɨrak kenɨp mɨtik kaa.)

20 Mɨtik Pailat hanhan kaknaaiwɨr Jisas kakno, te hɨrak pɨke kenɨne mɨt yapɨrwe ketpor kar nɨpaa hɨrak ketpim.

21 Te hɨr nɨnap natɨp, “Ewisɨk eku nu tentarakɨt! Ewisɨk eku nu tentarakɨt!”

22 Mɨtik Pailat pɨke ketpor ere wikak kar ik: “Te hɨrak kɨriak mekam enum te hi akɨp a? Hi ap hɨnapɨn menmen enum hɨrak kɨriakem te hi akɨp hɨrak eki! Hi hanhan mɨt nai nantenenik nanwaai nɨpɨn nankɨp te hi esiuwerek kakno!”

23 Te hɨr nɨnap nenke natɨp hɨm iuwe te hɨrak akwenkek Jisas ekɨntar nu tentarakɨt. Hɨr nɨnap narek ere Pailat kises hɨm mɨr.

24 Te Pailat katɨp Jisas kaki kakre mɨt hanhanek.

25 Hɨrak kɨnaaiwɨr mɨtik kerek hɨr hanhanek, kerek nɨpaa kekre wɨnak enuk kentar hɨrak ketike mɨt ne gavman nenepan, hɨrak kenɨp mɨtik kaa. Te hɨrak kesiuwe Jisas ken kaki kar ke mɨt hanhanek.

Mɨt newenkek Jisas kau nu tentarakɨt

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jo 19:17-27)

26 Mɨt ne ami ne Rom hɨr neithis Jisas neiyɨk nen. Hɨr nepno, hɨr newenyipɨr mɨtik niuk mɨrak

Saimon, hirak ke wit Sairini, kerek kan keke wit kirak yanimn. Hir netiwekhis newis nu kenterik hirak kekerir nu keiyik kises Jisas.

²⁷ Mit yapirwe nisesik netike miyapir nei kerek nikitek netikeri nen.

²⁸ Hir nikitek te Jisas keweikn ketpor, “Miyapir ne Jerusalem. Yi ap eiyikta au emit! Yi eikit hiras eitike nikerek ni eiyintar mit nanriwaank.

²⁹ *Hi hatip him im te wi maain mamnen te mit nantip,

‘Hiram yaaim me miyapir tenmn,
o miyapir kerek ap nine nikerek en,
o miyapir ap newet nikerek nim,
hir han yaaik enu.’

³⁰ *Me wi eim mit nantip hir hanhan miniu (o neiyip) o wank kakwen kakinteri.

³¹ *Hir mit ne Rom neiyep te hi hiriak menmen enum au, te maain hir nanrekyi mekam me menmen enum mit in niriakem? Hir nanriwaank yayit.”

³² Hir neithis mitikit hakit wik, hirakit enukit tiriak menmen enum tenep mit, nanksip tatkite Jisas.

³³ Hir epei nan menep wit kerek mit nenewek “Paan Hesnu,” hir newenkekik kau nu tentarakit, te mitikit enukit raskel, hak kau kenke ken his yaaim, hak kau kenke ken his henkik.

³⁴ *Jisas kau kentar nu tentarakit, hirak katip, “Haai, ti han ekitet menmen im au emit! Ehisak

* 23:29 Lu 21:23 * 23:30 Hos 10:8; Rev 6:16 * 23:31 1Pi 4:17

* 23:34 Ais 53:12; Mt 5:44; Ap 7:60; Sam 22:18

menmen enum h̄ir nerekyewem. H̄ir ap nertei hi keimin te h̄ir nerekyewem.” H̄ir mit̄ ne ami nenke laplap newetan nentar h̄ir neretit̄ satu o sak hemik.

³⁵ *Mit̄ yap̄irwe nerp̄ en n̄ip̄irek, te mit̄ iuwe ne kaunsil ne Isrel nat̄ip̄ Jisas enum h̄ir nat̄ip̄, “H̄irak k̄ikaap mit̄ miyap̄ir han te h̄irak Mit̄ik God n̄ipaa kehimit̄anek kak̄ikaap haiu mit̄, emwis̄ik h̄irak ek̄ikaap h̄irekes kak̄inke kak̄irp̄ t̄i te h̄irak kaki au.”

³⁶ *Te mit̄ ne ami nan n̄irek netp̄iw̄ek enum, te h̄ir newen t̄ipar wain enum min̄in h̄ir newet̄iw̄ekem.

³⁷ H̄ir newet̄iw̄ekem h̄ir netp̄iw̄ek, “Ti mit̄ik iuwe naanm̄ipre mit̄ ne Isrel te t̄i ah̄ikaap h̄irekes enke nu ik eh̄irp̄ t̄i.”

³⁸ H̄ir netpim nentar mit̄ik iuwe ke gavman kewis̄ h̄im im mau nu tentarak̄it mau niu mentar paan ke Jisas. H̄iram mat̄ip̄ mar im: “HIRAK MIT̄IK IUWE KING NAANM̄IPRE MIT̄ NE ISREL.”

³⁹ Mit̄ik ke mit̄ik̄it hak̄it kerek epei newenkekik̄it tau nu tentarak̄it tetike Jisas Tat̄ip̄ enum kar ik: “Ti Mit̄ik Iuwe Krai, te t̄i ekepaw̄ir waut̄ikewit̄.”

⁴⁰ Te mit̄ik hak̄ ek kemtewek, h̄irak kat̄ip̄ kenerek, “Haw̄ir menmen enum wet̄ikerek m̄ip̄iram, te t̄i enapen at̄ip̄ enum te maain haiu mami God kakwep wis̄enum a?

⁴¹ Menmen im enum mit̄ nerekyaw̄irem me menmen enum haw̄ir wir̄iakem te haw̄ir wawi waw̄interim, h̄iram werek. Mit̄ik ik ek au, kaki wein̄im kak̄intar h̄irak ap k̄ir̄iak menmen enum

* 23:35 Sam 22:7-8 * 23:36 Sam 69:21

au, menmen yaaim.”

⁴² *Te h̄rak kat̄p Jisas, “Ti han etwen̄na Jisas, maain me w̄i ti naanmamre m̄t.”

⁴³ Jisas ketp̄iw̄ek, “Hi hetput im e. Petepin ti etikewa ehu wit yaaik kerek m̄t yaain epei naa, h̄m̄n̄n k̄r kewi.”

Jisas epei kaa

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jo 19:28-30)

⁴⁴ *In ek h̄rak w̄epni kau n̄m̄n̄n iuwe, te God kenip w̄epni kaa ap te k̄r au, te w̄itaan m̄iwap̄n̄ t̄i ik merer wit wit ere w̄epni kewen ken h̄nkew̄i ik e.

⁴⁵ *W̄epni wen ap k̄r te wit toto, laplap kerek n̄ipaa m̄t n̄m̄n̄n mekre w̄nak iuwe ke God ek m̄iwap̄n̄ haau hak holi tru m̄t nehimitanek ke God, h̄ram mewep wiketerem. Mar im God keteik̄n̄ m̄t Jisas kaa kak̄inke weip̄r te m̄t hekrit hekrit nanitehi God nan̄t ninaan m̄rak.

⁴⁶ *Menmen im man epei au, Jisas k̄nap ken̄ne h̄m̄ iuwe, “Haai, hi esiuwe h̄m̄n̄n kai kakn̄aiw̄ir ȳink kai te hi hahi.” H̄rak kat̄p epei au, h̄rak kaa.

⁴⁷ Te m̄t̄ik iuwe naanm̄pre m̄t han nar 100 ne ami, h̄rak k̄r menmen im Jisas k̄r̄akem, h̄rak kewen̄pi God kat̄p, “Hi hertei h̄rak m̄t̄ik yaaik k̄r̄ak menmen enum au.”

⁴⁸ *M̄t yap̄rwe kerek nererik nerp ein e n̄r menmen im, h̄r p̄ke nen n̄r ein newen toni n̄k̄itek.

* 23:42 Mt 16:28 * 23:44 Emo 8:9 * 23:45 Eks 26:31-33, 36:35

* 23:46 Sam 31:5; Ap 7:59 * 23:48 Lu 18:13

49 *Hir neim+n kerek nertei Jisas werek werek netike miyap+r kerek nises Jisas neit Galili, hir nerp yan+m+n n+r menmen me Jisas kaa.

Mit newis Jisas kekre hei iuwe kewen kin+ik keit m+niu (o neiy+p)

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Jo 19:38-42)

50-51 *Mit+ik hak niuk m+rak Josep, h+rak ke wit Arimatia kerek wit kiut+p ke Isrel. Hirak m+tik yaaik kat+p menmen yaaim werek werek, kemer+r God kaknen naanmamre mit. Hirak m+tik kiut+p ke mit ne kaunsil te h+rak ap han yaaik keriuweri me menmen enum hir nat+p nanri+ak Jisas em.

52 Hirak ken winak ke m+tik iuwe Pailat kit+wekhi ekwet+wek y+nk ke Jisas kerek epei kaa. Hirak kewenhi epei au,

53 te Josep kesiupan herwe y+nk ke Jisas kau nu tentarak+it ken ti. Hirak kewenkekik keriuwe laplap yaaim mewe+iwei, te h+rak kinanek keiy+ik ken kewis+ik kin+ik han n+paa m+it nekin+ik kekre nan ke m+niu (o neiy+p) kerek n+paa ap m+it newis nei nekrerek wen au.

54 Hiram me w+ Fraide kerek m+it hir nemani nekre menmen, te w+ Sabat epei mam+ikrit.

55 *Te miyap+r kerek n+paa nises Jisas neke Galili nan, hir netike Josep nen n+r h+rak kewis Jisas y+nk kirak kekre hei ke m+niu (o neiy+p) markeik.

56 *Epei au, hir p+ike nen wit eik n+r+ak menmen m+n+n yaaim te neiy+m nan+n+n nanwis+m

* 23:49 Sam 38:11, 88:8; Lu 8:2-3 * 23:50-51 Lu 2:25, 38

* 23:55 Lu 23:49 * 23:56 Eks 12:16, 20:10; Diu 5:14

mamu yĭnk kĭrak te hĭrak ap kaknĭn waswas au. Epei au, hĭr nau neit nar ke hĭm me Moses mau tĭwei metpim ere wĭ Sabat hĭram epei au.

24

Jisas pĭke kekrit

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jo 20:1-10)

¹ Wĭ Sande, wanewik kesiupan toto eik, miyapĭr nen hei kerek han kewen kĭnk nĭpaa mĭt newis Jisas kekrerek, hĭr neit menmen yaaim mĭnĭn te nanwisĭm mamu Jisas yĭnk kĭrak kerek nĭpaa hĭr nĭrĭakem.

² Hĭr nen nĭr nan kerek keiyepet hĭm ke hei ek mĭt nepei nenkerek kenpĭn kekeipĭn hĭm ke weipĭr ke hei.

³ Hĭr nĭnĭk nen nĭmĭn, te hĭr nĭnetnĭwek ap nĭnapĭn yĭnk ke Jisas kekre hei kĭwaai au.

⁴ *Hĭr nerp en han kitet me menmen im, te wasenum mĭtĭkĭt wik teriuwet laplap mĭre hĭke terp menep tetikeri.

⁵ *Hĭr miyapĭr nĭnapen wisenum te hĭr nĭtehĭr newen nĭnĭp nau tĭ te mĭtĭkĭt hĭrakĭt tetpor, “Yenmak te yi yan yĭnyatĭn mĭtĭk pĭke kekrit kepu yeit wit ke mĭt hĭr epei naa newisi neitai a?

⁶ Hĭrak ap keit in au. Hĭrak epei kekrit. Yi han ekitet menmen nĭpaa hĭrak ketpiyem me wĭ hĭrak wen kepu provins Galili. Hĭrak katĭp kar ik:

⁷ *“Hi Mĭtĭk ke wit ke Mĭtĭk Iuwe, mĭt han nanwisa hi eno his me mĭt enun nises menmen enum te hĭr nanwenkĭka hahu nu tentarakĭt hi

* 24:4 Ap 1:10 * 24:5 Lu 2:9 * 24:7 Lu 9:22, 17:25

hahi. Te maain hi p̄ike ah̄ikrit ehu are m̄it̄ik me w̄i wikak.’ ”

⁸ H̄irak̄it tat̄ip epei au, miyap̄ir han kitet menmen me h̄im n̄ipaa h̄irak ketpim,

⁹⁻¹⁰ *te h̄ir n̄inaaiw̄ir herwe hei p̄ike nen. M̄ite kerep ep niuk m̄ire Maria pe Magdala, Joana wetike Maria miye pe Jems, h̄ir netike miyap̄ir han nat̄ip h̄im im men m̄it aposel nar hiswiyen kiut̄ip (11) netike m̄it han, h̄ir netpor menmen h̄ir epei n̄irem.

¹¹ Te m̄it aposel nat̄ip nekre han k̄ir menmen miyap̄ir netpim h̄ir nemip̄in, te h̄ir ap nemtewem nisesim au.

¹² Te m̄it̄ik Pita kekrit kesiuk̄in ken hei kerek n̄ipaa m̄it newis Jisas keitai. H̄irak ken en, h̄irak kiteh̄ir k̄ir laplap wein̄im. H̄irak ap k̄ir menmeiyam au, te h̄irak p̄ike ken wit eik han kitet menmen epei man.

*M̄it̄ik̄it wiketeret t̄ir Jisas teit yayiwe ken Emeas
(Mk 16:12-13)*

¹³ Me w̄i kerek Pita k̄ir hei wein̄ik keremem, m̄it̄ik̄it wiketeret ten wit hak kiut̄ip m̄it nenewek Emeas. H̄irak yan̄im̄in kike k̄ire 11 kilomita ke Jerusalem.

¹⁴ Te h̄irak̄it teke t̄i tat̄ipak̄it me menmen epei man keremem.

¹⁵ *H̄irak̄it wen tetpim han kitetim, Jisas h̄irekes kisesik̄it kan kewenyip̄ret.

* **24:9-10** Lu 8:2-3 * **24:15** Mt 18:20, 24:19; Mt 21:11

16 Hırakit tırek te hırakit ap terteyek hırak keimın kentar hırak kenipıwekıt han kırakit ap terteyek au.

17 Jisas ketpıwekıt, “Yi yewepnak yatıp mekam yi yeke tı yepno?” Te hırakit terp teit tenep naan mekiuwe.

18 Mıtık hak niuk mırak Kliopas kitıwekhi, “Mıt miyapır yapırwe nerer wit wit han nererik neit Jerusalem me wı im. Te ti kiutıp kerekek ap hertei menmen im nıpaaseik epei man a?”

19 Jisas kitıwekhi, “Mekam epei man?”

Hırakit tetpıwek tar ik: “Menmen epei man mewaank Jisas ke wit Nasaret. Mıtık ik hırak profet, hırak kırıak menmen nıpaa mıt ap te nırıakem. Hırak mıtık yaaik kewepyapır hım yaaım, te God ketike mıt han kitet hırak yaaik iuwe.

20 Mıt nıu iuwe ne pris netike mıt iuwe ne kaunsil newisık ken gavman te hır newenkekik kentar nu tentarakıt hırak kaa.

21 *Te haiu hanhan hırak kiutıp kerekek kakıkepai haiu mıt miyapır ne Isrel kaktaihis keriyen. In ek hıram wı wikak menmen im nepei man. Menmen im epei man metike menmen ham im.

22 *Miyapır han nıu nerekyei haiu han kekrit. Wanewık hır nen nanır hei kerek mıt newisık kıwaairi en.

23 Te hır ap nınapın yınk kırak au. Hır pıke nan natıp hır nau nıtyak nır mıtıkıt ensel tetpor, ‘Hırak epei kekrit kıre mıtık.’

* 24:21 Lu 1:68, 2:38, 19:11; Ap 1:6 * 24:22 Lu 24:1-11

24 *Hir natip epei au, mit han ne haiu mit nen nir hei kerek mit newisik kekrerek mepir ke miyapir netpim te hir ap ninapinek au.”

25 *Te Jisas keneret ketp+wekit, “Yi han auri. Yenmak te yi ap yises menmen yapirwe profet netpim a?”

26 *Mekam? Yi ap yertei Krais kerek God kehimitanek kaknen kakikaap mit, hirak ekinin eki pike kakikrit te maain hirak kakit niuk iuwe me God a?”

27 *Te Jisas ketp+wekitem werek werek menmen tiwei me God metpim me hirekes. Hirak kekrit keit tiwei Moses kewisim, hirak kewepwekit yapir him ere hirak ketpor him mit profet netpim newisim mau tiwei me hirekes.

28 Hirakit tan menep ke wit kerek hirakit tatorori, te Jisas kemipin kare kakno yanimin.

29 Te hirakit tewenek kerp tetp+wek, “Ehu etikawir (o etikawir). Wepni epei kakwen kakno witaan.” Te hirak ken kau ketikeret.

30 *Jisas kau ketikeret tatim menmen. Hirak kekin bret katip God hirak yaaik, te hirak kewepik kewetiwekitek.

31 Hirak kikiak han kirakit hirakit terteyek, te hirak keweikin his kire nime keit, hirakit ap tirek au.

32 Hirakit tatipakit, “Han kawir kekrit kerek hirak ketpawir witet yayiwe ketpawir werek werek him me God mau tiwei.”

* 24:24 Jo 20:3-10 * 24:25 Lu 24:44 * 24:26 Lu 9:22; Ap 3:13, 17:3; Jo 13:31 * 24:27 Diu 18:15; Sam 22:1-21; Ais 53 * 24:30 Lu 22:19

33 Hīrakit tatipakit epei au, hīrakit tekrit wasenum pike ten Jerusalem. Hīrakit tīr mīt disaipel hiswiyen kiutip (11) nererik netike mīt han.

34 *Te hīr netpīwekit nar ik: “Haiu metpi werek. Mītik Iuwe pike kekrit kepu. Saimon epei kīrek kepu.”

35 Te mītikit wiketeret tetpor menmen werek werek kerek epei man meit yayiwe eik. Hīrakit tetpor markeik hīrakit tertei Jisas kewep bret kewetīwekitēk.

Hīr mīt disaipel nīr Jisas

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jo 20:19-23; Ap 1:6-8)

36 *Hīrakit wen tetpor hīm im, wasenum Jisas hīrekes kerp ketikeri ketpor, “Yi eiyu werek werek.”

37 *Te hīr nīnapen nepīrpīr nentar hīr han kitet hīr nīr herwe.

38 Te hīrak ketpor, “Yenmak te yi han toenuk a? Yenmak te yi han kiteta hi herwe a?”

39 Eiyīr pap me hei mau his hīt mai. Hi hīrekes kerek ek. Eirīrauhis, te yi eiyīrtei hi hīrekes. Herwe ap te naan o hemik kewik kar ke epei yi yīra auye!”

40 Jisas ketpor hīm im epei au, hīrak keteiknor his hīt mīrak.

41 *Hīr ap te nanisesim nentar hīr han yaaik wīsenuk te hīrak kitorhi, “Yi yeit menmen mei te yi yeweto mei ehīm o au?”

* 24:34 1Ko 15:4-5 * 24:36 1Ko 15:5 * 24:37 Mt 14:26

* 24:41 Jo 21:5

42 Hír newetiwek saauk hak kiutip kerek epei si taak.

43-44 *Hírak kekinik kaak, hír nirek. Hírak kaak epei au, hírak ketpor, “Menmen im nípaa hi epei hetpiyem kerek hi wen hepu hetikewi híram im: ‘Menmen yapirwe kerek nípaa Moses ketike mit profet hír newisim mau tiwei metike him mau tiwei Sam híram mamnen.’ ”

45 Epei au, hírak kerekyor han kir kewep te hír nanirtei him me God mau tiwei werek werek.

46 *Te hírak ketpor, “Im em híram him nípaa mit newisim mau tiwei: ‘Mitik God kehimitanek Mitik Iuwe Kraiss eki te pike kakikrit me wí wikak.’ ”

47 *Yi mit nai yeit wit Jerusalem yi yaino yairer wit wit yaitip mit miyapir him yaaim te hír nanweikín sip nanwet menmen enum God kakisak menmen enum mir kakintar menmen hi híriakem.

48-49 **Yi epei yir menmen im te yi yaiwepyapirem. Hi hírekes eriuweti menmen nípaa Haaí kai katip hírak kaksuwerek kaknen, te yi wen eiyu wit iuwe ik ek eimerir menmen iuwe me wit ke God mamikiuwe mamnen mamwi.”

God kari Jisas kiniu ken wit kirak

(Mk 16:19-20; Ap 1:9-12)

50 Jisas katip epei au, hírak keriyei nen ninaaiwir wit Jerusalem, hír nen wit Betani. In ek hírak kikiam his mirak kitehi God naanmamror.

* 24:43-44 Lu 18:31, 24:27 * 24:46 Ais 53; Hos 6:2 * 24:47
 1Ti 3:16 * 24:48-49 Jo 15:27; Ap 1:8 * 24:48-49 Jo 14:16, 15:26,
 16:7; Ap 1:4

⁵¹ Jisas wen kitehi God naanmamror, h̄irak ken k̄inaiw̄iri k̄iniu ken wit ke God.

⁵² *Epei au, h̄ir newen̄ipiyek. H̄ir wen newen̄ipiyek h̄ir p̄ike nepno wit Jerusalem han yaaik iuwe.

⁵³ Hekrit hekrit h̄ir nen winak iuwe ke God newen̄ipiyek.

Mep̄ir keremem

* 24:52 Jo 14:28, 16:22

clxi

Him Yaaim Me God
The New Testament in the Au language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Au long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Au

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 31 Aug 2023

4e85f348-3df4-5add-b32a-49bcafe3752a